ISSN 0155-0128

MELBOURNE CHRONICLE

Independent Cultural-Social Periodical

IN THIS ISSUE

SERGE LIBERMAN	Editorial — A Culture to Preserve	1
SERGE LIBERMAN	Elias Canetti: Time Catches Up With an Author	2
ANNE PARRATT	Alter-Ego (Poem)	4
FREDERICK C. PARMEE	Black Narcissus (Poem)	4
EMILY ELBAUM and EVA BERGER NINEDEK	Where is your brother? (Have you forgotten him?)	5
MICHAEL DANBY	A Tale of Two Academics	6
KEN BANDMAN	Jewish Artists of Australia — Ben Elisha	8
ROSLYN K. GROSS	Turning Point	9
PAULINE LYONS	Holocaust (Poem)	10
PAULINE LYONS	David Singing (Poem)	10
LYSBETH ROSE	You Must Tell Jessie	11
SHOSHANNA KELLER	A Long Distance Call	12
MARIA LEWITT	Book Review — Serge Liberman: 'On Firmer Shores'	13
MOSHE AJZENBUD	Letters to the Editor	14
MAL MORGAN	Song/For Sam (Poem)	14
FREDERICK C. PARMEE	Making a Poem (Poem)	14

PRICE $1.00

Published by the Jewish National Library and Cultural Centre "Kadimah"

Melbourne, Australia No. 5 (29) Nov./December 1981

THIS YEAR

AND EVERY YEAR

Look to

JetsetTours

FOR THE LOWEST PRICES TO

ISRAEL

AND AUSTRALIA'S BEST VALUE

IN OVERSEAS PACKAGE HOLIDAYS

JetsetTours

18th FLOOR MLC BUILDING

303 COLLINS STREET, MELBOURNE, 3000.

TELEPHONE: 62 0041

Printed by York Press Pty. Ltd., 1-19 Hoddle Street, Abbotsford for the Publisher
M. Aizenbud, 7 Selwyn Street, Elsternwick, Victoria, 3185 Australia

Melbourne Chronicle

Independent Cultural-Social Periodical

MELBOURNE, AUSTRALIA

Address for Correspondence: Melbourne Chronicle, 7 Selwyn Street, Elsternwick, 3185, Australia

EDITORIAL

A CULTURE TO PRESERVE

Serge Liberman

What future Yiddish language and culture have in Australia is ever a topic for speculation and dispute and there are partisans on both sides of the proverbial barricades keenly debating the issue, the one repeatedly asserting their continuation — and even invigoration — the other predicting just as certainly their ultimate demise. The one will point at the Yiddish press, the Kadimah, Yiddish library, Yiddish theatre, Yiddish day — and Sunday-schools, the Yiddish programs on radio, the Yiddish-speaking artists and lecturers who visit these shores; the other will indicate the shrinking numbers of Yiddish-speaking "old guard", the meagre participation of Jewish youth in Yiddish cultural affairs, the curtailment of Yiddish as a subject at the College of Advanced Education at Prahran, and at the decline in Yiddish creative writing in recent years.

As in any debate, there is right on both sides when discussion revolves around the visible and measurable parameters to which they allude. But from these to leap to firm predictions in an issue beleaguered by so many variables — demographic, sociological, cultural and educational — of both a qualitative and quantitative nature, some of which are capable of extrapolation, it is true, but others incalculably subject to the contingencies of chance, is to risk, in time, being proven precipitate, ridiculous or blinkered. Immediate local factors aside — the factors enumerated above — can anyone rule out upheavals, in Israel, for example, or Russia, South Africa or the Americas that might cause an infusion into Australia of new blood and creative powers such as revivified the stagnating Australian Jewish community on successive occasions, in the 1880s, the 1920s and, most potently, in the aftermath of World War II. This is a long-shot and, for the sake of wider world Jewry, not one for the least moment to be wished for, but historical experience regrettably does not make it far-fetched. And to return to the local scene, can one wholly ignore the possible long-term effects of Yiddish day-schools on the present young who shall in time take their place in positions of leadership and social and cultural responsibility? Were that vision of continuity of Yiddish not there among the stalwarts of Yiddish education and culture, one could well argue that the whole effort involving the investment of so much money, time, energy and dedication into the propagation of Yiddish institutions would be a sad exercise in futility.

The "Melbourne Chronicle", published by the Jewish National Library and Cultural Centre "Kadimah", aims to deal with cultural, communal, social, political and religious issues of interest and relevance to the Jewish community.

In keeping with this aim, the "Melbourne Chronicle" invites contributions of articles, poetry, short stories, critiques and reviews from all interested members in the community. In particular, it seeks to serve as an outlet for local creative literary talent.

The opinions expressed by contributors to the "Melbourne Chronicle" are their own and do not necessarily represent the views of the editorial committee or of the Kadimah organisation.

The most honest answer to the question whether Yiddish will persevere — and, if so, for how long and in what form — is the agnostic one: we cannot know. What is less arguable is that, where feasible, its use and continuation are to be actively encouraged — not to the exclusion of other aspects of Jewish and secular education and culture but as a supplement to them. For strength, cohesiveness and growth in a community depends in large part on the multiplicity of its possessions and of its tools — and language is, if nothing else, a most precious possession and a potent and malleable tool — rather than wholesale conformity in cultural expression.

The truth, however, is that at the moment there are many who are without Yiddish — general readers, students, academics, researchers — and to whom one source of literature (in its broadest sense) is closed. Two projects, recently completed by graduate students in Melbourne, come to mind, both valuable local historical studies, the one into the first fifty years of the Kadimah's existence, the other into the history of Shepparton Jewry. No attempt is here made to diminish the works — given the limitations, they are well-executed — but in each case, the researcher acknowledged

openly and honestly the immense handicap that the non-possession of fluent Yiddish imposed upon her progress. The hardened cynic might say — and has said — "learn Yiddish before you attempt such research projects". Easy to say, but hard to achieve; and liable, if the advice is followed at all, to turn the researcher to other projects less dependent on the possession of Yiddish, thereby leaving important areas of local Jewish social, cultural, and political history, not to add Yiddish literature in Australia unexplored.

What is here argued for, then is the creation of some scheme whereby the Yiddish sources may be rendered accessible to those who may have recourse to them but are unable to do so in the original — this leading directly to the question of translation.

The author has been engaged in compiling a bibliography of Australian Judaica and has gathered together a sizeable list of local Yiddish writings of first importance to the local Jewish scene. Novels, plays, collections of poetry, stories, memoirs, essays, anthologies of fiction and non-fiction — these abound, containing a wealth of untapped material between their covers. Begging for wider readership are the stories and novels of Herz Bergner, Pinchas Goldhar, Moshe Ajzenbud, Gedaliah Shaiak and Ber Rozen, the memoirs of Mendel Balberyszki, Feige-Leah Bennett, Sheva Glas-Wiener, the poetry of I.M. Lewin, the essays of Yehoshua Rapoport and Yitzchak Kahn, not to mention the many highly-relevant articles in the Australian-Jewish Almanacs of 1937, 1942 and 1966, in the Zushtayer Zamelbuch of 1944, and in the Yiddish periodicals — newspapers such as Di Post and Di Yiddishe Naies, and journals such as Oifboy, Unzer Gedank and Di Melbourner Bleter itself (to name a few) — which, appropriately selected and translated, could furnish material in abundance for the researcher into any of a countless number of areas of study — literary, critical, social, cultural, political, ideological, demographic, etc — thus far only partially, if at all, open to him.

There may not be sufficient teachers in the community who can spread the use of Yiddish — for effective teaching is an art and, regrettably, artists are ever in short supply — but there are still at least a considerable number of people well-versed in Yiddish and English to undertake the task of translation directly or to edit and correct the more modest attempts of others into a more polished competent form. As for sponsorship of such a program of translation, three organisational bodies come immediately to mind: the Kadimah, the Australian Jewish Historical Society, and the Jewish Museum of Victoria, although any of the Landmannshaften, the Bund and other groups may well be encouraged to promote such work, once the benefits were made clear. Inevitably, the question of subsequent publication and dissemination of such work arises. The ultimate aim, as visualised, is not — and probably cannot be — commercial publication, although perhaps some such result may come about. Rather would a more attainable aim be to store a sufficient number of copies of such works, even in manuscript form, in a wide range of accessible archives and institutions (e.g. State, university, college and communal organisational libraries) well-indexed and recorded to which the researcher may turn to further his work. Alternatively — or concurrent with this — there is no reason why private individuals or societies interested in such material should not subscribe to, and underwrite in part, such a project, receiving in turn for their own use such works as are produced.

That some technical and administrative problems exist is not here denied, but given the will and the trust in the merit of the enterprise, such a venture could well get under way. To risk losing what has so far been achieved by a highly literate, highly educated group of Yiddish writers might well, at a later time, be deemed inexcusable.

ELIAS CANETTI:
Time Catches Up With an Author

Serge Liberman

The local response to the announcement of the latest Nobel Prizewinner for Literature may well have been "Who?!" Were one to tour the bookshops in search of the works of Elias Canetti, one might stumble across his novel "Auto-da-Fe"; one might perhaps (but only perhaps) find his sociological study "Crowds and Power"; and were one sufficiently erudite, one might reach for the Penguin volume of Franz Kafka's "Letters to Felice", there to discover between its covers Canetti's luminous essay, "Kafka's Other Trial".

Elias Canetti is a peculiarly hybrid literary creature. Born in 1905 in Rustchuk, Bulgaria, to Spanish-Jewish parents (Jacques Canetti and Mathilde Arditti), his first language was medieval Spanish. Following the death of his father when the boy was seven, his mother took him to England, Zurich and Frankfurt to be educated. In 1928, he gained his doctorate (in chemistry) from the University of Vienna, and later, in 1938, settled permanently in England where all his writing has been exclusively in German. Little wonder then that his impact upon the English-speaking and -reading world has not been particularly noticeable. Until recently, little of his work has been available in English and he has been very much the property of the literary elite. Gradually, and particularly over the past three years, this neglect is being rectified with the publication of Canettl's collected works in English translation by Seabury Press abroad.

Not what do these works comprise?

Shortly after a visit to Berlin in 1929, Canetti planned a series of eight novels that were to form a "comedie humaine of madness". He had become not long before intrigued by the behaviour of crowds, the catalyst being

mass street marches in Frankfurt at a time of inflation, and the seal on his preoccupation being set by the burning of the Palace of Justice in Vienna in July 1927. In planning his fiction, he wrote: "It seemed to me no longer possible to get to grips with the world by means of conventional fiction. The world has fallen too much apart, as it were, in all directions."

Only one of those projected novels ever came to be written. This was "Die Blendung" (variously translated as "The Deception", "Auto-da-Fe", and "The Tower of Babel") which was published in 1935, while living still in Vienna. Prior to this, Canetti had published two plays: "Hochzeit" ("The Wedding") in 1932, which depicts a group of human monsters vying for possession of each other and of the house in which they live; and "Die Komodie der Eitelkeit" ("Comedy of Vanity") in 1934, which deals with the suppression of vanity — and of mirrors — in a whole community.

It is his "Die Blendung", known in Australia as "Auto-da-Fe", which is regarded as his masterpiece. It concerns a scholar, a Sinologist, for whom words are the sole reality, whose life is contained in the library which fills his Vienna apartment. Only his books and the treatises he writes about them hold any interest for him at all. In the ways of the world, he is an innocent. Through some mischance, he, Peter Kien, marries his grasping house-keeper who, with the brutish caretaker, Pfaff, conspires to oust him from his apartment and library. Helpless in the jungle of the real world, Kien sinks into the nightmare of underworld Vienna and, at last, severed from his life source, a man destroyed and insane, he returns to burn the library and himself. The work has been variously seen as a confrontation between self-immolating intelligence and brute sadism, or between culture and the mass mind; as a symbolic representation of the state of pre-War Europe; as the work of a Jew shocked by cruelty and by those intellectual shortcomings which enable cruelty to flourish; as a fragmentation of reality; and in its perception of the triumphant bestiality that was to come as a book well ahead of its time. A quarter-century was to pass between its appearance in 1935 and its full acceptance by the German reader.

Reviewers of the novel were far from unanimous in their response to it. One wrote: "Auto-da-Fe" is a fable, comprehensible and interesting only for the psychiatrist but hardly for the general reader. Mr. Canetti seems lost in the labyrinth he himself has created. "To another, it is an "over-stuffed highly complex novel, rigid with symbolism in the best German tradition"; while to a third, "Auto-da-Fe" belongs first of all in a case-book of abnormal psychology. Secondly, it is perhaps symbolic of the decay of moral and social responsibility which pervaded Europe in the period between the wars. This, therefore, is not about people who live in the world. Nor is it about people who have renounced the world. It is about people who, despising the world, create new planets for their own pleasure and for the ruin of their souls."

Others have perceived more than this. "There is no God", writes one, "from any theology; there is no light. Only vileness enthroned, and reason nobly flying to its own obliteration. (Canetti) with desiccated pedantic caution reflects fantasy against fact, merges nightmare with routine, cupidity with fanatical innocence, and so establishes all his forces as one great hell that the exhausted reader cannot after a few pages tell light from dark or hell from hope . . . A mad magnificent work which we are not able to endure, which we are perhaps right not to accept, but of which we dare not deny the genius or the justification." Another calls the novel "a book of power, virtuosity and stature"; and yet another writes: "No-one, after reading Canetti's "Auto-da-Fe", could raise the slightest whisper of complaint about the author's intellectual sincerity. Whether his bleak prognostication of man's fate be true or not, the author delivers his uncompromising message with sledgehammer blows. At the conclusion of the book, the reader is left staggering, not only because of the story of unrelieved mental horror and physical brutality, but because of the terrifying implications of the author's sermon."

Those other seven novels Elias Canetti had planned to illustrate the fracture of reality were never written. When he had finished "Die Blendung", he felt that this "tour de force of despair" included and subsumed all the others. He became increasingly preoccupied with the psychology of crowds and of despotism. In the preface to his diaries "Aufzeichenungen 1942-48", published in 1965, he wrote: "The problem of masses has occupied me since 1925, and that of power had become associated with it only a little later." He felt that only scientific studies qualified a writer to deal with such questions. He resolved to devote himself to research in the psychopathology of power, to make "a desperate attempt to undo the division of labour and to think about everything myself, so that it comes together inside one head and so becomes one thing again. It is not all knowledge that I want, but the re-integration of that which had disintegrated."

The result of this work was "Masse und Macht", published in 1960, ("Crowds and Power" 1963), the first direct product of decades of research, an analysis of "power, especially as power manifests itself or operates through crowds ... (the book examines) the nature and process of the crowd in all the shapes it assumes, its recurrent symbols and its embryonic forms — the crowd crystal and the pack. The crowd is displayed in action in primitive myth and ritual, in tribal, racial and national groupings, in religion, in peace, politics and war". For all the work that went into it, with material brought from anthropology, sociology, psychology, and psychopathology, the study was in the main thought to be unscientific in its generalisations, and sometimes preposterous, though highly original, stimulating, impressive and written in a compelling style. Apart from its tendency towards generalisations, it was deemed too often to run counter to common sense and common experience and to ignore the seminal works of others in the field, among them Durkheim, Allport, McDougall, Veblen, Le Bon and George Rude. The conclusions notwithstanding, the work was by one critic deemed "a work of genius, one that is original in both conception and execution" that would be studied and which would provoke its readers to think for themselves.

While working on "Crowds and Power", Canetti wrote a play "Die Befristeten" ("The Numbered"), published in 1952, which he called "a textbook of death". His collected plays "Dramen" appeared in 1964, two volumes of his diaries "Aufzeichenungen" I 1942-48 (1965), II 1949-60 (1970), "Der Andere Prozess" ("Kafka's Other Trial" 1969, Eng 1974), as well as volumes of essays, character sketches, autobiography, and a record of a visit to Marrakesh.

"Kafka's Other Trial" examines the letters that Franz Kafka sent to Felice Bauer between 1912 and 1917, a young woman to whom he was attracted and twice engaged and with whom he finally broke. Canetti is concerned with showing Kafka's personality as revealed in a relationship of emotional intimacy, ever stressful to the highly neurotic writer, and then with demonstrating the connection between Kafka the man and the books he wrote; that is, the transformation of real events in Kafka's life and letters into their embodiment in his fiction.

"The Conscience of Words" is a volume of essays written in the main between 1962 and 1974. Most have a literary orientation, with studies of Kafka, Tolstoy, Buchner and Kraus, although included are also historical and political essays, such as those dealing with Hitler's architectural dreams and the implications of Hiroshima. In his preface, Canetti writes: "The public and the private can no longer be separated, they overlap in ways that would never before have seemed possible." He emphasises the power of words, the need for people to fight for their humanness by expressing their ideas in written form — in other words, by standing up for their convictions. He speaks of the challenge of the writer, the representative of humanism in a world that is at best materialistic, and at worst dominated by the forces of evil. In their ability to bring together apparently unconnected ideas into meaningful sequences and in their insight into the intimate relationship between public and private activity, the essays are exceptionally rich.

"Eyewitness: fifty characters" (1979), originally "Der Ohrenzuge: Funfzig Charactere" (1974), describes fifty characters, fifty paradigms of human behaviour to demonstrate how man's individual and social being frustrate psychological or sociological categories. It is a set of fantastic character sketches, a human bestiary. It reveals Canetti's talent for what he calls precise exaggeration: "I am not interested," he writes, "in grasping primarily a man I know. I am interested only in exaggerating him precisely. . . . The book's characters are weakest when they are closest to recognisable types and strongest when they gather scattered human traits into composite monsters." It is a book of wit and whimsy in which the "sketches read almost like the prologue to a surreal 20th Century Canterbury Tales."

"The Human Province" (1978) is a collection of meditations, epiphanies and idle jottings drawing upon Canetti's vast reading and thinking in such areas as literature, psychology, anthropology, comparative religion and philosophy among other fields. His recurrent themes are those of survivorship, faith, freedom and death, although there is much laughter and whimsy here, too, which prompted one reviewer to call Canetti a "prickly, ambitious, intelligent, sometimes silly man."

"The Voices of Marrakesh: a record of a visit" (1978), originally "Die Stimmen von Marrakesh" (1968), describes life in Marrakesh through a series of vignettes, eloquently conveying the sounds, the voices of terror and trust, pain and joy, in their mystery and beauty transcending cultural barriers.

Finally, in "The Tongue Set Free: remembrances of a European childhood" (1980), Elias Canetti gives an account of his early life, the events, personalities and intellectual forces that shaped him as a young man. In this autobiographical volume, he describes the shifting environments from Bulgaria to Manchester, from Switzerland to Vienna. He writes about his multi-lingual home, the psychological impact of a patriarchal Jewish family, and the circumstances surrounding the outbreak of the First World War and its aftermath. The volume also deals with the changes in social milieu that drove Canetti to equate the quest for his own language — his own tongue — with the discovery of self. With its interweaving fragments of dialogue, visual detail and striking images, this memoir of childhood and adolescence is witty, moving and intellectually engrossing.

In due course, more of Elias Canetti's works will reach Australia's shores. The reader will then be in a more enlightened position to judge the writings of a man who in 1964 won the Literature Prize of the City of Vienna, in 1972 the highly coveted Georg Buchner Prize and this year the Nobel Prize for Literature. What will emerge are, to quote the Swedish Academy, "writings marked by a broad outlook, a wealth of ideas and artistic power", also an abhorrence for war, for totalitarian thought and practice, and for mass psychology, particularly in this age which has experienced a brutalities of fascism, nationalism and communist dictatorship. This artist who in 1935 was ahead of his time appears finally to have been caught up with by time.

ALTER-EGO

Anne Parratt

Somewhere within the melancholy island
still walks the child
who is the man
clawing for sea roots

searching for eagles
building a tree house
or nest made of mountains
but he does not enter the temple of weeds.

BLACK NARCISSUS

Frederick C. Parmee

By night's mirrored waters
image upon image breaks
under the star universes

my black narcissus sleeps
where the soft water speaks
in the negative face of the world

over the dark surface
bubble by bubble floating
and I watch reflections
dancing on the ripples

deep pool of desolation
where my face stares back at me
out of the symmetry of circles
that spread to the edges of my world

centrifuge and centripetal
black heart of shining metal
...what grecian god condemned
its innocent pride
to greater introspection.

WHERE IS YOUR BROTHER? (HAVE YOU FORGOTTEN HIM?)

Emily Elbaum and Eva Berger Ninedek

In this International Year of Disabled Persons, this article is of particular timeliness. (Ed.)

The first International Conference on Mental Retardation was held at Melbourne University in August of this year. Eminent overseas and Australian experts shared their extensive knowledge and experiences before an audience of 300 delegates. The conference centred around five key issues:

1. The rights of retarded citizens and elimination of discrimination.
2. Parents — their changing role; and community attitudes — how are these to be changed?
3. The voice of retarded citizens.
4. Work experience and activity centres: where are we going?
5. Mobilising social resources in the region: how?

A moving UNESCO film surveyed countries around the world, stressing the Conference's theme: "People need people" and "No man is an island, entire of itself". Central to all the lectures and panel discussions and workshops were that:

1. Disability does **not** mean inability, and that
2. **All** individuals have the same basic needs —
   - — a sense of competence and worth
   - — a need for independence and opportunity in the choice of options
   - — to have fun
   - — acceptance for what they are and of what they are not
   - — human beings first and above all, disabled persons next.

Dr. David Vickers (Vice-President of the Canadian Association for the Mentally Retarded, and a former Deputy Minister of Justice in British Columbia) emphasised that the rights sought by persons with handicaps were essentially no more and no less than those sought by all people. Citizens who were retarded were searching for equality and an opportunity to live full lives in the least restrictive environment. These rights and opportunities included: an appropriate education; residence **within**, and not outside, the community; support for community living; and an opportunity to grow.

Dr. Stanley Herr (Human Rights Fellow, Law School, Columbia University, N.Y. and Member of the President's Advisory Committee on the Handicapped) called attention to international declarations and resolutions and their potential utility for enhancing the rights and status of persons with disabilities. Dr. Herr stressed that special declarations (e.g. U.N. Declarations on the Rights of Mentally Retarded Persons 1971) were intended to **complement** universal declarations. "Any specifically-defined rights of persons with disabilities are in addition to and not in lieu of other human and legal rights."

Ethel Temby, MBE (Victorian Association for Retarded Citizens), highlighted the feelings of delegates when she stated "Label jars — not people". Although the International Year of the Disabled Persons is almost finished, there were still major attitudinal barriers that needed to be broken down "Barriers to individual progress and development", she said, "are often the result of a misconception of the person with a disability. Perhaps because he is not very articulate, he is thought not to understand .... Governments erect barriers by failing to respond with financial support to initiatives that are innovative rather than for traditional purposes .... Choices and the right to choose are accepted as normal in most societies. Denial of these erects a substantial barrier to personal development and progress through life".

The highlight of the Conference was a petition presented to Senator Chaney by delegates concerned with the Voice of the Retarded Citizen.

It was evident, as expressed by Gunnar Dybwad (President of the International League of Societies for the Mentally Handicapped), that "a new voice can be heard in our movement. As yet, it is hesitant, unsure, but it is steadily growing in strength. It is the voice of those we once thought incapable of speaking; hence our battle-cry used to be 'we speak for them'. It is the voice of those once considered ineducable, who are now attending schools. It is the voice of those once deemed unemployable, indeed deemed 'incapable of sustained effort' who now bring a pay check for the full week".

The delegates from the Glen Eira Hostel fervently hoped that we would listen.

"We felt that the Conference gave us our first opportunity to speak out in public. We need support in:

1. **Employment** — access to information about employment, transport, and an improvement in work conditions needs to be recognised. A fair day's work should equal a fair day's pay. We need to be given the opportunity of choice of employment and equal consideration without discrimination.

2. **Education** — there is an urgent need for training **and** access to further education facilities within workshops, institutions and family homes.

3. **Accommodation** — the lack of choice of varying accommodation is the biggest problem faced by people in the community. Jewish Welfare has been in the forefront in assisting with accommodation for people with special needs. In this hostel, there is an excellent support service for independent living. This is particularly heartening as there is a strong move away from institutionalised living and towards integration and independent living.

4. **Social life** — social living again presents an attitudinal problem, especially within the Jewish community. We want our voices to be heard; we would like to integrate with community groups — that is, to join in their functions, assist each other and form on-going friendships with youth groups, neighbours, families and friends. We are interested in starting a self-help group in Caulfield and would be thrilled to speak to anyone who could assist us. We especially need assistance in achieving a more satisfying social life, and to overcome stigmatisation, avoidance, segregation, neutrality, discrimination, pity, charity, altruism, sympathy; what we want is acceptance, understanding and empathy to take their place.

These voices are loud and clear. But are we prepared to listen?

In keeping with the perceived needs of the handicapped, the time has come for the Jewish community

to modify its attitudes, to mobilise its resources, eliminate discrimination and achieve realisation of people's rights.

Parent-delegates at the Conference felt that there was a desperate need to remove prejudice. At the turn of the century, the prevailing attitude was that the "eugenic menace" had to be removed, and this led to segregation. In the 1940s, Hitler removed people with handicaps to the gas-chambers long before he proceeded systematically to exterminate the Jews. In 1981, a lady belonging to the generation which survived the Holocaust was still able to pass on her acquired wisdom to the mother of a handicapped child: "It is a punishment from HaShem, you know". That attitudes such as these are prevalent is due to lack of correct information and insufficient social interaction. Until a child with a handicap is born into a family, that family belongs to the unheeding population. Suddenly, the parents have to cope, but are scarcely equipped for coping. Insensitive attitudes and the devaluing of people and their worth are the barriers that need to be broken down. Parents struggle not only against prejudice, apathy and bureaucrasies, but also, sadly, against "what has happened in the past". Present services are based on charity, pity and welfare relief. The issues and times have changed. Rights for equal opportunities are being demanded, and participation, too, in an open society. Current trends are towards community involvement. Especially in the Jewish community, the time is ripe for **active** desegregation in education, employment, recreation and accommodation.

Bonnie Schultz (Consultant advisor to the self-help movement for retarded citizens Omaha), internationally-renowned self-advocacy pioneer, assured the conference that the advocacy movement was gaining momentum throughout the world.

"To be ignored can be worse than being rejected. To be within, but not a participant in, your community is to be faced with the social barrier of loneliness and isolation."

Yet, is there a rabbi in Melbourne who would undertake the special "portfolio" of supporting and initiating assistance to parents, families and people with special needs? One mother at the Conference expressed an urgent need for temporary placement of children with special needs, so that parents and siblings could be relieved of the 24-hour care and pressure that accompanies these children. There is nowhere for these children to go when parents become ill or break down under the pressure. Crisis situations occur often, and consistently the only comfort and assistance readily available comes from Catholic personnel, usually on hand.

A practical solution must be found now, and relying on our community resources. These are the questions to be resolved:

1. Where do our Jewish persons with special needs go to kindergarten?, to school?, to play?, to work?
2. Who and where are their friends?
3. Where do they pray?
4. What community activities do they participate in?
5. **Where is your brother? Have you forgotten him?**

Eva Berger Ninedek has worked as a dentist with the handicapped for 12 years. She is on the Board of S.T.A.R., the Association for Retarded Citizens, and has initiated a community-based self-help resource group in the Caulfield area. She is herself the mother of a retarded child. **Emily Elbaum** has had a long-standing interest in, and involvement with, retarded persons.

A TALE OF TWO ACADEMICS

Michael Danby *

Wilfred Burchett and other Stalinoid apologists once attempted to underplay the genocide in Cambodia by Pol Pot. More recently, crackpots of the far Right have attempted to suggest that mass extermination of European Jewry by Hitler was a fraud. Merely making the fact of the Nazi genocide "controversial" is the aim of the neo-Nazi movement. Inactivity by forces of moderation on the local and international scene and the active participation of men like the guru of the international Left, Noam Chomsky, with the chief French "revisionist", Robert Faurrison, have permitted the spread of this pernicious neo-Nazi claim.

Faurrison was found guilty of incitement to racial hatred and violence, subsequently given a three-month suspended sentence, fined 5000 francs and ordered to pay 10,000 francs to three anti-racialist organisations. The French prosecutor, in summing up, said that "to deny the existence of gas chambers is to kill a second time those who died." (London Times 4th July).

Chomsky's support for Faurrison can be traced back as far as late 1979 when the French revisionist wrote to the New Statesman:

> "Noam Chomsky, the famous Jewish professor of Jewish origin at M.I.T. (Massachusetts Institute of Technology) is aware of the research work I do on what the revisionist historians call the 'gas chambers and genocide hoax'. He informed me that Gitta Sereny had mentioned my name in an article in your journal. He told me I had been referred to in an extraordinarily unfair way".

This unpublished letter to the editor was first discovered in Australia when it was circulated by John Bennett, secretary of the Victorian Council for Civil Liberties, another apologist for Hitler's mass extermination programme. It prompted W.D. Rubinstein of Deakin University to write to Chomsky pointing out the "nature" of Faurrison's "work". A vituperative correspondence ensued during 1980. Chomsky was forced to face the nature of the scholarship he was supporting. He knew whom he was supporting, though later claimed in I.H.T. 2/1/81, "I am not really familiar with what Professor Faurrison says".

Renowned historian Lucy Dawidowicz hinted at Chomsky's assistance to the neo-Nazi in Commentary magazine (December 1980). The foremost student of Soviet affairs, Leopold Labedz raised the genocide-denying activities of Hitler and Pol Pot by both the extreme Left and the Right, terming them "les extreme

se tauchenet". This kind of Right-Left symbiosis was typified by "libertarian" terrorists like Meinhof who said during her trail:

> "Auschwitz meant that six million Jews were killed and thrown on the waste-heap of Europe for what they were — money Jews (Geld Juden)". (Frankfurter Allgemeine Zeitung 15th Dec 1977).

But Chomsky did not stop there. Together with a number of French far-Leftists, he signed a petition on Faurrison's behalf. (Locally, the French revisionist case was taken up by the League of Rights).

Alberto Cavallori, the Paris correspondent for the Italian daily Corriere della Sera, explained Chomsky's activities in terms of his refusal to accept that his theory of linguistics proves that the Gulag descends directly from Rousseau. Jean Paul Enthoven of La Nouvelle Observateur said Chomsky's support for Faurrison and his crackpot "no-gas-chambers" fantasies was linked to Chomsky's defence of Faurrison's right to speak and was a case of the extreme Left joining the extreme Right. Pierre Daix explained in Le Quotidien de Paris that Chomsky only took up Left-wing causes to clear himself of the reactionary implications of his "inatism". Foulek Ringelhed's response to the whole affair was "Faurrison nexista pas" (Faurrison doesn't exist).

Chomsky then went to the extent of writing an introduction to Faurrison's book. Fascist anti-Semitism in France symbolised by the bombing of the French synagogue this year was the socio-political context in which "the cold Bostonian" (Chomsky), this unilateral liberal, wrote politically useful prefaces for neo-Nazi theoreticians. Admittedly, Chomsky belatedly tried to withdraw his introduction but this only served to underline the evil he had wrought. Martin Peretz wrote in the New Republic that Chomsky "is agnostic about the Holocaust and a fool about genocide".

Leopold Labedz' article in the February 1980 issue of Encounter argued convincingly that it was Chomsky's original apologies for Pol Pot and his refusal to zag when the Soviet/Hanoi line zagged that brought him to the holocaust-denying activity. One of Chomsky's Australian supporters tortuously explained in "The Age" that the "distorted and frequently-fabricated reports" (of refugees from Pol Pot) just happened to be hideously close to the truth.

At first, Chomsky defended his support for Faurrison by arguing that he was simply "defending his (Faurrison's) right to say it" (Nation). This special pleading by Chomsky on the grounds of civil liberty was shown to be arrant hypocrisy by Australian scholar Stephen Morris, now at Harvard University. Morris, writing to the liberal New Republic of 11th April, explained that in a (successful) campaign by the far Left at Columbia University to deny Dr Henry Kissinger an academic post, Noam Chomsky was a principal speaker at a seminar held on April 26th, 1977, designed to exclude Kissinger for his views. Chomsky is entitled to his views that Kissinger is a war criminal, but his selective historical amnesia raises doubts about his total commitment to academic civil liberties.

Chomsky changed tack by describing those who would not tolerate Faurrison's views as the "Commissars of Literature" (New Statesman 14th August). In fact, the issue at hand was Faurrison's right to use a respectable academic post to disseminate false propaganda against an often-abused minority, propaganda which a French court had found to be legally defamatory.

It is Chomsky himself, perhaps, who best condemns his own actions. Writing in "American Power and the New Mandarins", he prophetically stated that **by accepting the presumption of legitimacy of debate on certain issues, one has already lost one's humanity.**

NOTES

Noam Chomsky, born in the U.S. in 1929, a Jew, is Professor of Linguistics at the Massachusetts Institute of Technology.

Robert Faurrison, born in England in 1929, holds a doctorate from the Sorbonne and is an Associate Professor of Literature at the University of Lyon in France. The book referred to, to which Chomsky wrote his introduction is "Memoire en Defense Contre Ceux Qui M'Accusent de Falsifier l'Histoire. La Question des Chambres au Gaz" 1980.

A further treatment of the association between Noam Chomsky and Robert Faurrison is published in "Quadrant" October 1981, in an article by W. D. Rubinstein entitled "Chomsky and the Neo-Nazis".

* Michael Danby is Associate Editor of The Australia-Israel Review

Fiction is also the business of the Institute for Historical Review in Los Angeles, a front established by William McCalden, a British neo-Nazi, to "prove" that the murder of six million Jews by Nazi Germany in World War II did not occur. It has enjoyed quite a bit of media play. To hype its cause it offered a $50,000 prize to anyone who could prove that Jews in fact had been gassed in Auschwitz. A survivor of Auschwitz whose family had perished there provided the evidence. When denied the prize, he sued. McCalden never showed up in court to contest the case. All in all, a sordid episode engineered and played up by a malicious racist. What is disturbing is not that such people exist, but that they can achieve so much publicity for themselves and circulation, even respectability, for their views. A recent *Washington Post* report of McCalden's disappearance ends matter-of-factly: "The institute argues that perhaps 350,000 Jews died of disease and war injuries during WWII but not from any intentional extermination campaign." Another newspaper report dignified this nonsense by granting it the coveted epithet "controversial". Why the generous dispensation of legitimacy to such obvious cranks? "If the revisionists are successful in rendering the Holocaust just another matter of debate," wrote Yale psychiatrist Walter Reich recently, "then no piece of history is safe . . . all human experience is conveniently subject to ideological interpretation or wishful negation, and we become nothing more than what we believe." Reich ascribes our willingness to pay any attention at all to these cranks to the "peculiarly contemporary (notion) that everything is debatable and that nothing should be accepted as true that was not personally seen and experienced." Every generation likes to believe that the world started with it. This generation, raised on "Eyewitness News", conditioned by the instant replay, and spared the illumination that comes from tedious historical study, tends to be even more ahistorical than most. All the more reason to build memorials that are not afraid to speak unambiguously from one generation to the next.

From "New Republic"
May 23, 1981

JEWISH ARTISTS OF AUSTRALIA
BEN ELISHA

by Ken Bandman

Ben Elisha recently held his fourth exhibition of paintings, much acclaimed by public and critics alike. As often happens after viewing a pleasing exhibition or reading an absorbing book or listening to stirring music, one is inclined to wonder: what sort of person is this painter, this author, this composer who so uniquely and mysteriously can touch chords of our understanding and our feelings?

The painter under consideration here is Ben Elisha who paints at odd hours of an evening or on weekends, the same as Dr. Benjamin Elisha who keeps strict surgery hours during the day.

This combination of doctor-artist is not entirely unusual. I have repeatedly reviewed exhibitions of paintings by members of the Art Society of the Australian Medical Association. What subjects do these doctors paint? — Cadavers? Post-mortems? Patients? Nothing of the sort: mainly flowers, still-lifes, landscapes or, as in Ben Elisha's case, subjects of pure fantasy. Perhaps art is for the medical men a form of therapeutic escapism from a daily routine of necessity taken up with sickness, sadness and suffering.

Ben Elisha was born in Jerusalem some 36 years ago. His mother's family had been living in Palestine for two generations. Deeply orthodox, they were part of the Mea Shearim establishment. His father, on the other hand, came from Tashkent, in Uzbekistan, Russia, which was a pleasant-enough city to live in, except, perhaps, for Jews. Accordingly, the numerous members of the Elisha clan felt that a change of scenery was due and moved to nearby Persia, later to become Iran. They were not to stay there long. They responded to the call of Palestine and the clan moved there.

It was here that the second-generation Jewish Palestine girl, an orthodox, well-educated, multilinguist and the young immigrant-builder from Russia met and married and, like Noah and his wife, had three sons: Ben, the artist; Dan, the builder; and Ron, the playwright.

The War of Liberation of 1948 brought changes not only to the country but also to the family. Elisha Senior, an ardent Anglophile, wanted to emigrate to an English-speaking country — England, or Canada, or Australia. Existing family ties with Australia decided their choice. A succession of impressions suddenly seemed to tumble upon him: a small boy who had never seen the sea now boarding a ship bound for Australia; a small boy brought up in an entirely Jewish community now meeting "others" for the first time; a boy unable to speak or understand anything other than Hebrew exposed to a babel of incomprehensible sounds. These impressions were simply stunning, Ben Elisha says. They overshelmed him, producing a deep sense of insecurity in him.

On the boat heading towards Italy as a port of call, there was a woman artist whom Ben recalls having watched with amazement and wonder. A new world opened up before him. When the family reached Sicily, he begged his father to bring him some coloured pencils from shore. Here began the artist's first flirtation with painting.

But the flirtation proved brief. In Australia, energies had to be mustered to counter the insecurity of living in an alien place, to counter the loneliness and the taunts and ridicule hurled at him as an immigrant boy, a reffo, an outsider unable to defend himself because he could not speak the local language. That feeling of insecurity never left him, whether he was at Melbourne High School or Melbourne University as a student or, later, as an intern at Ballarat Base Hospital. There was scarcely time through all these years and the subsequent ones of acquiring expertise, establishing a medical practice, getting married and raising a family to give himself over to painting.

However, in 1976, Ben Elisha underwent a "crisis" in his life, though he does not mention the details. During this period, he attempted to paint portraits of his daughters. He may have been trying to clarify his thoughts at the time, or to divert himself through painting. To his astonishment, his wife and his daughters liked his paintings, and while he himself was also pleased with the results; he knew it was not "reality" he wanted to paint, but rather thoughts, dreams, impressions, fantasies.

He turned to watercolours, painted butterflies pulling carts, elongated mannequins appearing from nowhere, crazy fish smoking cigars while flying through the air, more butterflies, this time incarcerated in large transparent cubes — these and many many other fantasies.

The enthusiastic reception accorded to him by the public amazed him. And yet, the public's reaction was perhaps not too surprising: the daily news, the realities bear down so heavily on people that they seek escape into a better more pleasant dreamworld which Ben Elisha as artist provides.

Recently, a well-meaning friend advised the artist, who has never had a painting lesson, to "study" painting. Well-intentioned though it may be, this advice could well be harmful to the natural spontaneous talent of Ben Elisha expressing itself in ingenuity of fantasy and dream.

TURNING POINT *

Roslyn K. Gross

We had been living on the kibbutz for several months when the heat hit us. It came in the form of the "chamsin", that stifling, dry wind that sucks the energy and chokes the breath. With it came the millions of tiny insects that one was constantly finding in one's hair and eyes and mouth.

By this time many of us in the Australian group were beginning to dream of steaks and Vegemite and Saturday afternoons at the football. As for me, I began to wonder desperately if the dry passionless wind was going to stifle me forever.

I was just eighteen that year: fresh out of school, green as a young stem and brittle as an ancient one. It was the year that the world shifted on its unsteady axis for me, and turned itself upside down.

By the time the chamsins began to blow, I was working in the apple orchards with my friend Yossi Goldberg. Of course, Yossi's given name was really Joe. But soon after we had arrived on the kibbutz, he had announced that from now on, he was to be known as Yossi only.

"Yossi," I once heard him tell an American volunteer worker, "is short for Yossef, of course. Joseph. Jacob's favourite son. That's me." He grinned.

Yossi was a charmer. He had a contagious sense of humour that managed to be bitter and affectionate at the same time. Within a short time he had befriended just about everyone. Even those who found him irritating couldn't help liking him.

Yossi and I became special friends. We grumbled to each other about the food, the work, the kids in the group. We shared an unusual empathy. Together, we shared an insane, zany world that kept us both sane. We were like brother and sister. Our friendship blossomed like flowers in the desert.

"Can't you feel the power of this place?" Yossi waved his arms about exuberantly. Around us rose pock-marked, puckered hills, ancient rocks reflecting the day's heat fiercely and mercilessly: the outer edge of the desert. We strolled down the road that led to it. Two soldiers, bronzed and tall and darkly handsome, were approaching from the other direction. An aura seemed to surround them: strength, companionship, even love.

"David and Jonathan," I muttered.

"What?" Yossi was startled.

The soldiers were within touching distance. One of them caught my eye, seemed to wink. His dark eyes flamed and smiled at me. I suddenly felt very hot. I grew out of breath. Yossi kept his eyes glued to the ground. I kept my eyes glued to Yossi. The soldiers passed. Yossi put his arm around my waist.

"Everywhere you look," he said, "you see solidness. Real-ness. These hills have been here for millions of years. You could imagine you were in ancient Canaan out here. Land of milk and honey, of-how does the rest go? And we're a part of it. Living in it."

"Do you really want to be part of all that?" I asked, surprised.

Yossi's face grew suddenly fierce. "I wish I could," he said.

"Ah, but would they want you?" I mocked affectionately, digging him in the ribs, and we both laughed.

But the chamsin was sweeping over me like a rush of blood to the head. I had to stop wearing contact lenses because of the hot dryness. My eyes became inflamed. I became almost feverish. The pregnant women, the husky, black-eyed soldiers and the sultry adolescents of the kibbutz all jumbled themselves together in my head and came to disturb my sleep in the hot blackness of my room.

And I began to dream of Yossi at night.

It was as though Yossi had fallen in love with the kibbutz, with the land itself, with its history. He soon showed himself to be the best student of Hebrew among us. He rolled out those ancient gutturals as if he were Moses himself. He took to climbing up to the highest point near the kibbutz, where he would gaze down at the harsh contours of the wilderness in the distance, seeming to lose himself in its ancient, gnarled austerity. The hills stared back at him, like stern, skeletal faces, judging, commanding. He knew they were heartless, those faces, almost cruel, but he seemed to be entreating something of them: mercy, perhaps, or some sign of softness. He was running into the arms of those hard unyielding hills like a false lover, like an erring son longing for acceptance from his implacable father.

"Omelette?"

"No, thanks." I helped myself to toast, and went to find a place on one of the long tables in the communal dining room. It was another stifling and oppressive day. The crowded air of the dining room weighed on my chest so that I felt I could hardly breathe. I was just biting into my first slice of toast when something made me lift my head. There was Yossi at the door, surrounded, as usual, by a gaggle of giggling girls. There was no doubt about it: Yossi had a way with girls. They seemed to feel at ease in his presence. They were attracted to him as bees are to honey. And for his part, Yossi seemed totally relaxed with them.

"Becky!" He called out when he saw me, and after getting his breakfast, he came over to join me.

"I see the pig's at it again," I said with mock, sisterly scorn, eyeing his full plate with some awe.

He returned the insult, and we continued chatting and playing the fool in our usual fashion until it was time to return to the orchards. We rose. He turned to me, hesitantly touched my arm. The nervous suitor, taking the plunge.

"You know this wedding that's on tonight . . . Will you come with me? I'll come round to your room and pick you up . . ."

He wasn't exactly speaking very loudly, but it was obvious that everyone on our table, and probably the next as well, could hear us. They were all suitably impressed.

So was I.

We left the dining room, laughing at one of our private jokes, hand in hand.

I was falling in love with Yossi Goldberg.

And suddenly the dryness ended. The heat turned humid and sultry. It was in its way just as uncomfortable as the dry chamsin weather, but unaccountably, I felt a strange relief. A heavy, choking weight was lifting from me. I felt freer. I was opening up, a green shoot in the cracked and burning desert rock reaching up tentatively towards the sky.

But I was very vulnerable. I had never had a boyfriend before. The idea of revealing my feelings to Yossi was simply unthinkable. I felt with a dreadful certainty that I would be rejected. That my own feelings had gone beyond sisterly limits into some other dark, frightening region, I knew. But Yossi remained hidden to me, his real feelings locked away behind some wall I could never quite penetrate. He had never kissed me. His arm around me had always been chaste and brotherly. I would be making an utter fool of myself if I expected otherwise.

Oh yes, I would surely, surely be rejected.

A muggy, sweltering night. Stars pricked the rich velvet blackness of the sky like tiny candle flames. Yossi and I strolled around the kibbutz to escape the suffocating indoor heat. We held hands. Sweat trickled stickily between my breasts. Cypress trees swayed slightly in the light breeze, rocking gently, like lovers, back and forth. I almost fancied I could hear them moaning ecstatically, softly. I felt free, elated. Something in me was about to explode.

"I wish you could know the real me," Yossi was saying. He had been in a strange mood lately: morose, almost anti-social, as if struggling with some secret inner enigma. He was poised and quivering, like an arrow ready to be loosed.

"I'm not really confident inside at all." Yossi continued. "Or honest either. Inside I'm a coward. Just a plain, unadulterated coward." His voice was bitter.

I said nothing. I merely held his hand, lightly stroked it. And suddenly a great wave swept over me: Rain in the wilderness, bringing relief, stillness. Some barrier inside me fell. My pulse was pumping crazily in my throat, but I took myself in both hands and offered it, a gift.

"I don't care how bad you think you are, Yossi." I said quietly. "I like you. You mean a lot to me. I care for you."

Silence. The sweet tang of orange blossom came to us from the fields. I felt Yossi's hand reach out in the semi-darkness.

"There's something I have to tell you."

I hardly heard him. The world had exploded for me. I had done what I had most feared, and I had not been rejected. I had not been rejected.

"Something that I've told no-one else."

The sharp, earthy smell of animals reached us. It was an honest, warm, wholesome smell. Mingled with it was the acrid, intensely sweet smell of rotting orange peel, used as animal feed. I realised that we were on the path that led to the sheep pens.

"I've hidden it and tried to deny it all my life. And this year. Yes, especially this year."

I could hear the small rustlings and night noises coming from the sheep pen. A lamb baaed softly. I said nothing. To speak now would be to shatter the web of closeness that was building around us.

Yossi suddenly stopped. He dropped my hand quickly, as if expecting certain rejection.

"I'm a homosexual," he said.

I thought I could hear a lamb whimpering in sudden pain somewhere in the night. Otherwise, suffocating, thick, unbearable silence.

"I thought I could deny it, kill it, by becoming part of all this. The world that everyone here is part of. I wanted to drown in it. But it didn't work. It's not my world. It rejects me, I'm an alien in it. An abomination."

I suddenly realised how hot, how intensely, unbearably hot it had become. My whole body was drenched in sweat.

"From now on," Yossi said, "no more double life, no pretending. No more running after false gods. And no more Yossi either. From now on, it's only Joe, the way it really always has been."

I listened. I listened to it all, and I experienced it with him as he spoke. His pain. His fear. His anger. And his new-found joy. And I knew that Joe had given me something very special. Something priceless.

But the smell of rotting orange peel was overpowering. It stung my eyes. It was sweet, sweet. I realised that my mouth was filled with tears. I ran. I ran back all the way we had come. Past the sheep pens. Past the fields with their delicate scent of orange blossom. Past the dining room with its choking, stifling air. All the way across to the other side of the kibbutz. Huddled alone in the darkness, I felt the world lift itself from its foundations and turn itself upside down.

And somewhere in me, I felt some green and precious growing thing begin to die.

• "Turning Point" won a prize in this year's State of Victoria Short Story Competition.

HOLOCAUST

Pauline Lyons

I cried three million pristine tears.
That soap will not cleanse history
or wash away my grief.
I young and safe
in an indulgent country,
knew no yellow stars
and "Aunty" Goldstein
comes for lunch.
In 81' I am my brothers keeper
and don't lower my eyes
or passive, turn away.

DAVID SINGING

Pauline Lyons

Denying the cold entreaties of winter,
the wan sun persists in a think spring warmth.
The awakening soil speaks with floral promises
and fences blossom barbs, festooned
with invisible vines of electricity.
Hydrangea heads flower from smoke stacks,
wafting the smell of carrion
past the lively playing band.
The striped pajama clad man, lifts his head
as if listening to David singing.

(Treblinka)

YOU MUST TELL JESSIE

by Lysbeth Rose

The normal cheeriness of the Greengold's family room was rapidly dissipating, as if a dark blind had been pulled over the windows shutting out the sun. Even the burnt-orange curtains which echoed one of Van Gogh's sunflowers in the print on the wall seemed to have lost their gaiety. In fact, the atmosphere, never very warm when Jessie visited anyone, had rapidly become frigid.

Jessie sat upright in a dark green upholstered chair, her tailored beige dress pulled down well over her knees, her pepper-and-salt hair freshly set.

Ruth, conscious of ruffled hair and crumpled cotton frock, regarded her flushed six-year-old with despair as his bright voice continued.

"And in our new house there'll be lots of cupboards and Mummy'll be able to keep the kitchen oh, so tidy."

The gleam of battle glinted in Jessie Greengold's hazel eyes, the same colour as her youngest brother's but lacking their liveliness. Richard had been entertaining her while Ruth made some tea for the unexpected visitor.

"Hmmm." The thin lips compressed together. "A big kitchen."

"Look - " began Ruth, then shrugged. What was the use? She knew Jessie. They all did. Jessie spent Friday nights with each member of her family in turn — and she was due at Ruth's and Tom's the following week. That was the time when family plans were discussed — or when Jessie expected them to be.

If Jessie were not informed of the plans of every member of the family she became filled with bitter resentment. When any of them did confide in her she was full of well-intentioned but unwelcome advice. If someone was contemplating moving, Jessie would consider at length the suitability of the area, the pros and cons of single, two-storey or split-level houses. When a baby was expected Jessie would have a list of "only possibles" names and of who should be invited to the Brisitalicise, if it was a boy. If a holiday was proposed, Jessie would be thrilled to organise it. After all, she always told them, she was unmarried and had plenty of time to help her family. So her long-suffering relatives usually tried to present her with faits accompli, on which occasion she invariably adopted an aggrieved "nobody-tells-me-anything" attitude.

For Tom's sake, Ruth had always tried to please her sister-in-law but now it seemed that her younger son, home from school with a bad cold, was about to cause a crisis. He certainly had not inherited Tom's tact, prattling like this about their little private dreams.

Jessie's eyes hardened. "Tell me some more about this new house."

The appeal in Ruth's brown eyes was lost on Richard. He grinned, warming to his subject.

"Well — it'll have a big garden so we can kick footballs and be near a beach so we can have a swim after school in the Summer, and there'll be all sorts of electric things to help Mummy."

"Oh." Jessie's nostrils twitched and sniffed. "And when do you move into this new house?"

"Not for ages." He rummaged in his pocket for a tissue and blew his nose. "Not until after the trip overseas."

Heavens, thought Ruth unhappily, now there really will be trouble. What memories these children have! Months ago on one cold wet Sunday afternoon when the boys were playing with their train set, she and Tom had outlined an imaginary tour, visiting all the romantic, historic and exotic places in the world that had ever titillated their spirit of adventure.

Glancing at Jessie she recognised the danger signals — the back stiff as a broom handle, the slight drumming of taut fingers on the leg of the chair.

She tried to speak casually. "Don't pay any attention to him. He's making it up."

"That is as may be, Ruth, but it does seem odd to me that a new house and a world trip are being planned by my brother and his wife, that even the children know, but nobody bothers to tell me. It really is too bad that I should hear about it in this way. In normal circumstances I would be delighted to give you a farewell party before you leave, but —"

"Please, Jessie —" Ruth was becoming more and more upset. "I can assure you we are not contemplating anything of the kind."

"Oh, come now —" She turned to her sniffly young nephew. "Perhaps Richard would like to tell me where you are going."

"Oh, everywhere," he breezed. "England and Mexico and Paris and Bali — just everywhere."

Ruth could cheerfully have throttled him. Trust the little blighter to play up to a willing audience.

"And when are you all going?"

"Oh, we're not all going, Aunt Jessie. Johnnie and me'll be at boarding school. We'll have to have our names on all our clothes and write letters to Mummy and Daddy."

Ruth's heart sank further. Tom was very fond of his eldest sister. After their mother had died when he was still a little boy, Jessie had cared for him particularly. Ruth had always been surprised that Jessie had not resented Tom marrying, that she had accepted her with apparent affection. But now Jessie really seemed hurt and offended. Ruth felt like tearing out her hair by the handful.

"I suppose the school is already arranged. I suppose there was no thought that I might look after the two boys for you." Jessie's voice dripped icicles.

"Jessie — really this is too silly." She should have stopped Richard long before this damage was done. "I can't think what has made him say all these things. Of course the school's not arranged. Neither do we have tickets for a trip. Nor are we buying a new home."

But from Jessie's unyielding expression it was obvious that nothing Ruth could say would alter her opinion that they were planning something important and that she had not been consulted. She felt like weeping for sheer frustration. Despite years of efforts of friendliness now in one brief half-hour Jessie appeared just as upset with her as in the past she had been with other members of the family. She could imagine Jessie visiting Don or Robyn or Allan later in the week and relating it all with juicy embellishments, feeling more ill-used as she did so, until it developed into one of those

"Things" the others had warned her about ever since she and Tom had been married.

For months Jessie had refused to speak to Robyn and Ben because they had not told her immediately they suspected another baby was on the way. Then there was the time when Don and Esther bought a new car — and Jessie had stayed in her house, sulking like Achilles in his tent, refusing to look at it when they called, because they had not told her in advance. Ruth, always hoping that it would never happen to her and Tom, had been extra careful not to hurt Jessie in any way. She did not like upsetting people, in any case, and she knew how Tom would feel if Jessie had one of her "Things" with them. Tom would blame her. And now Jessie seemed really hostile.

"There must be something in all this," she said stiffly.

"All right," said Ruth, "Yes, there is. But not the way you think. It has all been discussed by Tom and me and the boys have probably heard some of it." She breathed a little prayer. "Richard — tell Aunt Jessie **when** all these interesting and exciting things are going to happen."

"Why — when you win the lottery, Mum."

Ruth could have hugged him on the spot, but she did not. She just looked at Jessie and Jessie looked at her. They they both burst into laughter.

A LONG DISTANCE CALL

by Shoshanna Keller

Hello Aaron my father, Anna my mother, hello my sister Helen, my brother Adam. I've been thinking about you, thinking about myself, about family and belonging. I look at the word and realise that long is in the middle and ing is continuous.

I've been thinking about family, familiar famine. Yes, I've been thinking; always did, but moreso now that there's time and space between us. Funny the way we used to send cryptic messages to each other. You have to learn to sort out the cutlery, learn to distinguish between the parfait spoon and the apple corer, the steak and the butter knife. But the knives don't hurt any more. Not here. There's space and time and other dimensions. A different equation. I never did like lines, the parallel ones, I mean. I prefer circles. Circles touch. Your own and others overlap, if you want them to. You don't have to compare, don't have to follow the other line if you don't want to.

It wasn't always like that, was it? Not in the blackberrying days with mother with her apron full of rubies and black opals; or in the mother-of-pearl summers as we walked along the shores of Port Arlington and Rickett's Point. Nor in the hammock swaying among the eucalypts as magpies strutted over the hard earth and kookaburras laughed at their pomposity as father smoked his pipe and contemplated paradise among the bracken in the Dandenongs.

Remember the frogs at Ranleigh Park, Helen? How they used to hide under the rocks then jump onto the lilly leaves that floated on the pond; how we used to fall asleep with the frog chorus singing bass in the pond's gallery? The palm trees outside our windows that rustled stiffly, becoming giant tarantulas scuttling across our bedroom walls when the occasional car passed beaming its lights upon the palms. And the monastery bell up the hill; we would listen to its sound — grave as the high walls, mysterious as the tiny door let into the gate.

And the river, Adam, and the mulberry tree you claimed as your own, picking its leaves for your silkworms: the delicate golden threads they span and your hands as you fingered the strands. How we swung from the willows onto the high river bank, then out over the water, back, and out over the land. We used to squat in the furrows eating peas in the pod. Tried to fall like cats from the garage roof. You dreamed you were a concert pianist as your fingers ran ecstatically over the keys in the dark, and you forgot to eat. You were grand then, and in the dance. And your hands made stone articulate, later, when you were a man with the sould of a child.

I used to stand on my head against the kitchen wall: a child yogin. The warm air in the kitchen and the smell of baking scones in the wood stove. I wrote my brother's name on the misted window as I perched on the window ledge waiting for him to return; fearful of cars and blood, Adam's blood on the wet road, so I wrote his name so that it would take form.

This is a long distance call. A very great distance, but it always was, wasn't it, my father? But I understand. Now. Your world was so well ordered, your paths straight, the gravel evenly swept. Your clocks kept time.

You covered your face and softly cried when your mother closed her eyes in her final rite of passage. Hooded eyes, like yours, her skin sallow, yours fair, but with the glow of the Australian sun upon your cheeks. She was committed to ritual, spoke with God. You couldn't speak with her; were no god, except to mother who worshipped at your altar, daily sang your praises. You couldn't speak with your father either. He shattered every idol. Destroyed his own image as well. Only with mother could you communicate your dreams, show her your wounds and scars. We only heard the growlings of your fears.

You gave us a head-start; taught us to be rational. But it was mother who taught my soul to fly. Later I accompanied it. It's a pity that you never learned to fly. You had crossed so many borders, seeking stability, not ideas.

You dreamed a dream in which you felt the soil with your hands, became a part of the land, helped nature to flourish. Impossible in Europe. For a Jew. You wanted space, between yourself and the neighbours; distance, between you and authority of the oppressive European kind; between you and ideas that might disturb your mind. So you cradled your body in a hammock and lullabied your mind under the shade of the eucalypts while mother nursed your hurt. So that she didn't have time to nurse ours, and only in her eightieth

year did she have time to nurse her own. By which time, the grooves of her memory had become worn, and the Melba songs of her youth and her own soul's music became interwoven. And she forgot to sigh. Before others.

For the first time we embraced. She wished me impossible happiness, golden dreams on which she had nourished me. Her dreams that had nourished her soul. Golden mirages. She believed in them. She had to. Otherwise a blanket grey death of the spirit. She believed in the man-myth, the protective shoulders that take the force of the blast. So she sheltered behind his fury. And was strong.

I long to see you, mother. I do not see you here, although I see my father's shoulders in a crowd, my brother's face in others, so that I am not alone.

It's hard to belong when you never have, not to anyone except yourself. The trouble is, I don't like lines, not parallels. I'm not sure that I like circles either. I prefer the shape of arches. There's room to move under them. Graceful arches, particularly ancient ones. The farther away in time the more romantic they become. You see only beauty and wildflowers growing at their base. You can distance yourself from the events, romanticise history, uninvolved, though not detached, like a surrogate family.

BOOK REVIEW

SERGE LIBERMAN: 'ON FIRMER SHORES'

by Maria Lewitt

The welcome publication of Serge Liberman's collection of short stories 'On Firmer Shores' should be seen as a reassuring acceptance of diversity in Australian literature today, even in cases where the subject matter shows little preference towards the Australian scene, but rather deals with a selected identifiable group.

Serge Liberman's stories are very Jewish in the best Jewish tradition.

He was awarded the Alan Marshall prize in two consecutive years which illustrates the acclaim of the literary merit of his writing.

Serge Liberman's 'On Firmer Shores' is dedicated to his immediate family and 'to the generation before us that gave us life'.

A reader of this collection becomes more and more aware of the dedication which sums up so well the philosophy behind his writing.

He writes about people: young, old, sick, people in conflict with themselves or in constant search of answers, people trying to understand, if not necessarily accept in full, the values of others. Regardless of whether his characters are positive, or not, they are always treated by the author with inside knowledge and loving understanding. This compassion and the continuous search for a deeper perception of times and people, especially those of the Second World War survivors is amazing in a young man. There factors alone, though very commendable, might not have been enough to justify a publication.

What makes Serge Liberman a unique writer is his superb command of the language and his sharp power to relate the incidents and the characters to the reader.

His style varies, from very simple narrative to the deeper philosophical approach.

> 'Home is where the feet run most freely, and I make my home anywhere, whenever there is dirt, whenever there is dust',

says the young narrator in 'The Two Years in Exile'. This sentence takes us immediately into the world of a boy whose confusion between home and the outside world unfolds as the main theme of the story.

'The Kitchen' is seen through the eyes of an elder boy. The background is a boarding house, and the kitchen, a meeting place of all its inhabitants.

> 'Through him, (Morris Nussbaum), the kitchen became for me, peopled with Galicians, rabbis, Uzbeks, peasants, black marketeers, and railway guards and sometimes I fancied that I could feel the iciness of a Siberian winter or smell the typhus-ridden corpses in Novosibirsk or taste the golden corn ripening in the Uzbek Spring.'

Serge Liberman can create the atmosphere almost immediately. In 'The Ghetto of T.', the decay and the remoteness of the place become palpable when we read:

> 'The number of people with guide-books and cameras diminished. The sounds of living receded and, as if suddenly, I was in the heart of the Ghetto. I found myself in a courtyard of cobblestone and shadow where there stood two wells and a bronze tap from which water dribbled upon the stone at its base. No one was to be seen and there lingered the hollow silence of a temple. Only the dripping tap disturbed the calm, and a cat licking its paws in a doorway.

Sometimes, there is a tendency to oversentimentalise the characters, like in 'Two Letters', and 'The Juggler', but they are rather exceptions and Serge Liberman, through his skill, manages to prevent the stories from failing.

His talent shines in his ability to sum up the whole theme in one telling sentence. In 'Before the Law', the young law graduate thwarted by family pressure in his attempts to become a writer reflects:

> 'I had become a lawyer, yes, but I no longer loved my father.'

A collection worth reading and highly recommended.

I would love to see a novel written by Serge Liberman which would allow him to expand and look at life also from a more optimistic angle.

> 'I would tear a page from my exercise book and write, write words that to me were musical and splendid and exalting, childishly maudlin words that to my awareness sang with the rhythm and lilt of poetic magic.'/'The Kitchen.'/

Please continue!

Letters To The Editor

Below is printed a copy of a letter sent by Mr. Moshe Ajzenbud to "The Australian" in response to a feature which appeared in its Arts pages.

Sir/Madam,

The Weekend Australian of 11-12 April published an interview by Andrew McKay with the playwright Ron Elisha.

The interview gives the impression that a certain episode — the "trial" in an Elsternwick hall provides the most significant clue to an understanding on Ron Elisha's literary career.

As one of the organisers and speakers at that function I wish to clarify some aspects of that so called "lynching party".

In Eastern Europe the "literary trial" was a widely accepted form of discussing newly published books or plays, a form which gave an opportunity to a greater number of readers and theatre patrons (as distinct from professional critics) to express their opinions.

The "trial" referred to in the interview was organised by the Jewish National Library and Cultural Centre — "Kadimah", a well known serious cultural institution established 70 years ago. The function was held in its own hall in Elsternwick. Some weeks before the "trial" a meeting was held to prepare the function. Present at that meeting were Mr. Ron Elisha, Messrs. Svoray & Ringelblum and myself. The roles of "prosecutor", "experts" and "witnesses" were allocated, particulars as to time allotment to the speakers, language used by each (English or Yiddish) etc. were fully discussed. Ron Elisha has not been tricked into his "martyrdoom". We invited him and gave him an opportunity to express his viewpoint as a playwright. This task, however, was performed by Mr. Lawlor rather than the playwright himself and the audience listened to the former attentively and respectfully.

Unfortunately, Ron Elisha in his contribution to the proceedings assumed the role of an expert on Jewish history, a role the audience felt, he was ill-equipped for. What does he, born in Israel and brought up in a free country like Australia know of our Eastern European Jewish experience, and how well does he understand the little he knows? The outrage of the audience was not fuelled by the play (which, after all is not so "hot") but by Ron Elisha's pronouncements on the lessons of Jewish history, which he also repeated in the interview with Andrew McKay — something has been "wrong" with the Jews for 2000 years. Something is indeed "wrong" with us — our insistence on remaining Jews, and it has been going on for more than 3000 years. Many have tried to "rectify" this "wrong" attitude, many still do. The inducements and methods may vary, but the objective is always the same.

The "Kadimah" has provided Ron Elisha with a forum to express his views on his literary work. He accepted the invitation but missed the opportunity. Rather than admit to this failure he chose to present himself as the victim of a "kangaroo court". It may be good publicity, but it is far from the truth.

Yours faithfully,

M. Ajzenbud.

SONG/FOR SAM

Mal Morgan

i of the
geneaology
of fixer fiddler
rabbi and tree
in heraldic mist
from over the hill
in the chagall print
where the winged cow
stares a bovine quiz
at the half-moon truth
in the blue
of a timeless sea
where my father bought a kid
for two farthings
which came to lay
on the golden plate
that the head of the baptist knew
where the philosophical lizard
blinked at the sun
in the distance of lightyears
from the mythical stars
when you and i were
doing it together
times several small
years ago
sam

MAKING A POEM

Frederick C. Parmee

'No se sino las cosas que los pajaros pierdon' Neruda

The forest is bright with birds
which from hidden branches
pattern the silence I walk in

birds of brilliant plumage
pecking at stray strands of the world
to make nests in inaccessible places

I know only the birds' song
and only through their songs
there is nothing more

but I hear and I am
close and small as wayward birds
that move in rejection
of outstretched fingertips

flashes of ephemeral light
among the whispers of green shade
balanced intricacies of sound and motion

forces in shadow against the sun
the forest spaces are filled
with their cries shrill and strident

Poet and catcher of songs
walk among these bright birds
but if you should capture one
know that its flight and song are done.

אין אונדזער סביבה

אין צוזאמענהאנג מיטן דערשיינען פון בוך: „אויף זיכערע ברעגן" (ענגליש) פון יונגן שרייבער סערזש ליבערמאן, איז זונטיק דעם 18־טן אקטאבער ה. י. פארגעקומען אין „קדימה" א פייערלעכער אוונט. עס האבן אנטיילגענומען: פארזיצער: א. דאפנער. אפשאצער: וואלטער ליפמאן — ענגליש: י. קאהאן — יידיש. פארגעליינט פון בוך האבן: דאניעל חר"ג — יידיש; פ. מאקאסאו — ענגליש. צום סוף האט גערעדט דער מחבר — סערזש ליבערמאן.

✶

דעם 1־טן נאוועמבער ה"י איז פארגעקומען אין „קדימה" דער זיבעטער קאנקורס פון יידישן, העברעאישן ליד און מוזיק. דעם קאנקורס ארדנט אין דער ברוך קאלושינער אנדענק ־ קאמיטעט. דער קאנקורס איז אדורך מיט גרויס דערפאלג. דער זאל איז געווען צו קליין אויפצונעמען די אנטיילנעמער (אין עלטער פון 7 ביז 18 יאר) זייערע עלטערן און פריינד, וואס זענען געקומען צו געניסן פון די פארמעסטונגען.

✶

לכבוד די ערשטע 5 יאר, זינט דער פארגעקומענער קאנפערענץ אין ירושלים פאר יידיש און יידישער קולטור, האט דער לאנדראט צוזאמען מיט דער „קדימה" איינגעארדנט א פייערלעכן אוונט ביי געדעקטע טישן זונטיק דעם 8־טן נאוועמבער ה"י. אין פראגראם האבן אנטיילגענומען: פארזיצער י. ארבאך; רעדנער: שמואל ראזענקראנץ; י. מ. לעווין; מ איזענבוד. פארגעליינט האבן רחל בעקער און דאניעל חר"ג. געזאנג: דעני קליינמאן.ביים קלאוויר — מרים ראכלין.

✶

זונטיק דעם 15־טן נאוועמבער ה"י איז אין לעא פינק זאל פון „קדימה" פארגעקומען א טרויער פייערונג צום אנדענק פון די צוויי פירער פון פוילישן „בונד" העטריק ערליך און וויקטאר אלטער, וועלכע די סאוויעטן האבן דערמארדעט. די אקאדעמיע האט איינגעארדנט די בונדישע ארגאניזאציע.

עס האבן אנטיילגענומען: פארזיצער, ה. נוסבוים; רעדנער: ה. באכראך און מ. איזענבוד. רעציטירט האט חנה מראצקי.

✶

הזמיר כאר, דעם 29־טן נאוועמבער ה. י. איז פארגעקומען דער יערלעכער קאנצערט פון כאר. מוזיק־דירעקטאר י. אדריאן בארטעק. פיאנא מרים ראכלין , גאסט ארטיסט — ראבערט עקסעלמאן — טשעלא און דער יוגנט־אנסאמבל „פלאמען". אין באריכט פון דעם יובל־אקאדעמיע „70 יאר „קדימה" איז על פי צופאל ארויסגעפאלן די באגריסונג פון „הזמיר"־כאר. אין נאמען פון „הזמיר"־כאר האט אין ווארעמע ווערטער באגריסט פר' שלום פעלל.

✶

מיטוואך דעם 2־טן דעצעמבער איז אין „קדימה" זאל פארגעקומען א רעפעראט פון שרייבער זאב עדרי (וואלאדיסלאוו באנק) וועלכער איז געקומען פון ישראל אויף א פריוואטן באזוך. דער רעדנער איז זייער גוט באהאוונט אין דער לאגע אין פוילן, און דאס איז געווען די טעמע פון רעפעראט. דעם פארזיץ האט געפירט פ. רינגעלבלום.

די טעמע האט ארויסגערופן א גרויסן אינטערעס אין צוגעצויגן א היפשן עולם.

א באגריסונג פון מעקסיקע

ייִדישער קולטור־צענטער
און נאציאנאלע ביבליאטעק „קדימה"
מעלבורן

חשובע פריינד און חברים,

קודם־כל דאנקען מיר אייך זייער פאר דער גוטע בשורה וועגן אייער צענטראלער יובל־פייערונג. און, פארשטייט זיך, פאר דער פארבעטונג צו באטייליקן זיך אין אייער יום־טוב. אייער יום־טוב איז אויך אונדזער יום־טוב. קאלטע ווינטן בלאזן היינט, צום באדויערן, אויף דער יידישער גאס און אזא יידיש־יידישע פייערונג ווי אייערע דערמוטיקט און דערמאנט אין אונדזער דיכטער ליווויקס אנזאג דער וועלט אין זיין פאעמע „איביק": „מיר הייבן זיך אויף ווידער און שפאנען אורעק ווייטער..."

אייער יידישע קולטור־שעפערישע טעטיקייט איז אונדז גוט באקאנט און מיר האבן שטענדיק אפגעשאצט מיט גרויס אנערקענונג אייער היסטאריש־נאציאנאלע ראל, ווי א זייער וויכטיקער יידישער קולטור־געזעלשאפטלעכער פאקטאר, וואס האט אין א גרויסער מאס מיטגעווירקט צו פארבינדן און דערנענטערן אייער יידישן ישוב צו אלע אנדערע יידישע ישובים אין דער וועלט מיט זייערע פאליטישע און קולטור־געזעלשאפטלעכע איבערלעבונגען און אקטיוויטעטן.

איז צום 70טן יובל פון אייער באמת גראנדיעזער קולטור־געזעלשאפטלעכער טעטיקייט ווינטשן מיר אייך מיט אונדזערע אויפריכטיק־פריינדלעכסטע געפילן, אז איר זאלט קענען דערפילן מיט גרויס דערפאלג די דערהויבענע אויפגאבע וואס איר שטעלט זיך: צו פארטיפן און אנטוויקלען די יידישע קולטור־ווערטן אין אייער יידישן ישוב און איבערגעבן זיי צום יינגערן דור.

מיט די ווארעמסטע גרוסן און בעסטע ווונטשן

פארן פרעזידיום:
פ. מייזעל
י. ראטענבערג

מעקסיקע, 1981

ציילן און טרוימען

טרוימען קאָנען זיך פאַרוואַנדלען אין ציילן. עס קאָן אויך געשען פאַרקערט: נישט דערגרייכטע ציילן, בלייבן אין די גרענעצן פון טרוימען.

פאַר די טוער פון דער „קדימה", צו זען יונגע כוחות ביי דער ידישער קולטור־אַרבעט, איז אַ טרוים, וואָס מיר וואָלטן זייער געוואָלט — עס זאָל ווערן דער דערגרייכטער ציל.

מיט עטלעכע יאָר צוריק, ווען ס'האָט זיך באַוויזן דער יוגנט־טעאַטער, האָט זיך געדוכט, אַז פון טרוים וועט ווערן דער דערגרייכטער ציל. ווי עס פּאַסירט אָבער אָפט מיט יוגנט, האָבן זיי זיך אָפּגעקילט, הגם דער אָנהויב איז געווען אַן ענטוזיאַסטישער, און אַזוי אויך דער אָפּרוף, ווען די פאַרשטעלונגען.

די פּיאָנערישע אַרבעט אַרום דער ראַדיאָ־אוידיציע פאַר יוגנט, וועלכע ס'האָט אָנגעהויבן מייקל זילבערמאַן און אַ גרופּע יוגנטלעכע, האָט זיך אין משך פון עטלעכע יאָר פאַרוואַנדלט אין אַ קרייז פון יונגע, פעאיקע, טאַלאַנטפולע כוחות.

דער הויפּט־אויפטו פון דער יוגנט־אוידיציע איז דער, וואָס זי איז נישט איינגעשטעלט אויפן „סטאַר" פּרינציפּ, נאָר איז די קאָלעקטיווע אָנשטרענגונג פון גאַנצן קרייז.

מיט דער דערמוטיקונג פון „קדימה"־עקזעקוטיוו, האָט דער עקזעקוטיוו־מיטגליד אַלעקס דאַפּנער גענומען אויף זיך די איניציאַטיוו, צו אָרגאַניזירן אַן עפנטלעכן אַרויסטריט פון דעם קרייז. דאָס זאָל דינען ווי אַן אָנרעגונג פאַר איינשטעלן רעגולערע אונטערנעמונגען פון יוגנטלעכע אין „קדימה".

דער אָרגינעלער איינפאַל — דורכצופירן אַ רעוויו אין דער פאָרם פון אַ לעבעדיקער ראַדיאָ־אוידיציע, איז דורכגעפירט געוואָרן אין „קדימה" דעם 25 ־טן אָקטאָבער ה"י.

מיטן פּראָגראַם האָבן אָנגעפירט די ראַדיאָ־אַנאָנסירער פריידל גאָלדבערג (ידיש) און מייקל דעמבינסקי (ענגליש). זיי האָבן איבערגעגעבן די קאָמוניקאַטן רויִק, קלאָר, זאַכלעך ווי געשולטע פּראָפעסיאָנאַלן.

דער מוזיקאַלישער אַנסאַמבל „פלאַמען" האָט פאַרשאַפט פאַרגעניגן די צוהערער מיט זיין רויִקן, מוזיקאַלישן טאָן. דער אָפּקלייב פון די נומערן, דער טעקסט און די מוזיקאַלישע אינטערפּרעטאַציע איז געשטאַנען אויף אַ קינסטלערישער מדרגה און איז אויפגענומען געוואָרן מיט וואַרעמע אַפּלאָדיסמענטן. די צוהערער האָבן אָפּגעשאַצט די דערגרייכונגען פון דעם אַנסאַמבל, און די פיינע אַנטוויקלונג, זינט זיין אַנטשטייאונג. אין אַנסאַמבל נעמען אָנטייל: לאה מלינעק; פריידע מראַצקי; יאַנקל ראַבין; מיכאל קאַרש; לייבל מראַצקי און מ. בורשטין.

די צווייי שוועסטער מלינעק — באַקאַנט פון זייערע פריערדיקע אויפטריטן, האָבן אויך דאָס מאָל פיין אויסגעפירט עטלעכע סאָלאָ־נומערן. זיי באַהערשן גוט די אינסטרומענטן און פילן זיך פריי אויף דער בינע.

יאָסל טיגעל האָט פאָרגעלייענט אַן אַרבעט פון ע. קאָרמאַן „מיין טאַטנס ניגון". יאָסל האָט אַ פיינע דיקציע און לייענט מיט טאַלאַנט. מיר האָבן אים שוין געזען אויף דער בינע, ביי אַנדערע געלעגנהייטן און מ'קאָן זאָגן, אַז אין אים קלאַפּט אַן „אַרטיסטישער אָדער".

די פאָלקס־מעשה „דריי ברידער" האָט אַרויסגערופן באַוווּנדערונג מיט דער אָריגינעלער אויפפירונג. די אינסצעניזאַציע האָט געמאַכט דאבע אַפּעלאָוויטש. אין דער אויספירונג האָבן אָנטיילגענומען: ה. נוסבוים; י. דעסאוער; ד. רינגעלבלום; ה. אָסאָוויצקי; י. ראַבין ש. בורשטין; נ. קאַלמאַן; י. שמערלינג; נ. פינסקער; פ. מראַצקי, ע. לוסטיג.

צוויי אַרטיסטן פון יוגנט־טעאַטער: נוסבוים און דאַפּנער האָבן מיט געניטקייט אויפגעפירט שלום עליכמס דיאַלאָג אין באַן: „ס'איז אַ ליגן".

מיט סאָלאָ־טענץ איז אויפגעטראָטן שפרה בורשטין. אירע ריטמישע באַוועגונגען האָבן כאַראַקטעריזירט אַן ווערטער, דאָס, וואָס זי האָט געוואָלט אַרויסברענגען. זי פילט זיך זיכער אויף דער בינע, און מען זעט פאַר זיך א געשולטע, פעאיקע טענצערין.

דעם ענגלישן איינאַקטער „די העברעאישע לעקציע" (לויט וו. מאַנקעוויטש) האָבן אויסגעפירט ד. דינער, ש. בידערמאַן צוזאַמען מיט סלוצקי און טיגעל. זיי האָבן גוט באַהערט די ראָלן און זייער טרעפלעך אונטערגעשטראָכן די כאַראַקטעריסטישע שטעלן פון דעם איינאַקטער. אגב — דזשערי דינער איז זייער גוט אין כאַראַקטער־ראָלן.

אין פּראָגראַם האָט אויך אָנטיילגענומען, ווי אַ גאַסט־אַרטיסט איצל אַפּעלאָוויטש, וועלכער האָט איינדרוקספול און איבערצייגנדיק פאָרגעלייענט אַ פראַגמענט פון אַפּאַטאָשוס: „אין די פוילישע וועלדער".

אויפפירונג און סצעניסטן (ווי די זענען פאַרצייכנט אין פּראָגראַם) א. דאַפּנער; ש. סלוצקי; י. טיגעל; שרה זילבערמאַן; מ. זילבערמאַן; ה. נוסבוים; עסי לוסטיג.

דער קרייז דאַנקט אויך דער „קדימה" פאַר דער אונטערשטיצונג.

עס ווילט זיך האָפן, אַז אונדזער טרוים פון זען יונגע ידישע אַרטיסטן אויף דער בינע פון „קדימה" — וועט פאַרוואַנדלען ווערן אין א דערגרייכונג.

א—ד

פון דער „קדימה"־ביבליאָטעק

צוליב די וואַקאַציעס וועט די ביבליאָטעק זיין געשלאָסן פון 27טן דעצעמבער ה"י.

זי עפנט זיך דעם 2טן פעברואַר 1982.

אונדז פעלט נאָך אַלץ דאָס, וואָס ביי אַנדערע פעלקער איז עס א זעלבסט פארשטענדלעכקייט. אונדז פעלט דער אוניווערסיטעט, די סיסטעמאַטישע בילדונג; פארשער, וואָס זאָלן קאָנען אַנאַליזירן, און די דאָזיקע אַנאַליזן געבן אַ וויסנשאַפטלעכע באַגרינדונג, אַפילו ווען עס האַנדלט זיך בלויז וועגן קולטור און ליטעראַטור.

עס איז שוין מער נישט גענוג צו באַנוצן זיך מיטן אלטן סיסטעם, וועלכע יידישע שרייבער האָבן מיטגעבראַכט פון די ישיבות. דער גייסט פון דער צייט שטעלט נייע פאָדערונגען צום עסייאיסט,וועלכע ער קאָן ליידער נישט באַפרידיקן.

צוליב דער באַגרענעצטקייט אין ליטעראַרישע ווערק, וואָס זאָלן דינען דעם קריטיקער ווי א מעדיום פאַר זיין שאַפן — הינקט שטאַרק אונטער די ליטעראטור־קריטיק. פאַרשטייט זיך – יידישע קריטיקער גיבן זיך אַן עצה.מען שרייבט וועגן ליטעראַרישע ווערק, אָדער שרייבער פון פארגאַנגענע יאָרהונדערטער, יאָרצענדליקער; וועגן שרייבער, וועלכע מ׳האָט שוין באַלד פאַרגעסן זיינע נעמען. אַפילו וועגן אַזעלכע שרייבער, וועלכע מ׳קאָן בלויז פון איבערזעצונגען. איז עס אַ נעגאַטיווע דערשיינונג? בשום אופן נישט. מען קאָן אַלע מאָל איבערשאַצן ווערטן; אויסגעפינען אין די ווערק נייע עלעמענטן; אַנאַליזירן זיי אין אַנבליק פון צייטענדערונגען; פאָליטישע סאָציאַלע ענדערונגען. איבערשאַצן ווערטן טראָגט אין זיך שוין במילא דעם עלעמענט פון שעפערישקייט.

די צרה איז אָבער — וואָס נישט נאָר דער לייענער איז אַלט; אויך די קריטיקער זענען שוין נישט קיין יונגע לייט, און האָבן מער נישט קיין צייט און קיין געדולד (אפשר אויך נישט די אויפנאַמס־פעאיקייט) פאַר שטודירן ווערק. לייענען זיי בלויז ביכער וו ע ג ן די שרייבער; וו ע ג ן זייערע ווערק. עס איז שוין א נאַטירלעכע דערשיינונג, אַז ווען איר לייענט וועגן א באַרימטן שרייבער ביים היינטצייטיקן קריטיקער, טרעפט איר זיך אָן אויף אַן אַ שיר ציטאַטן פון שרייבער־מיטצייטלער, פון אַפשאַצער פון שפעטערדיקע דורות. מיט דעם דערגרייכט ער צוויי זאַכן מיט אַ מאָל: ערשטנס — ער איז ערלעך און געוויסנהאַפט, און מען קאָן אים גאָרנישט פארוואַרפן: ער ציטירט געגוי. צווייטנס — באַפרייט עס אים פון האָבן אַן אייגענע מיינונג, און ער איז סיי ווי אַ שרייבער, ער איז פטור פון לייענען אָריגינעלע ווערק.

יידישע ליטעראַטור, דאַרף מען אויך באַמערקן — איז געוואָרן אַן אינדיווידועלער ענין. דאָס פאָלק פאַרלאַנגט נישט מער פון שרייבער — ער זאָל שרייבן. דאָס פאָלק דערוואַרט עס גאָרנישט פון אים. דאָס פאָלק געטרויט דעם שרייבער אויפן ווארט, אַז ער איז אַ שרייבער.

יידישע זשורנאַלן וואָס פאַרנעמען זיך מיט ליטעראַטור, און ווערן דאָס רוב אויסגעהאַלטן פון געזעלשאַפטלעכע פאָנדן און וואָלטן געדאַרפט דינען געזעלשאַפטלעך דער ליטעראַטור ווי טאָן־געבער, ווי אידייען־טרעגער האָבן זייערע אייגענע סיבות עס נישט צו זיין.

עס איז דעריבער קיין וואונדער נישט צו זען, ווי היפשלעך טאַלאַנטירטע שרייבער שטעלן זיך אויף די קני, כדי דער רעדאַקטאָר פון דעם, אָדער יענעם זשורנאַל זאָל אויסזען העכער, גרעסער, שטייענדיק אויף די קני טליעט ביי אים אַ פונק פון האָפענונג:

— אפשר וועל איך זוכה זיין, ער זאָל מיר אַריינגעמען אינעווייניק... שרייבער זענען פונקט ווי אַנדערע מענטשן: זיי האָבן פון חורבן גאָרנישט געלערנט... אין זייערע מענטשלעכע שוואַכקייטן האָבן זיי איבערגעהיפט דעם חורבן.

מען וואָלט נאָך אפשר געדאַרפט באַרירן דעם פּאָעטישן צווייג. פּאָעזיע איז דאָך געווען דער אָנהויב פון אונדזער מאָדערנער ליטעראַטור, און טראָגט נאָך אַלץ קינסטלערישע פּאָטענצן. דאָ אָבער הויבט אָן צו ווירקן דער פעסימיסט: — איז פּאָעזיע, איינינקע אַליין בכוח אַרויסצופירן אונדזער ליטעראַטור פון גייסטיקן מדבר אין וועלכן זי געפינט זיך, אויב אפילו עס וועט געדויערן פערציק יאָר? (און די צייט רוקט זיך שוין אונטער...)

עס איז שווער צו פאַרשרייבן אַ רפואה. די איינציקע טרייסט איז, אַז כל זמן מען שרייבט און מען רעדט דערפון, איז נאָך אַלץ א סימן, אַז די ליטעראַטור לעבט.

אַ היסטאָרישע געשעעניש אין אונדזער ישוב

פון דער אַנזעעוודיקער צאָל יידישע טאָג־שולן אין מעלבורן — טיילט זיך איין שול אויס מיט דעם, וואָס זי איז נישט בלויז אַ שול פאַר יידישע קינדער — זי איז אַ יידיש־שול, וווּ יידיש און העברעיש שטייען אויף דער זעלבער מדרגה, און ווערן געלערנט מיט דער זעלבער אויפמערקזאַמקייט — ווי ענגליש.

מיט זעקס יאָר צוריק האָבן אַ גרופּע עקשנים, מיטן פר׳ נאַטאַן גריפּענבערג בראש נישט געוואָלט מער שלום מאַכן מיטן סטאַטוס קוואָ—און זיך גענומען בויען אַ יידישע שול.

סקעפּטיקער האָבן נישט געפעלט. אויך ענטוזיאַסטן האָבן אָבער אויך נישט געפעלט.

אַצינד זענען מיר עדות פון דעם היסטאָרישן מאָמענט אין אונדזער ישוב: דער ערשטער ארויסלאָז פון דער 6־קלאַסיקער גרונד־שול (דינסטיק, דעם 8טן דעצעמבער 1981). די אַביטוריענטן באַקומען זייערע אַטעסטאַטן, אין וועלכע עס זאָגט זיך בפירוש — אַז דאָס איז פאַר דערגרייכונגען אין יידיש, העברעיש און ענגליש.

דער ערשטער אַרויסלאָז איז נישט נאָר דער טריאומף פון די בויער — עס איז דער טרויאומף פון יידיש, עס איז דער טריואומף פון שעפערישער וויטאַליטעט און גלויבן אין דער נויטיקייט פון אַ שול, אין וועלכער יידיש איז אַן אינטעגראַלער טייל.

באַגריסן מיר די שול און די בויער מיטן רעזולטאַט פון זייער אָנשטרענגונג — און שליסן זיך אָן צום יום־טוב.

מ.

מאַרק ב.

אין א נאָווינע — וועגן דער ליטעראַטור אונדזערע...

מיר האָבן נישט די מאָס אויסצומעסטן (און קאָנען זיך אויך נישט פאַררופן אויף קיין סטאַטיסטיק אָדער פאָרש־אַרבעט — ווייל אַזעלכע זענען נישטאָ) ווי ווייט דעם יידישן פאָלק איז געלונגען צוריקצושטעלן זיך אויף די פיס פיזיש; עקאָנאָמיש; גייסטיק — נאָכן חורבן. איינס איז אָבער זיכער: דעם פאַרלוסט וואָס עס האָט געליטן די יידישע ליטעראַטור — די וואונד ווערט נישט פאַרהיילט. קיין נייע שרייבער קומען נישט צו. און די, וועלכע האָבן איבערגעלעבט — פאַלן אַרויס; די וואָס באַשעפטיקן זיך נאָך אַלץ מיט ליטעראַטור, זענען אַריין אין דער בחינה פון פראָדוצירער — נישט פון שעפער. מען פראָדוצירט ביכער, אין וועלכע עס פעלט דער הויפט־עלעמענט פון דאָס וואָס באַרעכטיקט אָנגערופן צו ווערן ליטעראַטור — די פירנדע אידיי.

דאָס, וואָס מיר זענען געוווינט אָנצורופן שיינע ליטעראַטור־בעלעטריסטיק, שטראָמט היינט כמעט פון איין און איינציקן קוואַל: פערזענלעכע איבערלעבונגען. די זכרונות גראוויטירן צווישן ליטעראַרישן און נישט־אַזוי־ליטעראַרישן רעפּאָרטאַזש. און נאָך איין דערקאָן־צייכן האָט דער מין ביכער: זיי זענען אַן איינמאָליקע אָנשטרענגונג. מיט דעם בוך הויפּט זיך אָן און עס ענדיקט זיך די שרייבערישע באַדערפעניש, פון מחבר.

זעלטן ווען ס׳רייסט זיך, דורכן געדיכטן טונקעלן וואָלקן פון אונדזער ליטעראַרישן הימל דורך אַ שטראַל, אין פאָרם פון אַ ווערק, וואָס גיט אונדז באַפרידיקונג, ווען מיר לייענען **עס.**

די עסייאיסטיק, וואָס איז אַמאָל געווען אַ וויכטיקער ליטעראַרישער שטראָם, אין וועלכן ס׳זענען אַרומגעשוואומען אידייען, דעפיניציעס — אויב אַפילו מען איז מיט זיי נישט מסכים געווען — האָבן זיי אָבער אינספּירירט צו שאַפן דעם קעגן־געוויכט. די עסייאיסטיק האָט זיך געלאָזט פאַרגלייכן צו אַ קאַלירפולן אַקוואַריום פון פאַרשידנאַרטיקייט. עס איז געווען דער פעריאָד, ווען שרייבער האָבן זיך אָנגעשטרענגט צו טראַכטן, אַרויסהויבן פּראָבלעמען, באַלייכטן זיי; דערגרונטעווען זיך צו די סיבות און זוכן די לייזונג. זיי האָבן אויפגעוועקט ביים לייענער דעם אינטערעס צום טראַכטן.

דער עסייאיסט פון אונדזער צייט, איז אין זיין שאַפן געוואָרן, אויב מען קאָן זיך אַזוי אויסדריקן — אַן ענציקלאָפּעדישער אָנווייזער, אָדער, דאָס וואָס א מלמד האָט אַ מאָל גענוצט אין חדר — אַ טייטל. ער ברענגט אַ ציטאָט פון דעם אָדער יענעם דענקער, און זאָגט אונדז:

— אויב דו ווילסט באמת וויסן מער — טאָ זיי מוחל און לייען דאָס געגעבענע בוך, פון דעם געגעבענעם שרייבער. ער — דער עסייאיסט, האָט שוין, הייסט — ס׳דיניקע געטאָן.

עס איז, אפשר נישט די שולד פון דעם, וואָס רופט זיך אַן עסייאיסט; קיין יונגן יידישן לייענער האָבן מיר נישט. דער ידישער יוגנטלעכער געהערט היינט צו דער ספערע פון הויך־געבילדעטער אינטעלעגענץ אין יעדן לאַנד, און ווען ער וואָלט אַפילו זיך געגעבן די מי צו לייענען די עסייאיסטן (פון היינט) וועלן זייערע אַרבעטן אַרויסרופן ביי אים אַ שמייכל מיט זייער פרימיטיווקייט און נאַיוויטעט. דער עלטערער לייענער, ווידער, האָט שוין נישט די ענערגיע און געדולד צו נאָכפאָלגן, צו נאָכקאָנטראָלירן די אויטענטישקייט פון דעם, וואָס מען טראָגט אים אונטער צו לייענען. במילא שאַפט זיך ביי די עסייאיסטן דאָס געפיל פון זעלבסט־צופרידנקייט און דורך דעם: זעלבסט־אָנערקענונג.

ווען מיר נעמען נאָך אין אַכט, אַז עסייאיסטן פאַרנעמען זיך אויך מיט ליטעראַטור־קריטיק — קומט שוין אויס, אַז איינער דעם צווייטן גיבן אַרויס אַטעסטאַטן פון וויל־געלערנטקייט, וועלכע קיינער שטעלט שוין נישט אונטער אַ פראַגע־צייכן.

הילף. אין די טויט־לאַגערן שטאַרבן טויזנטער אַרעסטירטע פון שווינדזוכט און אַנדערע קרענק.

די טויטן לאַגערן געפינען זיך אין דער געגנט פון ווייגאַטש ־ נייע ערד, וווּ עס הערשט אַ שרעקלעכער קלימאַט זומער ווי ווינטער. עטלעכע טויטן־לאַגערן געפינען זיך אויך אין אוקראַינע.

דער אַטלאַס קלערט אויף: אין די טויטן־לאַגערן אַרבעטן מענטשן וועלכע זענען נישט פאַרמשפּט צום טויט. דאָרטן ווערן פאַרשיקט מענטשן מיט 10 אָדער 15 יאָריקע אורטיילן.

די אַלע לאַגערן זענען אַמאָל באַצייכנט געוואָרן מיטן נאָמען: „גולאַג״. אין דער מערב־וועלט וויס מען, אַז דער „גולאַג״ איז געווען ליקווידירט, און אַז אין די לאַגערן הערשט נישט דער סטאַליניסטישער טעראָר און די שווערע אַרבעטס־באַדינגונגען.

דער וועלט אַטלאַס פון אברהם שיפרין באַצייכנט דעם נייעם אַרכיפּעלאַג מיטן נאָמען: „גויטיק״ קען זיין, אַז דער נייער נאָמען קלינגט נישט אַזוי, ווי דער פרייערדיקער נאָמען: „גולאַג״, אָבער די צאָל אַרעסטאַנטן און די מעטאָדן אין די סאָוויעטישע לאַגערן, תפיסות, פסיכיאַטישע אַנשטאַלטן, זענען די זעלבע, ווי אין סטאַלינס צייטן.

דער וועלט־אַטלאַס האָט אויך ווייסע פלעקן. ס׳פעלן ציפערן און פאַקטן פון די לענדער, וועלכע געהערן צום סאָוויעטישן בלאָק.

לעצטנס איז אַנטשטאַנען אַן אָרגאַניזאַציע אין פוילן, וועלכע פאָדערט דאָס באַפרייען פון פּאָליטישע אַרעסטירטע, וועלכע זיצן אָן פראָצעסן אין די פוילישע תפיסות.

וו. יאַבלאָנסקי

וועלט־אַטלאַס פון שטראָף־אַנשטאַלטן

די אינטערנאַציאָנאַלע אַמנעסטיע־אָרגאַניזאַציע אין לאָנדאָן האָט אירע אָפּטיילונגען אין פאַרשידענע לענדער פון דער פרייער וועלט, ווי אויך אין אַ טייל לענדער פון דער דריטער וועלט.

אין סאָוויעטישן בלאָק, מיט סאָוויעט־רוסלאַנד בראָש איז די טעטיקייט פון „אַמנעסטיע אינטערנאַציאָנאַל" — פאַרבאָטן.

די טעטיקייט פון דער אָרגאַניזאַציע באַשטייט פון באַמיאונגען צו רעווידירן פּראָצעסן פון פּאָליטישע אַרעסטירטע; פון אַנטי־ראַסיסטישע אַקטיוויסטן. זי פאַרנעמט זיך אויך מיט העלפן די משפחות פון די אַרעסטירטע.

אויף פילמאָליקע ווענדונגען פון „אַמנעסטיע", וועגן מעגלעכקייטן פון העלפן פּאָליטישע אַרעסטירטע אין די קאָמוניסטישע לענדער — קומט דער ענטפער — אַז אין די לענדער זענען נישטאָ קיין פּאָליטישע פאַרברעכער, בלויז קרימינעלע.

קרימינאָלאָגן פון פאַרשידענע לענדער פאַרנעמען זיך אַ לאַנגע צייט מיט פעסטשטעלן די צאָל תפיסות און קאָנצענטראַציע לאַגערן אין פאַרשידענע לענדער, ווי אויך די צאָל פאַרמשפּטע, וואָס זיצן אין זיי. בלויז אין די קאָמוניסטישע לענדער איז שווער פעסטצושטעלן די צאָל תפיסות, קאָנצענטראַציע־לאַגערן, אַרבעטס־לאַגערן, פּסיכיאַטישע אַנשטאַלטן, און די אַלע מענטשן, וועלכע געפינען זיך אין זיי.

דעם ישראלדיקן קרימינאָלאָג אברהם שיפרין האָט זיך איינגעגעבן, נאָך לאַנגע יאָרן פאָרשן, צונויפשטעלן אַן אַטלאַס מיט בילדער, צייכענונגען און מאַפּעס פון דער וועלט און די צאָל שטראָף־אַנשטאַלטן און די צאָל מענטשן, ביי וועלכע עס איז צוגענומען געוואָרן די פרייהייט.

אַמשווערסטן איז שיפרינען אָנגעקומען דאָס צונויפשטעלן די צאָל תפיסות און קאָנצלאַגערן, פּסיכיאַטישע שפּיטאָלן אין סאָוויעט־רוסלאַנד. דער וועלט־אַטלאַס איז אַרויסגעגעבן אין עטלעכע שפּראַכן, אין דער שווייץ. אין אים איז אָנגעגעבן, אַז אין סאָוויעט־רוסלאַנד געפינען זיך צוויי טויזנט שטראָף־אַנשטאַלטן. מיר געפינען גענויע אַדרעסן פון די ערטער, ווו די אַנשטאַלטן געפינען זיך.

די רשימה הויבט זיך אָן מיט דער ליוביאַנקע־תפיסה אין מאָסקווע. עס איז אָנגעגעבן, מיט וועלכן טראַמוויי אָדער מעטראָ מען קאָן פאָרן, צו דער תפיסה. אין מאָסקווע און אומגעגנט געפינען זיך נאָך 30 תפיסות.

די גרעסטע צאָל שטראָף־אַנשטאַלטן געפינען זיך אין דער געגנט פון קאָלימנאָ. 118 לאַגערן זענען באַשטימט פאַר יוגנטלעכע און קינדער.

דער וועלט־אַטלאַס פון שיפרין אַנטהאַלט גענויע מאַפּעס פון 120 גובערניעס. אין וועלכע עס געפינען זיך שטראָף־אַנשטאַלטן מיט מיליאָנען סאָוויעטישע בירגער. אויף די מאַפּעס איז אָנגעגעבן די נעמען פון די לאַגערן און תפיסות; מיט וועלכע באַנען, אויטאָבוסן אָדער עראָפּלאַנען מען קאָן צו זיי דערגרייכן.

דער אַטלאַס גיט אָן גענויע אַדרעסן פון 150 פרויען לאַגערן, אין וועלכע ס'געפינען זיך אויך מאַמעס מיט קינדער.

אין בילד אין אַטלאַס ווייזט אַ קאָלומנע פון קינדער־פאַרברעכער וועלכע מאַרשירן צו דער אַרבעט. זיי זענען אָנגעטאָן אין שמאַטעס מיט הילצערנע שיך אויף די פיס.

גענוי ווי אין אוישוויץ איז געווען אַן אויפשריפט: „אַרבעט מאַכט פריי" — האָט אין סאָוויעט־רוסלאַנד יעדער לאַגער אַן ענלעכן אויפשריפט. „ערלעכע אַרבעט פירט דיך צוריק צו דיין משפחה" — דאָס איז אַן אויפשריפט פאַר יוגנטלעכע פאַרברעכער.

פאַר עלטערע איז דער אויפשריפט: „ערלעכע אַרבעט פירט צו דער באַפרייאונג פאַרן טערמין".

אויף אַ באַזונדערע מאַפּע איז אָנגעגעבן די צאָל פון פּסיכיאַטישע שפּיטאָלן, וועלכע האָבן אָפּטיילונגען פאַר פּאָליטישע פאַרברעכער. עס זענען אויך דאָ פּסיכיאַטישע שפּיטאָלן אין וועלכע ס'געפינען זיך קרימינעלע, פּאָליטישע און פרויען־פאַרברעכער.

אין מאָסקווע אַליין געפינען זיך 17 פּסיכיאַטישע שפּיטאָלן, צווישן זיי דער באַרימטער אינסטיטוט פאַר געריכטלעך־מעדיצינישער פאָרשונג. אין אַלגעמיין געפינען זיך אין סאָוויעט־רוסלאַנד (לויטן אַטלאַס) 83 שפּיטאָלן, וועלכע באַהאַנדלען פּסיכיאַטיש נאָר פּאָליטישע אַרעסטירטע.

גענוי ווי אין סטאַלינס צייטן — אַרבעטן די אַרעסטאַנטן פון זון אויפגאַנג ביז זונפאַרגאַנג. טויזנטער אַרעסטאַנטן אַרבעטן אַ גאַנצע נאַכט. דאָס זענען די אַרעסטאַנטן וועלכע בויען די באַרימטע מאגיסטראַלע: בייקאַל ־ אַמור. די אַרבעטס און נאַטור באַדינגונגען זענען שווערע. טויזנטער ווערן יעדן טאָג געבראַכט אין די שפּיטאָלן, קרבנות פון פאַרפאַלן ביי דער אַרבעט. ווי באַוווּסט דאַרף די באַן־ליניע, און אויטאָסטראַדע זיין דער וווּנדער פון 20־טן י"ה.

אַ גרויסע אַרבעט פון עלעקטריפיצירן און אינדוסטראַליזירן גייט אָן אין דער טייגע, טויזנטער אַרעסטאַנטן בויען עלעקטראָוואָניעס; וואַסער־דאַמבעס; פאַבריקן; שניידן אויס וועלדער.

אַמטראַגישסטן איז די אַרבעט אין די קוילן־ און אוראַניום שאַכטעס. אַ גרויסער טייל אַרעסטאַנטן אַרבעטן ביי נוקלעאַרע ראַקעטן און אַטאָמישע אונטערוואַסער־שיפן. די אַרבעטן אָן ווענטילאַציע און אָן מעדיצינישער

אַרגענטינע. פאַרמעגלעכע ייִדן פון דרום־אַפריקע פאָרן קיין אויסטראַליע אָדער אַמעריקע — אָבער נישט אַ היים, קיין ישראל.

ווידער עקבערט אין געדאַנק: גלות־אַסימילאַציע מיטן לאַנד ווו מיר געפינען זיך. ווי וואָלט די לאַגע פון מדינת ישראל אויסגעזען היינט, ווען די דריי פערטל מיליאָן ישראל־בירגער (יורדים) וואָס וווינען אין ניו־יאָרק, לאָס־אַנדזשעלעס אָדער אויסטראַליע, און דער האַלבער מיליאָן סאָוויעטישע ייִדן אין אַמעריקע — וואָלטן געוווינט היינט אין ישראל? מיר וואָלטן די דאָזיקע ייִדן געוואָלט האָבן אין מדינת ישראל.

אין דער תורה איז גלות אַ שרעקלעכע קללה. אַ ביטערע שטראָף פאַרן פאָלק. די נביאים האָבן עס געהאַלטן פאַר אַ נאַציאָנאַלער קאַטאַסטראָפע.

די נביאים האָבן זיך נישט פאָרגעשטעלט, אַז ייִדן קאָנען פירן אַ נאָרמאַל רעליגיעז לעבן אין אַ פרעמד לאַנד.

עזרא האָט נישט געקאָנט אַרויספירן אַלע ייִדן פון גלות בבל. נאָר די אָרעמקייט. דער ערב רב האָט עולה געווען. די אַריסטאָקראַטן, די כהנים, גבירים זענען געבליבן אין בבל.

כדי צו פאַרענטפערן די פראַגע: זענען אויסטראַלישע ייִדן אין גלות? דאַרף מען קודם־כל פאַרשטיין וואָס עס מיינט אין די היינטיקע צייטן: גלות. ביי ייִדן איז נישט תמיד געווען די זעלבע דעפיניציע וועגן באַגריף: גלות.

אין געוויסע צייטן פון דער ייִדישער געשיכטע, איז גלות באַטראַכט געוואָרן ווי אַ פּאָזיטיווע דערשיינונג. אין תלמוד איז פאַראַן אַן אויסדרוק וועגן דער טובה וואָס דער רבונו של עולם האָט אונדז געטאָן דערמיט וואָס ער האָט אונדז צעשפּרייט צווישן פעלקער אין דער וועלט.

אַ ייִדישער פילאָסאָף, שלמה שילער האָט וועגן דעם אַרויסגעזאָגט אַ געוואָגטן געדאַנק, אַז: מיר האָבן צו פאַרדאַנקען דעם גלות, וואָס מיר עקזיסטירן ביזן היינטיקן טאָג. וואָלטן מיר געבליבן אין ארץ ישראל, וואָלט היינט פון אונדז נישט געבליבן קיין שום זכר, צוליב די כסדרדיקע מלחמות און אינוואַזיעס".

אין פריערדיקע דורות זענען געווען דריי הויפּטפונקטן אין באַגריף וועגן גלות: שנאת ישראל; שיבת ציון און דאָס גלויבן אין דער גאולה.

גייסטיק און קולטורעל זענען ייִדן אין די פריערדיקע דורות נישט געווען אין גלות. זיי האָבן געהאַט אַן אייגענע שפּראַך, קולטור און רעליגיע.

אין די לעצטע יאָרן זענען פאָרגעקומען פונדאַמענטאַלע ענדערונגען אין די לענדער, וועלכע האָבן אויפגענומען דער שארית הפליטה, ווי: אַמעריקע, אויסטראַליע און אַנדערע לענדער.

דאָס, וואָס עס קומט היינט פאָר אין אַמעריקאַנער ייִדנטום איז דער בולטסטער באַווייז פון דער נייער אַנטוויקלונג, וועלכע האָט גאָרנישט צו טאָן מיטן געוויינלעכן באַדייט פון וואָרט: אַסימילאַציע. אַמעריקאַנער ייִדן לויפן נישט אַוועק פון זייער פאָלק ווי ס'איז געווען דער פאַל מיט אַ טייל פון די מערב־אייראָפּעישע ייִדן.

די נייע אַנטוויקלונגען אין אַמעריקע, ווי אין אויסטראַליע האָבן פסיכאָלאָגיש און געזעלשאַפטלעך געענדערט דעם צוגאַנג, וועגן גלות. ייִדן האָבן דערגרייכט פולע גלייכבאַרעכטיקונג אין זייערע אַדאָפּטירטע לענדער. דער אַנטיסעמיטיזם, דאָס געפיל פון מאַכטלאָזיקייט איז איינע פון די יסודות פון גלות. קאַמף קעגן אַנטיסעמיטיזם און דיסקרימינאַציע ווערט געפירט פון ייִדן, ווי אויך פון נישט־ייִדן

טאָפּלטע לאָיאַליטעט איז אַ נאָרמאַלע דערשיינונג. ייִדן קאָנען האָבן צוויי היימלענדער, מיט וועלכע מען קאָן זיין פאַרבונדן סענטימענטאַל און פּראַקטיש.

ביי אַמעריקאַנער און אויסטראַליער ייִדן גייט אָן אַ געראַנגל וועגן זייער אינדיווידועלן גורל. עס איז ווי עס זאָגט דער לאַטיינישער שפּריכוואָרט:

"UBI BENE, UBI PATRIA"

— דאָרטן וווּ מיר איז גוט, דאָרטן איז מיין היימלאַנד.

דער באַגריף גלות — האָט אויפגעהערט צו זיין אַ רעאַליטעט אין די „גוטע" לענדער, ווו מיר וווינען. דאָס האָט אָבער גאָרנישט צו טאָן מיט אָפּזאָגן זיך פון נאַציאָנאַלער ייִדישער באַוווּסטזיניקייט, אָדער סאָלידאַריטעט מיט ישראל און ציוניזם.

דער לאַנגער ייִדישער גלות האָט עקסיסטירט אַזוי לאַנג, ווי דער אידעאַל פון אויסלייזונג, פון גרינדן אַ ייִדישע מדינה איז געווען אַ טרוים. דער חלום איז פאַרווירקלעכט און דערמיט איז דער באַגריף פון גלות מער נישט אַקטועל.

WE EXTEND OUR BEST WISHES
TO THE "KADIMAH"
ON THE OCCASION OF THE
70TH JUBILEE
אונדזערע בעסטע ווּנטשן דער „קדימה"
צו איר 70־יאָריקן יובל
FELIKS and URSULA
FLICKER

E. & M. HONIG (Aust.)
Pty. Ltd.
TEXTILE IMPORTERS AND WHOLESALERS
2nd Floor,
325 Flinders Lane, Melbourne. 3000
Phone: 62-5729, 62-1895

ש. בענעט

איז אויסטראַליע אַ גלות?

(באַטראַכטונגען וועגן אַקטועלע פּראָבלעמען)

דאָס וואָרט גלות איז אַ ספּעציפיש ייִדיש וואָרט, וואָס שטאַמט פון דער ייִדישער וועלט־טראַגעדיע.

דאָס וואָרט האָט דעם זעלבן באַדייט אין ייִדיש, ווי אין זיין העברעישן טייטש.. מען קאָן דאָס וואָרט נישט פאַרטייטשן אָדער איבערזעצן אין קיין שום שפּראַך. דיאַספּאָראַ — האָט אַן אַנדער באַדייט ווי גלות.

ביי קיין אַנדער פאָלק איז נישט פאַראַן אַזאַ באַגריף, מען זאָל צו אים באַנוצן דאָס וואָרט, ווי ייִדן באַנוצן עס — גלות.

גלות מיינט ליידן; צרות; נויט; דערנידערונג. גלות — ווי אַ ייִדישער באַגריף מיינט באַרויבט ווערן פון דער אייגענער נאַציאָנאַלער היים.

ביי אַנדערע פעלקער פון די אַלטע צייטן איז אַזאַ באַגריף פאַראַן, זיי האָבן זיך אויסגעשפּרייט אין אַנדערע לענדער, זיך דאָרטן אַקלימאַטיזירט.

דאָס קאָן מען אָבער נישט פאַרגלייכן מיט דער ייִדישער ליבשאַפט און בענקשאַפט צו ארץ ישראל.

איך משך פון טויזנטער יאָרן, איז דער באַגריף גלות מיטגעגאַנגען מיט אונדז אין אַלע עקן וועלט. גלות איז געוואָרן מער ווי אַ באַגריף. דאָס איז געוואָרן די אַבסאָלוטע כאַראַקטעריסטיק פון אונדזער עקזיסטענץ אין אַלע לענדער.

נאָכן חורבן פון בית שני, זענען מיר צעשפּרייט געוואָרן איבער דער וועלט. דער ערשטער חורבן איז געוואָרן באַצייכנט: גלות בבל. עס האָט זיך דאַן ביי ייִדן אַנטוויקלט אַ שולד־קאָמפּלעקס: מיר זענען שולדיק. מיר האָבן געזינדיקט, האָט מען אונדז פאַרטריבן צווישן פרעמדע פעלקער.

האָבן ייִדן אין גלות שלום געמאַכט מיט זייער גורל, און געבויט דאָיקייט. די בענקשאַפט נאָך ציון, ארץ ישראל, ירושלים, האָט זיך אָבער קיינמאָל נישט אויסגעלאָשן.

די גאָר פרומע און וועלטלעכע ייִדן האַלטן פון דאָיקייט. ייִדן פון אַמעריקע, אויסטראַליע, דרום אַפריקע האָבן זיך פאַרפעסטיקט אין זייערע גלות־לענדער מאַטעריעל און גייסטיק.

איז אויף דעם פאַראַן אַ תירוץ. (ווייל ביי ייִדן איז אויף יעדע זאַך פאַראַן אַן ענטפער). מען מיינט „ציון של מעלה״, „ירושלים און ארץ ישראל של מעלה. משיח איז נאָך נישט געקומען. די גאולה שלימה דאַרף קומען״. מיט די, און אַנדערע תירוצים וויל מען אפילו באַרעכטיקן די קעגנערשאַפט צו מדינת ישראל.

פאַר פרומע ייִדן וואָס דאַוונען יעדן טאָג וועגן ציון, ירושלים, איז נאָך אַלץ נישט קלאָר געוואָרן, אַז די תפלה „ותחזינה עינינו בשבך לציון״ איז טיילווייז מקוים געוואָרן אין אונדזער צייט. דאָס מיינט, אַז יעדער ייִד קען זיך באַפרייען פון זיין גלות און פאָרן צוריק אין זיין אייגן לאַנד.

ייִדן זענען אָבער אויך נישט מער, ווי מענטשן, וועלכע וואַרפן זיך אונטער דעם געזעץ פון דער נאַטור: אַז מען לעבט אַ לענגערע צייט אויף איין אָרט, קינדער זענען דאָ געבוירן געוואָרן, מ'האָט אַ גוטע פרנסה — לעבט מען זיך איין אינעם לאַנד, ווי אין אַ היים.

דאָס טוישן אין היים אויף אַ צווייטער — ווערט שוין אַ פראַגע פון אַן אינערלעכן געראַנגל.

אַמעריקאַנער, ווי אויסטראַלישע ציוניסטן האַלטן — אַז זייערע לענדער זענען נישט קיין גלות. זיי ווילן נישט אויסבייטן זייערע לענדער און ווערן תושבים אין מדינת ישראל.

עס איז צו איינפאַך, דאָס וועלן אויסטייטשן די שטעלונג פון די דאָיקע מענטשן צו שיבת ציון מיט דעם, אַז זיי לעבן אין אַ גוט לאַנד; פּאָליטיש און סאָציאַל — גלייכבאַרעכטיקט.

עס זענען פאַראַן טיפערע און ערנסטע סיבות, לויט וועלכע מען קאָן פעסטשטעלן, אַז מיטן אויפקום פון מדינת ישראל אין אונדזער צייט — ווערט דער באַגריף גלות אַנולירט.

אויב עס איז מעגלעך, אַז מיר זענען מער נישט אין גלות, קאָן דאָך מעגלעך זיין, אַז ישראל איז נישט מער ווי אַ מקום מקלט פאַר ייִדן, וועלכע דאַרפן אַנטלויפן פון לאַנד וווּ מען פייניקט זיי, ווי צום ביישפּיל — סאָוויעט־רוסלאַנד.

שטעט און שטעטלעך — אַזאַ גרויס ליבשאַפט און אַזאַ האַרציקע וואַרעמקייט.

פון די אַלטע און „נייע״ גאָלדענע פעדעם פון ייִדישן געזאַנג און פון ייִדישער מוזיק, האָט עטל קאָוועַנסקי אויסגעשפּונען אַזאַ מין מוזיקאַליש געוועב וואָס האָט אויפגעציטערט ביי דעם צוהערער די סטרונעס, וועלכע זענען פאַרבאָרגן אין די טיפסטע קעמערלעך פון אונדזערע געפילן און אונדזערע טראַגישע און פריידיקע איבערלעבונגען.

אויף דעם דאָזיקן קאָנצערט האָט עטל קאָוועַנסקי נישט בלויז „גערעדט צו אונדז ייִדיש״ נאָר אויך באַוויזן, אַז זי איז אַ גאָט־געבענטשטע קינסטלערין, וואָס איז געטריי איר אייגענעם קוואַל און קען אויך פאַרייִדישן פרעמדע קוואַלן פון געזאַנג, אַז זיי זאָלן קלינגען און זיך זינגען אייגנאַרטיק ייִדישלעך. צום שבח פון דער קינסטלערין עטל קאָוועַנסקי: פּונקט אַזוי ווי זי קען זיין ערנסט און דערהויבן אין די נאָסטאַלגיש־ראָמאַנטישע לידער, אַזוי אויך קען זי אויך זיין אויף אַ הויכער קינסטלערישער מדרגה — שטיפעריש.

י. אַרבאַך

יידישע קינסטלער — געסט פון „קדימה"

דאָס קינסטלער־פּאָרל — קאָוועַנסקי און קאַגאַן — זענען אויפגעטראָטן מיט עטלעכע געלונגענע קאָנצערטן אין מעלבורן און סידני — אויף דער איינלאַדונג פון „קדימה".

מיר ברענגען דאָ אַ קורצע אָפּשאַצונג פון אונדזער רעדאַקציע־מיטגליד יוסף אַרבאַך.

רעדאַקציע

אַ יידיש פאָלקס־וואָרט זאָגט, אַז „וואָס מער יאָרן, אַלץ בעסער איז דער זכרון", איז טאַקע פאַר מיר און פאַר אַנדערע הונדערטער ליבהאָבער פון יידישן ליד און פון יידישער פאָלקס־מוזיק, נאָך פריש אין זכרון דער ערשטער באַזוך פון די 2 אויבנדערמאָנטע יידישע קינסטלער, וועלכע האָבן געגעבן מוזיקאַלישע־וואָרט קאָנצערטן אין דעם טעאַטער־זאַל פון „קדימה" אין דעם יאָר 1977, וואָס קאָנען באַצייכנט ווערן ווי אַ שעדעווער.

מיינע באַמערקונגען זענען געווידמעט די „ענדערונגען" וואָס די דאָזיקע 2 גרויסע יידישע קינסטלער האָבן אין משך פון די 4 יאָר געמאַכט בכדי צו געבן „עפּעס נייעס" פאַר דעם יידישן צוהערער און דעם „פיינשמעקער" מעלאָמאַן. און לאָמיך טאַקע אָן קליפּערלעך און פליטערלעך אַרויסזאָגן זיך, ווי אַזוי האָבן אויסגעזען און זיך אויסגעווירקט די קאָנצערטן אויסגעפירט דורך די זעלבע אַרטיסטן — מיט די ענדערונגען — אין יאָר 1981, אין דעם זעלבן „קדימה" טעאַטער זאַל.

דער נייער פּראָגראַם נר. 1 אונטערן נאָמען „ווידער צוזאַמען" אַראַנזשירט דורך לעוו קאַגאַן, וואָס איז געגעבן געוואָרן זונטיק דעם 20־טן סעפּטעמבער ה"י און איבערגעחזרט געוואָרן 2 מאָל — איז געשטאַנען אונטערן צייכן פון „עפּעס־נייעס", דאָס האָט געמיינט — אַ ניי פּאָעטיש וואָרט און מיט אַן אַלט־ניי יידישן מאָטיוו און קלאַנג. איך האָב נישט געשריבן דאָס וואָרט — ניי אין גאַנצן פּיסלעך, ווייל די באַנייאונג האָט געהאַט — סיי אין דער מוזיק־קאָמפּאָזיציע פון לעוו קאַגאַן און סיי אין געזאַנג פון עטל קאָוועַנסקי דעם „ציטער און פלאַטער" פון דעם אַמאָליקן גרויסן יידישן מאָסקווער מלוכה־טעאַטער, וואו עטל קאָווענסקי איז געווען אַ מיטבאַטייליקטע שוישפּילערין און איז אויך די „טרייסט און האָפענונג" פון דעם באַרימטן העברעאישן טעאַטער „הבימה", וווּ עטל קאָווענסקי איז אַ שטענדיקע אַרטיסטן.

און... נישט קוקנדיק אויף דער גייסטיקער קינסטלערישער אינטעלעקטועלער שלמית, וואָס עס באַזיצט די אַרטיסטן עטל קאָווענסקי און דאָס גיט איר די מעגלעכקייט אַרויסצוברענגען די מוזיקאַלישקייט פון וואָרט, און די ווירטואָזקייט פון יידישן ליד, נישט קוקנדיק אויף דעם שטאַרק סענסיטיוון אויער פאַר מוזיק און מעלאָדיע פון לעוו קאַגאַנען אין זיינע קאָמפּאָזיטאָרישע שאַפונגען — האָט זיך דאָס נייע אין ערשטן פּראָגראַם נישט דורכגעשלאָגן דעם וועג צו דעם צוהערער און צו זיין אויער, דאָס אייגנאַרטיקע אויער צו יידישער נגינה און צו יידישער פאָלקס־מוזיק.

אַוודאי קען מען זאָגן, אַז סיי עטל קאָווענסקי און סיי לעוו קאַגאַן זענען — אין דער היינטיקער צייט — צווישן די געציילטע קינסטלער מיט אַן אייגענעם מוזיקאַלישן פּנים און מיט אַן אייגענעם סטיל. דאָס מיינט זייער אַ סך! אָבער איך האָב ביי דעם דאָזיקן ערשטן קאָנצערט געוואַכט איבער די מעלבורנער יידישע פיינשמעקער פון אַ יידיש קונסט־ליד און אַ יידיש פאָלקס־ליד און איך האָב געקוקט אויף זייערע פּנימער און בליקן. זיי האָבן נישט אויסגעדריקט דעם „פלאַטער און ציטער" ווי איך האָב דאָס באַמערקט מיט 4 יאָר צוריק. דאַן האָט יעדער ניגון און יעדעס קנייטש פון עטל קאָווענסקי געהאַט אַן אויסדרוק פון גרויסער קונסט און טאַלאַנט. און דאָס איז געקומען צום פולן אויסדרוק.

✶

„אַלץ איז גוט, ווען דער סוף איז גוט". דאָס מיינען מיר צו זאָגן וועגן דעם צווייטן פּראָגראַם, אונטערן נאָמען „רעד צו מיר יידיש" — דער שיר־השירים־קאָנצערט וואָס איז פאָרגעקומען זונטיק, דעם 4־טן אָקטאָבער 1981.

די זעלבע פרישקייט, וואָס מיר האָבן געזען און געפילט אין יאָר 1977 האָט זיך איבערגעחזרט אין דער פולסטער און שענסטער מוזיקאַליש־אַרטיסטישער פאָרם. פון אירע קונסט און פאָלקס־לידער — יידישע, העברעאישע און רוסישע — האָט אויסגעשטראַלט די פאַרבונדנקייט פון דעם נייעם היינט מיט דעם יידישן פאָלק, מיט דער יידישער מדינה, און דאָס גיסט זיך צונויף מיט דער וואָרימער נאָסטאַלגיע נאָך דעם פאַרשניטענעם הערלעכן נעכטן, דער „נעכטן" פון יידישן שטעטל — ושעטל, וואָס האָט פאַרמאָגט — פונקט אַזוי ווי אַלע אַנדערע יידישע

פאַרפּלאָנטערטע טעלעפאָן־דראָטן... אונטערגעהערטע געשפּרעכן, פּאַוואָלינקע ווערלן זיי אויסוואָרטן, איך זאָל פאַרלירן די נערפן און נעמען פּלאָנטערן מיטן צונג... זיי ווילן מיך כאַפּן... ביי אַ וואָרט...

— יאָ — האָט ליבע נישט געקאָנט באַנעמען דיין שוויגן. — געטראָפן דעם שוואַרצקאָפּ אין עקלען־סטריט. ער האָט מיך פאַרבעטן אויף אַ גלעזל קאַווע. ער איז אַ מבין אויף דיר. ער שאַצט אָפּ דיין ווערט, פאַרן קלוב. ער קאָן זיך גאָרנישט פאָרשטעלן — האָט ער מיר געזאָגט — ווי וואָלט דער קלוב געקאָנט גאָר פונקציאָנירן אָן דיר...

טאַקע ער האָט מיר פאַרזיכערט:

— איר קאָנט פאַרבעטן מענטשן אויף מאָרגן. קיין שום זיצונגען מאָרגן. מאָרגן ביינאַכט איז דער מאַן אייערער.

נו — איצט ווייסטו שוין אַלץ...

אַ קאַלטער שוויס האָט ירוחם'ן באַשלאָגן. די אָנגעשפּאַנטע נערוון זענען מיטאַמאָל לויז געוואָרן. מיט ציטערדיקע הענט האָט ער אָנגעלייגט ס'טרייבל.

— נישט שלעכט פאַר אַן אַלטן שקלאַף, האַ?

אַפּנים — ליבעס זאָג האָט אים געטראָפֿן...

פון זייטיקן שענקל אין שרייב־טיש, האָט ער אַרויסגענומען אַ פלעשל ברענדי און אריינגעגאָסן אין די קאַווע.

— די נערוון... מ׳דאַרף האָבן אַ קאָמפּיוטער, נישט קיין קאָפּ, די אַלע תרוצים צו סינכראָניזירן...

פון זיך אַליין, כמעט אָן ירוחם׳ס אַריינמישונג, האָט דער בלייפעדער אָנגעדרייט א נומער אויפן טעלעפאָן דיסק. ער האָט געוואַרט אויפן אָפּגערעדטן צייכן, אַז מען קאָן רעדן, אַז מערקע איז אַליין.

— מיינע נערוון... מ׳דריקט מיר דאָ ממש צו, צו דער וואַנט. מ׳קוועטשט אַרויס פון מיר דאָס לעצטע ביסל מענטשלעכקייט. ממש אינקוויזיציע. יעדער וויל, איך זאָל העלפן דורכפירן זיין פּראָיעקט... זיך אַרומרייסן מיט אַלעמען פאַר זיינעטוועגן... זיך איינשאַפן שונאים...

דער טאָן, די צוגעקליבענע רייד, האָבן געקלונגען ווי אַ פאַרענטפערונג. ירוחם האָט געשפּירט מערקעס אָטעם אין טרייבל. ער איז געווען איינגעהאַלטן; נערוועז, נישט צו פאַרלירן קיין וואָרט פון דעם, וואָס ער זאָגט דאָ.

איר שוויגן האָט ער אָנגענומען ווי אַ פאַרגעבונג. ער איז געוואָרן לעבעדיקער.

מאָרגן איז די זיצונג. צווישן ניין און האַלב נאָך... נאָר... געדענק: צוערשט דעם ווייסן שליסל, און דאַן דעם געלן מיט גרינעם רינגל. צינד נישט אָן דאָס ליכט. ברענדי, איז אויפן זעלבן אָרט...

זי האָט קיינמאָל נישט געמאַכט קיין טעות מיט די שליסלען. זי האָט איבערגעלאָזט דעם אויטאָ אין אַ זייטיקער גאַס. אַלץ האָט ירוחם פאָרויסגעזען. ער איז נישט געווען פון די, וואָס פאַרלאָזן זיך אויף ניסים. דאָס זיכערסטע אָרט, איז דאָס זייטיקע צימער נעבן ביוראָ. צופעליק שטייט דאָרטן אפילו אַן אַלטע קאַנאַפּע. כאָטש זי האָט אָנגעוויזן אויף באַקוועמערע ערטער פאַר אַ באַגעגעניש וואָס איז פונקט אַזוי זיכער, האָט זי פאָרט געקאָנט ירוחמען: דאָס פאַרגרייטן די פאַרענטפערונג נאָך אײדער מען פאַרלאַנגט עס פון אים, איז געוואָרן זיין צווייטער נאַטור. זיכער איז נישט געווען גענוג פאַר אים. ער האָט געוואָלט זיין אַבסאָלוט זיכער.

מיטן בריוו צום מיניסטער איז עס שוין נישט געגאַנגען אַזוי גלאַטיק. דאָס מיסט קערבל איז געוואָרן פול מיט צעקנייטשטע פּאַפּירלעך. דאָ האָט זיך שוין געפּאָדערט נישט קיין קאָמפּאָזיציע, געדרייטע פיאות און שמעטערלינגען — (פערפומירטער וואַסער — האָט ער זיך דערמאָנט די רייד פון ליטוואַק) נאָר לעגאַלע טערמינען; קלאָרקייט אין אויסדרוק. דירעקטער צוגאַנג. אַ וויכטיקע אונטערנעמונג הענגט אָפּ פון דעם בריוו, און א מיניסטער האָט נישט קיין צייט צו לייענען לאַנגע מליצה...

— ס׳איז נישט אַזוי פּשוט — האָט ירוחם צו זיך א זאָג געטאָן — און פאַרלייגט א ניי בלעטל אין דער שרייב־מאַשין. אומדערוואַרט האָט זיך דער טעלעפאָן צעקלונגען. נאָך אײדער ער האָט באַוויזן צו אָפּזאָגן דעם אָנגענומענעם פּזמון: קלוב, „פּראָספּעקט“, האָט ער באַלד דערקאָנט דעם היימישן האַלאָ!

— האָסט זיך פאַרבענקט נאָך מיר? האָט ער שטיפעריש אַ פרעג געטאָן ליבען, אָבער ס׳האַרץ האָט גענומען האַסטיקער קלאַפּן. אין וואָסערע צוויי שעה וועט ער שוין זיין אין דער היים, און דאַן קאָן זי אים לאָזן וויסן דאָס — וואָס עס איז נויטיק, אַז ער זאָל וויסן.

צו וואָס זשע איז דאָס קלינגען?

איר שטים איז געווען אויפגעהייטערט. אפשר א טראָפּן אויפגערעגט. ירוחם האָט זיך נישט געקאָנט כאַפּן, וואָס הינטער דעם טאָן שטעקט. מאָדנע: לעבסט אָפּ מיט אַ מענטשן כמעט אַ לעבן, און פאַרט פאַרבלייבן פאַרבאָרגעניש, וועלכע דו קאָנסט נישט פאַרשטיין. זיינע נערוון — תמיד אָנגעשפּאַנטע. אומעטום זוכט ער סימנים. עס קאָן תמיד געשען דאָס אומדערוואַרטע — וועלכעס ער דערוואַרט...

— געהאַט היינט אַן איבעררעאַשנדיקע באַגעגעניש — הערט ער ליבעס שטים — און געוואָרן גענוויער...

— אַהאַ — אַ ציטער איז אדורך איבער ירוחם׳ס ביינער. אַ צינד הויבט זיך עס אָן; איצט וועט ער שטיין פאַרן משפּט פון לעבן. אַצינד, הייסט עס, וועט קלאָר ווערן, וואָס פאַראַ ווערט עס האָט זיין פעיקייט צו באַהערשן סיטואַציעס...

דער ערשטער כלל: שווייגן איז גאָלד. האָט ער געשוויגן.

ליבע האָט זיך נישט געקאָנט דערוואַרטן פון אים, ווי ווייט די נייגעריקייט האָט אים פאַראינטריגירט. האָט זי ווייטער געפּלאַפּלט:

— איך האָב פאַרבעטן מענטשן אויף מאָרגן אָוונט... מען דאַרף אַמאָל זען אַ פריינד אויך...

— אוממעגלעך — האָט ירוחם אריינגעברילט אין טרייבל — מאָרגן האָבן מיר אַן אויסעראָרדנטלעכע זיצונג...

ווייזט אויס — ליבע האָט זיך גאָרנישט ווײסנדיק געמאַכט פון ירוחם׳ס רייד. אפשר גאָר אײנפאַך — זי האָט זיי נישט דערהערט, אָדער — ערגער נאָך: זי איגנאָרירט אים פּשוט. עפּעס ווייס זי, וואָס ער ווייס נאָך נישט; איז זי זיכערער ביי זיך... אַ פרוי פון אַ שקלאַף צעבונטעוועט זיך אויך אַמאָל...

זי איז ווייטער אָנגעגאַנגען מיט אירע איבעראַשונגען:

— יאָ, זיי וועלן מאָרגן קומען. צווישן ניין און האַלב נאָך...

— אוממעגלעך — האָט ירוחם אויסגערופן מיט אַ פרעמדער שטים, וואָס האָט אים אַליין אַ גרילץ געטאָן אין די אויערן. דער גאַנצער ענין האָט אים אויסגעזען נישט גלאַטיק.

— ווען האָבן זיי דאָס לעצטע מאָל געהאַט געסט? — דאָס קאָן ער זיך נישט דערמאָנען... איז וואָס איז מיטאַמאָל געשען? האָט זי צופעליק אונטערגעהערט זיין טעלעפאָן־געשפּרעך?

— איך ווייס, איך ווייס — האָט ליבע ווייטער גערעדט, פונקט ווי זי וואָלט שוין אַלץ געוווּסט, און דאָס, וואָס ירוחם האָט נאָר־וואָס געזאָגט, זענען אַרויסגעוואָרפענע רייד. וואַרט זי, ער אַליין זאָל זיך פאַררײדן?

ליבע האָט נישט פאַרשטאַנען זיין אויפרעגונג:

— זיי נישט אַזוי צעיאַכמעט, נעם אַ ביסל ברענדי. ס׳פלעשל שטייט ביי דיר אין שרייב־טיש...

— דאָס איז עס. אונטערגעהערט. פאַרפּלאָנטערט די דראָטן...

ירוחם האָט שוין פאַרשטאַנען. ער האָט גאָרנישט געפרעגט.

— דיין פּרעזידענט — מיסטער שוואַרצקאָפּ האָט מיר שוין אַלץ דערציילט...

— איך האָב באַלד געוווּסט — לויפט ירוחמען דורך דער געדאַנק.

ירוחם האָט זיך דערפילט ווי אין אַ ווינדע, וואָס לאָזט זיך אַראָפּ צו שנעל. עס האָט אים פאַרפעלט אָטעם.

ער האָט מיר נאָכגעקוקט... ער האָט מיר פאַררעדט מיט קלייניקייטן, איך זאָל נישט וויסן וווּאַהין ער צילט.

אַצינד ציען זיי ביידע די נשמה פון מיר... מ׳האָט פאַרבעטן געסט. אפשר איז צווישן זיי אויך דאָ א סוד... די געסט וועלן זיין דערביי... מ׳וועט דערציילן וועגן

— צי ווייס ירוחם דעם פּריז פון אַ בריוו־מאַרקע? דאָס איז שוין געווען מער ווי אַ פראַגע — שטייגט דער כעס אין ירוחמען — דאָס איז שוין סאַרקאַזם.

— אַוודאי ווייס איך וואָדען? די מאַרקעס קלעפּט ער, צו עמעץ אַנדערש?

דער ווירטשאַפטלער האָט געשריען געוואַלדן:

— דער רעכענונג פאַר טעלעפאָנען איז ממש אַרויס פון די האַלאַבאַלעס. (אַז ער ווערט בייז, ווייס שוין ירוחם — רעדט פון אים אַרויס דער ליטוואַק) אָבער ירוחם, ווי אַ קולטורעלער מענטש האָט פאַרשריבן אין פּראָטאָקאָל, אַז די טעלעפאָן אויסגאַבן, זענען אויסער יעדער פּראָפּאָרץ...

בלויז איינער, דער פּרעזידענט האָט זיך נישט באַקלאָגט. ער האָט בלויז געמאַכט צוויי באַמערקונגען, פון וועלכע ירוחם האָט קיין גרויס נחת נישט געהאַט.

— קאָן ער דאָס אַלץ דערציילן ליבען? קודם, שלאָפט זי, ווען ער קומט אַהיים. זאָל ער איר אויפוועקן און באַקלאָגן זיך? וועגן וויכטיקערע זאַכן וועקט ער איר נישט אויף, און בכלל: ער ווייס שוין איר ענטפער:

— וואָס קלעפּסטו אַזוי צום קלוב? מיט דיינע פּיאַי־קייטן וועסטו נישט פאַרלוירן גיין.

ליבע — זעט אויס — האָט פון ירוחמען געהאַלטן אַ וועלט...

אַצינד — טראַכט ער — איז דווקא די ריכטיקע צייט אַרויסצווייזן, אַז כאָטש ער איז זייער אַ וויכטיקער און פאַרנומענער מענטש, דאַרף וועט ער צוליב ליבען צעטרעצלען זיין ווערטפולע צייט אויף היימישע קליינ־קייטן, כדי צו דערווייזן איר זיין זאָרג פאַר דער משפחה.

צוערשט האָט ער געקלונגען וועגן די גאַרדינען. וואָס מיינט ער זיך, דער מענעדזשער, און ווי לאַנג נאָך וועט עס געדויערן. קאָנען זיי נישט קריגן די באַשטעלטע סחורה, וועט ער זוכן עמעצן אַנדערש.

מיטן גערטנער איז עס צוגעגאַנגען אַ סך לייכטער. באַשטימט וועט ער קומען אַרומשניידן די ביימער אידער זיי צעבליען זיך. אפשר שוין מאָרגן. די בלומען־בייטן וועט ער אויך צוגרייטן.

צום סוף האָט ער געלאָזט ליבען וויסן, וועגן זיינע באַמיאונגען פאַר דער משפחה:

— זעסטו — איך נעם אַ גרונטיקן אָנטייל אין אונ־דזערע פאַמיליע ענינים...

(דאָס וואָרט האָט ער פאַרצייכנט אויפן טיש־פּאַפּיר, נאָך אַ שמועס מיט אַן אָנגעזעענעם פען־מענטש. דאָס איז ביי אים געווען אַ געוווינשאַפט, אַז בשעת רעדן אויפן טעלעפאָן, אָנצוּוואַרפן אויפן פּאַפּיר פּראַזן, צייכענונגען, גראַפישע אומזיניקייטן, ווערטער וואָס קלינגען שיין).

נאָך דעם, ווי ער האָט ליבען געגעבן אַלע עצות וועגן גאָרטן, כאָטש אין גערטנעריי האָט ער געהאַט אַ קנאַפּן אָנונג, האָט ער אַ טראַכט געטאָן, אַז אין דעם מאָמענט קאָן דער פּרעזידענט קלינגען, און דאַן וועט ער אים זאָגן, אַז יאָ — שוין אַ שעה זיצט ער ביי דער שרייבמאַשין און קאָמפּאָזירט דעם בריוו צום מיניסטער וועגן דערלויבעניש פאַרן אַרטיסט, וועלכן די רעגירונג האָט נישט קיין חשק צו געבן די אַריינפאָר־וויזע, מחמת ער קומט פון יענעם לאַנד...

דערמאָנט ער זיך, אַז דער ליטוואַק האָט שוין אַ מאָל צען באַמערקט, אַז ירוחם איז נישט קיין קאָמפּאָזיטאָר, און דאָ דאַרף מען נישט אַרומפידלען, נאָר טאָן אַרבעט, און אַ חוץ אַלעמען דאַרף מען שרייבן בריוו, און נישט קאָמפּאָזירן זיי...

ירוחם קוקט אויף זיין אַרבעט, נישט פון סתם אַ סעקרעטאַר, נאָר ווי אַן אינטעלעקטואַלע באַשעפטיקונג, וואָס מוז אויך צייטנווייז אויספירן לאַנגווייליקע פליכטן, ווי ער טוט עס איצט, ער בלייבט דעם ליטוואַק נישט שולדיק קיין ענטפער:

— מעגלעך, אַז לויט שרייבן בריוו. ביי אים איז אַ בריוו — אַ קאָמפּאָזיציע, וואָס מ'קאָן גלייך אַריינשיקן אין בעסטן ליטעראַרישן זשורנאַל, און מ'וועט עס פאַרצור־קערן...

דער ליטוואַק געהערט אויך נישט צו די פאַרשווייגער: — טאָמער לייגט מען אייער קאָמפּאָזיציע אַרויף אויף דער פּיאַנע — מאַכט ער — צעפּוזשעט זי זיך, ווי אַ נאַראַוויסטער פערד...

אַזאַ באַמערקונג קאָן שוין ירוחם נישט פאַרטראָגן — און שלינגט זי אַראָפּ. ער וועט זיך שוין מיטן ליטוואַק צערעכענען אין זיין בוך: „דער דערפאָלגרייכער ליגן". אַ דעמאָלט...

ער האָט אָנגעשריבן די ערשטע שורה, און זיך פאַרטראַכט. — דאָ — מיינט ער — בעט זיך אָפּצוטרעטן פון אָפיציעלן לשון, און אָנשרייבן עפּעס טיפזיניק. עפּעס, וואָס זאָל אַ צופּ טאָן ביי דער נשמה. אַ פּערזענלעכע נאָטקע.

און בכלל:

עס זאָל באַרעכטיקן די מיינונג, וואָס ער האָט וועגן זיך שרייבן, אַז דאָס איז נישט סתם אַ בריוו, נאָר אַ קאָמפּאָזיציע.

אַז דער בריוו צום וועטעראַן איז פאַרטיק געוואָרן, האָט דער זייגער געוויזן, אַז עס איז צייט פאַר אַ גלעזל קאַווע.

דער עלעקטרישער טשייניק האָט גענומען זידן. אין דער שטילקייט פון ביוראָ האָט זיך מיטאַמאָל צעקלונגען דער טעלעפאָן מיט אַזאַ רוגזה, אַז ירוחים האָט געמוזט אַ כאַפּ טאָן ס'טרייבל, אַנישט וואָלט דער טעלעפאָן אַראָפּגעשפרונגען פון טיש.

— האַלאָ? — פון די ערשטע קלאַנגען האָט ער דער־קענט די שטים. דער פאַרדראָס האָט אים ווידער אַ כאַפּ געטאָן.

מערקע — וויפל מאָל האָב איך דיר געבעטן נישט צו קלינגען אַהער. טאָמער זיצט דאָ עמעצער, מיינט מען באַלד, איך פיר פּריוואַטע געשפרעכן. ס'פעלן מיר דען אויס צרות?

און פּונקט בין איך אַצינד זייער פאַרנומען...

נישט אויסהערנדיק די פאַרענטפערונג, האָט ער אָוועקגעלייגט ס'טרייבל.

דער עלעקטרישער טשייניק האָט דערווייל געטאָן ס'זייניקע. געדיכטע קנוילן דאַמף האָבן זיך געריסן צום סופיט. דאָס פייפל האָט אַלאַרמירט...

טרינקענדיק די קאַווע, האָט ירוחם צוריקבאַקומען דאָס גלייכגעוויכט און גענומען טראַכטן, ווי ס'דאַרף טראַכטן אַ מענטש וואָס איז פול מיט קאָמפּליקאַציעס. (דער אַלטער שקלאַף, האַ?) און מוז דעריבער קאָנען באַ־הערשן יעדע סיטואַציע מיט קאַלטער לאָגיק. ירוחם איז געגאַנגען אויף אײַז — פּאַניק — אַפילו אויף אַ רגע — מיינט אויסגליטשן זיך... דעם לוקסוס האָט ער זיך נישט געקאָנט פאַרגינען...

זאָגט ער זיך אַצינד מוסר:

— נישט געדאַרפט נוצן דעם לשון פון אַן איבער־געשראָקענעם, נערוועזן געליבטן, אויף וועלכן עס צי־טערט די הויט. און אַז מען גייט אויף אײַז, מוז מען זיך דען אויסגליטשן?

נאָך אַלעמען איז ער דאָך ירוחם קלעבער — דער אינטעלעקטואַל און געניטער סטראַטעג. כדי זיך צוצוגעבן מוט, טוט ער אַ זאָג, הויך אויף אַ קול:

מ. אייזענבוד

ווען עס קלינגט דער טעלעפאָן...

ביים טיר פון ביוראָ איז ירוחם געבליבן שטיין אַ פאַרסאָפעטער. פון צווישן בינטל שליסלען האָט ער נערוועז געזוכט דעם פּאַסיקסטן. די דאָזיקע טואונג איז ביי אים שוין געוואָרן אַ געוווינהייט, וועלכע האָט זיך איבערגעחזרט יעדן טאָג. יעדן טאָג האָט ער געמוזט אויספּרובירן עטלעכע שליסלען, ביז ער האָט געקאָנט אויפמאַכן די טיר.

בשעת מעשה האָט אים געערגערט, וואָס ער קאָן נישט אויפמאַכן די ביוראָ, אָן צו פאַרשפּעטיקן, כאָטש ער איז געווען איבערצייגט, אַז פּינקטלעכקייט איז אַ פּאָזיטיווער כאַראַקטער־שטריך.

אויפן ביוראָ־טיש האָט ער געטראָפן ווי תמיד, בריוו, רעכענונגען; פאַרשריבענע צעטעלעך — באַמערקונגען וועגן דעם, וואָס ירוחם האָט אַלץ נישט דערלידיקט. עס האָט אים דענערווירט אָט די באַציאונג.

— בין איך אַ ראַבאָט וועלכן מ׳דאַרף אָנקאָרמענען מיט אינפאָרמאַציע, אַ נישט ווייס איך נישט ווו איין און ווו אויס?

נאָר וואָס? דעם אָנזאָג פון דירעקטאָרן־ראָט מוז מען אויספירן. נישט מער: ער האָט זיך געהאָט זיין מיינונג וועגן די דירעקטאָרן און זייער וויכטיקייט; כאָטש ווען מען איז אָנגעגאַנגען זיין מיינונג, אַז ער איז נישט מער ווי דער סעקרעטאַר פון קלוב: „פּראָספּעקט”. די לאַסט פון דער אַרבעט פאַלט אויף זיינע פּלייצעס: פאַרהאַנדלען מיט אַרטיסטן; מיט מוזיקער — וועגן קאָנצערטן; מיט רייזע־ביוראָען וועגן פּלי־בילעטן און מיט בענק וועגן הלוואות; דעוויזן; צוגרייטן פאַרווײַלונגען פאַר די מיטגלידער און אפילו אַכטונג געבן אויפן בופעט. מיט אַלע עסט מען זיך אויס ס׳האַרץ. קיין זאַך קומט נישט אָן לייכט, און ירוחם מוז אָנווענדן אַלע זיינע פעאיקייטן, טריקן, חכמה׳לעך, ביז ער פירט דורך דאָס — וואָס די דירעקטאָרן האָבן פאַרטראַכט.

שאַצט עס ווער אָפּ? און ער ענטפערט זיך אַליין:

— מיט קאַלטער בוכאַלטערישער אויסגערעכנטקייט, באַרעכנט מען די שעהן וואָס ער זיצט אין ביוראָ — און דאָס איז אַלץ. זיין איניציאַטיוו, די פעאיקייטן, די איבערגעגעבנקייט פאַרן קלוב — דאָס פאַרזעט מען.

דער פאַרדראָס שטייגט אין אים, ווי כוואַליעס ערב אַ שטורעם.

— צוליב די פּאָר דאָלער, ביזטו ווי א פייערלעשער. נישט קיין טאָג און נישט קיין נאַכט. תמיד אויף דער וואַך...

אין דעם דאָזיקן זאָג האָבן זיך צענויפגענומען ליבעס אַלע פאַרדראָסן. דער דאָזיקער זאָג האָט אין ירוחם׳ס אויערן אָפּגעקלונגען ווי אַ וואָרענונג קעגן דער פירונג, וואָס ער האָט איינגעשטעלט. ער האָט דעריבער געמוזט זיין אויף דער וואַך, צוליב דער מורא, אַז דאָס שטריקל קאָן יעדע רגע פּלאַצן...

— נאַכט נאָך נאַכט בלייבן אַליין. די קינדער שלאָפן. זיצן און דרימלען ביי דער טעלעוויזיע. רופסטו עס אָן לעבן? צו וועמען זאָל איך אויסרעדן אַ וואָרט? כאָטש נעם און רייד צו דער וואַנט. האָבן אַ מאַן וואָס איז פאַרשקלאַפט צו אַ קלוב... און וואָס קען זיין ערגער, ווי זיין פאַרשקלאַפט צו אַ שקלאַף? אַ יונג ווייב פון אַן אַלטן שקלאַף — געפינט זי נאָך פאַר נויטיק צוצוגעבן...

ירוחם קאָן געשיכטע. אפילו ווייבער פון שקלאַפן צעבונטעווען זיך אַמאָל. ספּעציעל יונגע פרויען — וועלכע מען פאַרקוקט.

דערווייל האָט ער נאָך נישט אויסגעפונען דעם מיטל, ווי אַזוי דעם אָנקומענדיקן בונט צו צוימען...

ירוחם טוט פּאָרט אַ בלעטער די פּאַפּירן אויפן טיש, כדי זיך קלאָר צו מאַכן, וועלכן ענין מען קאָן שוין ווייטער נישט אָפּלייגן.

— בריוו. נאָר מען שרייבט בריוו. וויפל דירעקטאָרן עס זענען דאָ אין ראָט, אַזויפיל פאָרשלאָגן מאַכן זיי — און אַלץ וועגן שרייבן בריוו...

א חוץ שרייבן בריוו, האָט ירוחם פיינט יעדן טאָג צו מוזן זוכן אַ נייעם תירוץ, אַ פאַרענטפערונג פאַרן פרעזידענט, וואָס שוין — באַלד אינדערפרי הערט ער זיין פאַרצוקערטע שטים אין טעלעפאָן. דער טאָן שטעכט מיט סאַרקאַזם.

אזוי — הייסט עס — מיינט ער גאָרנישט, דווקא פריינדלעך. ירוחם קען שוין זיינע רגילותן, פון נאָכקוקן אים, אויב ער נוצט נישט די צייט פון קלוב, פאַר עפּעס וואָס זייטיקעס. דער פרעזידענט איז צופרידן, ווען ירוחם דערציילט אים אַ לייטישע מעשה. ער באַוווּנדערט זיין שעפערישקייט אויף דעם געביט. ירוחם שטויסט זיך אָבער אָן, אַז ער גלויבט נישט קיין איין וואָרט. אָבער פאָרט, ער טוט ס׳זייניקע.

מיט די תירוצים פאַרן פרעזידענט וועט ער שוין ווי נישט איז מוזן שלום מאַכן. ער טרייסט זיך, אַז אפשר וועט ער אַמאָל צענויפנעמען די תירוצים אין אַ בוך, וואָס וועט הייסן „דער דערפאָלגרייכער ליגן”. מען דאַרף וויסן: שרייבן אַ בוך איז אויך געווען זיין חלום. אין בוך וועט ער זיך אָפּנעמען פאַר אַלע דערנידערונגען, וועלכע ער מוז אויסשטיין.

ערגער פון פרעזידענט — זענען די טענות פון ליבען, זיין פרוי. זי וויל וויסן אַ חשבון פון זיינע נעכט. זי וויל וויסן, צי די אַלע דירעקטאָרן האָבן אויך מער זיצונגען, וויפל נעכט עס זענען דאָ אין דער וואָך.

— די קינדער הויבן אָן פאַרגעסן, ווי דער טאַטע זעט אויס...

די צרה איז — טראַכט ירוחם — וואָס אין דעם שטעקט אַ שטיק אמת.

ירוחם האָט אריינגעלייגט אַ בויגן פּאַפּיר אין דער שרייב־מאַשין — פאַר יעדן פאַל, טאָמער קומט עמיצער אַריין. עמעצן איז איינגעפאַלן, אַז מען דאַרף איינלאַדן צום פייערלעכן אָוונט פאַרן דיכטער יחיאל דיסק, דעם וועטעראַן. קיינער האָט זיין נאָמען נישט אָנגערופן, ווייל אַלע האָבן געוווּסט, וועמען מען מיינט. עמעצער האָט נאָך צוגעגעבן, מען זאָל שרייבן א וואַרעמען בריוו.

— וועט נישט זיין גענוג אָנצוקלינגען? — דאָס האָט ירוחם זיך געפרוווט אָפּדינגען פון שרייבן בריוו.

דער כעס נאָך דער נעכטיקער זיצונג האָט זיך ביי אים נאָך נישט אָפּגעקילט. מען שאַצט נישט אָפּ ווי געהעריק זיינע אויפטוען, און זיינע קענטענישן. מ׳האַלט אין איין באַקלאָגן זיך:

— פאַרוואָס האָט ער נישט געשיקט באַצייטנס די טעלעגראַמע צום אַקטיאָר סילווערסטער?

ירוחם האָט זיך געבעטן:

— דער אַקטיאָר איז אַ פלאָקן. ער איז נישט ווערט קיין סענט — שוין אָפּגערעדט פון אַ טעלעגראַמע. און אַז עס קומט צו געלט, איז ער יענער קאָנאַרעק.. מען וועט האָבן אַ גראַנדיעזן דורכפאַל...

דער זיידע — הויך מיט אַ ווייסער באָרד, אַן אידעלער, גוטער מענטש.

מיט יצחק׳ן האָב איך געשלאָסן פריינדשאַפט־באַציאונגען.

אין דער באַנייטער באַגעגעניש אין לאָדזש 1945, האָט זיך פאַרשטאַרקט אונדזער פריינדשאַפט. מיר האָבן זיך ביידע אומגעקערט פון דער זעלבער מלחמה: יצחק — פון געטאָ־אויפשטאַנד, און איך פון די פאַרטיזאַנער וועלדער. מיר זענען ביידע אַרויס אויף אַ טור פון פאַרלעזונגען אין די יידישע צענטערן דאָן אין פוילן. מיר האָבן צוזאַמען געגרינדעט די פח״ח־באַוועגונג (פרטיזנים־חיילים־חלוצים). מיר האָבן זיך צוזאַמען געווענדט צו די טויזנטער יידישע זעלנער פון דער פוילישער אַרמיי, זיי זאָלן זיך אַנשליסן צו די בויער פון דעם יידישן היימלאַנד און צו אירע קעמפער.

לויט יצחק׳ס ביטע, און נאָך זיין באַזוך אין די פליטים־מחנות אין דייטשלאַנד בין איך ארויס אָנצופירן די פח״ח־באַוועגונג אין דייטשלאַנד און עסטרייך.

איך האָב ליב געהאַט יצחק׳ן מיט מיין גאַנצער נשמה.

מיר פלעגן זיך טרעפן אָפט אין תל־אביב, אין אַ רעסטאָראַן ביי אַ גלעזל משקה מיט צובייסן און אין קיבוץ „לוחמי הגיטאות״ — און די שעהן זענען געווען פון די שענסטע וואָס איך האָב געהאַט.

יצחק האָט געלעבט אַ גייסטפולן לעבן: אויף זיין אַרבעטס־טיש: פון אַ דאָקומענטאַרן בוך, ביז אַ פאָעזיע־בוך, ביז אַ בוך איבער פילאָסאָפיע. ער האָט געהאַט אַן אויסגעצייכנטן ליטעראַרישן געשמאַק; אַ זעלטענער מענטש צום שמועסן. פאַרגאַנגענהייט, קעגנוואַרט און צוקונפט־וויזיע זענען געווען אין זיין שמועס געשפינט און געוועבט צוזאַמען. בליציקע גערדאַנקען, וווּנדערבאַרער הומאָר; יידיש און העברעאיש, געדאַנק און שאַרפזיניקייט — אַלץ וואָס איך האָב ליב געהאַט. פערל, פערל פון זיין קרישטאָלענער פערזענלעכקייט, באַגייסטערט און באַגייסטערער; וויזיע און ניכטערער רעאַליזים. כ׳מוז מודה זיין: די באַגעגענישן מיט אים זענען פאַר מיר געווען פון די טיפסטע איבערלעבונגען מיינע.

לעצטנס האָט ער מיר דערציילט וועגן זיין רעדע אויף דער פייערונג פון 70־יעריקן יובילעאום פון זיין פריינד יודקע העלמאַן פון קיבוץ גבת. ער האָט געזאָגט אין גבת: „איך ווייס נישט צי יודקע האָט ווען־נישט־איז געשריבן לידער — ער זאָגט אַז יאָ, אָבער יודקע איז אַ פּאָעט פון טאָטן, פון מעשים״. און ער האָט שטאַרק הנאה געהאַט פון זיין טרעפלעכן אויסדרוק.

און איבער אַלץ: בית לוחמי הגיטאות: פלענער, אַרבעט און א סך רעספעקט פאר די, וואָס אַרבעטן מיט אים מיט.

מיט צביה׳ס טויט איז פאָרגעקומען אַ טיפע ענדערונג אין יצחק׳ס לעבן. די ליבע פון יצחק׳ן צו צביה׳ן האָט נישט קיין פאַרגלייכן. וואָס איז נישט געווען אין דער ליבע? ער האָט געמאַכט איבערמענטשלעכע אָנשטרענגונגען זיך נישט אונטערגעבן, אָבער אין מיינע באַגעגענישן מיט אים האָב איך געזען — און ווער נאָך ווי איר קענט עדות זאָגן — ער איז נישט צוריקגעקומען צו זיך. ער האָט נישט איין מאָל גערעדט וועגן זיינע קינדער מיט גרויס פאַרגעניגן. וועגן שמעון און יעל. שמעון׳ס חתונה און די אייניקלעך — זענען געווען שטראַלן פון ליכט. מיט גרויס פרייד האָט ער דערציילט וועגן זיין אייניקל און אירע טענץ. אפשר זענען זיי געווען זיינע קליינע — גרויסע פריידן.

אין איינעם פון זיינע שמועסן, האָט ער פאַר מיר געשילדערט מיט גרויס באַגייסטערונג, ווי ער וואָלט זיך באַפרייט פון זיינע ווייטאָקן, וועגן די גרויסע פלענער פון מוזעאום „בית לוחמי הגיטאות״ און ער האָט מיך שטאַרק צוגערעדט איך זאָל נעמען אַנטייל אין אויפשטעלן דעם „זאָל פון גבורה״ אין מוזעאום. ווען כ׳האָב געבעטן צייט צו באַטראַכטן זיין פאָרשלאָג האָט ער אויסגעבראָכן מיט אַ פאַרדרוס: „וויפל צייט, מיינסטו, איז אונדז נאָך פאַרבליבן צו לעבן?״

איך האָב אים געענטפערט שטיל, און אינסטינקטיוו: „אַ סך, יצחק, אַ סך״. כ׳האָב געפילט, אַז ער רעדט הויפּטזעכלעך וועגן זיך.

ער האָט מיר דערציילט וועגן זיינע שמועסן — זכרונות פון דער פאַרגאַנגענהייט — מיט זיין פריינד יאָסעק ראַבינאָוויטש, און האָט צוגעגעבן, ווי אַ פאַראָרדענונג: „פאַרעפנטלעך — נאָר, נאָך מיין טויט״.

כ׳ווייס נישט, און אפשר וועל איך קיין מאָל נישט וויסן ווי שרעקלעך איז געווען די איינזאַמקייט אין וועלכער ער האָט געלעבט נאָך צביה׳ס טויט, און ווי אוממעגלעך ס׳איז פאַר אים געווען די צעשיידונג — ווייל מיט איר טויט איז עפעס אָפגעשטאָרבן ביי יצחק׳ן אַליין. און מיר אַלע האָבן געהאַט איין געבעט ער זאָל קענען פאָרזעצן, און פאָרזעצן צווישן אונדז.

שמעון, יעלי, די שנור מתי און די אייניקלעך,

אויב ס׳איז מעגלעך פאַרמינערן מיט עטוואָס אייער טיפן טרויער — איז מיט דעם, אַז איר זאָלט זיין שטאָלץ, אַז אייער פאָטער איז געווען ביישפּיללאָז אין זיין ליבע צו אייך, איינציק־אַרטיק אין זיינע מעשים.

און צו דעם פאָלק אין דער וועלט און צו די קומענדיקע דורות: אין דעם טעמפל פון כבוד און זכרון פון דעם יידישן פאָלק וועלן שטיין די העראָישע געשטאַלטן פון יצחק און צביה — די פאַרליבטע צוזאַמען. ס׳איז אומפאַרגלייכבאַר זייער ליבע און ווונדערבאַר זייער לעבנסוועג.

זיי וועלן בלייבן די מאָראַלישע און גייסטיקע פירערשאַפט פון דעם אַרבעטנדיקן פאָלק אין ישראל און פון דער חלוצישער באַוועגונג — זייער אור־קוואַל.

צו די חברים פון קיבוץ און אונדז — זייערע חברים: מיר וועלן לעבן אין ליכט פון יצחק און צביה — און אונדזערע קינדער און מיר — וועלן שעפן כוחות פון זייער אויסערגעוויינלעכער קראַפט, און שטאָלץ וואָס מיר האָבן געהאַט אַזעלכע.

אינטואיציע, אַז די מלחמה פאַר דער ייִדישער און מענטש־לעכער ערע אין געטאָ איז אַ נויטווענדיקייט, און אַז אַן דעם אויפשטאַנד וועט דאָס פאָלק נישט קאָנען פאַרזעצן זייַן לעבן.

מיט דער אינטואיציע האָבן זיי אַרויסגעשיקט פון דעם ברענענדיקן געטאָ די טעלעגראַמע צו טאַבענקינען און מאיר יערי וועגן די לעצטע חלוצים וועלכע קעמפן פאַר דעם כבוד פון ייִדישן פאָלק.

מיטן אויסברוך פון דער צווייטער וועלט־מלחמה נעמט אויף זיך דער חלוץ, די פאַראַנטוואָרטלעכקייט פון פירער־שאַפט, וואַקסט אויס אַלס צענטראַלע פיגור אין דער חלוצישער קאָמונע, רופט צום ווידערשטאַנד. צוזאַמען מיט צביה׳ן און חברים פון השומר הצעיר שטעלט אויף די ייִדישע קאַמפס־אָרגאַניזאַציע, גיט דירעקטיוון צום ייִדישן אונטערגרונט — אין די אַנדערע שטעט פון פוילן; נעמט אָנטייל אין דעם אָנגריף פון דער ייִדישער קאַמפּס־אָרגאַניזאַציע אויף די דייטשן אין קראָקע; מיטגליד פון פרע־זידיום פון ייִדישן נאַציאָנאַלן קאָמיטעט און פון ייִדישן קאָאָרדינירקאָמיטעט; ראַנגלט זיך פאַר הילף פאַר דעם קעמפנדן געטאָ; אָרגאַניזירט דעם אַרויסגאַנג פון די איבערגעבליבענע קעמפער דורך די קאַנאַלן; אָרגאַניזירט הילף פאַר די לעבן־געבליבענע ייִדן; נעמט אָנטייל צוזאַמען מיט זיינע חברים אין דעם פוילישן אויפשטאַנד (אויגוסט 1944). — — — — — — — — — — —

וואָס פאַר אַ ייִדישע געשיכטע האָט יצחק אָנגעלאָדן אויף זיינע אַקסלען!

און נאָך דער באַפרייאונג איז יצחק, אַ פאַרערטע גע־שטאַלט ביי די פּאַרטיזאַנער, לעבן־געבליבענע ייִדן און ביי די פוילישע מאַכט־אָרגאַנען. מען האָט געטראָגן יצחק׳ן אויף די הענט.

יצחק בויט אויף ווידער די חלוצישע באַוועגונג. צווישן די אויפשטעלער פון דער „בריחה״ און אומלעגאַ־לער עליה און אין דער פאַרנומענקייט — און דאָס איז ספּעציפיש פאַר אים — האָט יצחק געקענט ווידמען אויפ־מערקזאַמקייט פאַר יעדן מענטש וועלכן ער האָט באַגעגנט מיט אַ געפיל, ווי ער וואָלט געטאָן אַ וויכטיקע נאַציאָנאַלע שליחות. ער האָט געשטראַלט מיט נאָבלקייט לגבי יעדן, וועלכן ער האָט באַגעגנט. יצחק איז באַשאָנקען געוואָרן מיט גענאָד פון אַ פירער, אַ קרעפטיקער און אַ באַשיי־דענער. יצחק אַלס פירער וועט זיין אַ מוסטער און אַ קוואַל פון אינספּיראַציע פאַר יעדן, וועלכער וועט זיך פאַרמעסטן צו זיין אַ פירער בײַם ייִדישן פאָלק.

אַ פירער — אין ווען ס׳האָט געברענט אַ שטענ־דיקער פייער, מיט שטאָלץ און פאַרנונפט.

גלייכצייטיק איז יצחק געווען אַ פאָלקס־מענטש, פאַר־ליבט מיט גאַנצן האַרצן, איבער די אויערן אין פאָלקס־מענטש, אין דער פאָלקס־שפּראַך — ייִדיש, אין ייִדישן וויץ, אין אַ ייִדיש שאַרפזיניקן וואָרט. ער איז געווען גע־פאַנגען אין צויבער פון מענטשן, וועלכע טוען זייער אַרבעט אָרנטלעך און באַשיידן. און ער, וועלכער פלעגט זיך טרעפן מיט די גרעסטע ייִדישע פירער פון אונדזער צייט — פלעגט נישט נתפעל ווערן פון זייער אַמט און זייער רום. ער פלעגט רעדן צו זיי מיט שטאָלץ, מיט תקיפות, טריי צו זיין געוויסן און מיט דעם טיפן מאָראַלישן געפיל, אַז ער איז אַ שליח פון דעם אומגעקומענעם פאָלק. ווען יצחק פלעגט רעדן וועגן „ייִדישן מענטש״, „ייִדישן כבוד״ — פלעגט ער אַריינלייגן אין זיי דעם מאַקסימאַלסטן געוויכט.

דער גרויסער צויבער פון יצחק׳ן איז געווען: דער פירער־און־חבר.

דער אָפּשטאַם פון יצחק׳ן איז: ווילנע. ווילנע, די מיס־טעריעזע, מיט אירע קעמפער און טרוימער, מיט די האַ־רעפּאַשנע ייִדישע מאַסן וועלכע האָבן געאָטעמט אין אירע גאַסן, מיט אירע גרויסע דענקער וועלכע פלעגן שפּרייזן שטיל און באַשיידן אין אירע פינצטערע זאַולקעס און האָבן באַטראַכט מיט זייער חכמה די פאַרוואָרפנסטע ווינ־קעלעך פון גלות.

„דער צפון־שטערן פאַרן וואַנדערנדיקן פאָלק״: „יעדער ייִד איז אַ בלאַט גמרא, אַ פרק תהלים״, חכמה און תורה, אָרעמקייט און מלאכה — זענען געפלאָסן אין אירע הויפן.

מער ווי אַ שטאָט איז ווילנע געווען אַ גאַנץ ייִדיש פאָלק. פון איר האָט יצחק געשעפּט זיין גרויסקייט און זיין באַשיידנקייט און די גייסטיקע ווערטן וועלכע ער האָט פאַרמאָגט.

צביה און יצחק זענען געווען די ליבלינגען פון טאַ־בענקינען. זיי האָבן אים באַטראַכט אַלס זייער פאָטער אין דער חלוצישער תורה, אין פריינדשאַפט און ליבע. טאַבענ־קין האָט זיי באַטראַכט ווי זיינע אייגענע קינדער.

דער קיבוץ לוחמי הגיטאות איז פאַר יצחק׳ן געווען נישט נאָר אַ היים, משפחה, חברים אַרבעט. זיכער — איז דאָס אַלץ צוזאַמענגענומען — איז מער פון דעם: עס איז געווען זיין לעבנס־טרוים אין דעם היימלאַנד.

איך האָב תמיד באַוווּנדערט, אין צייט פון געשפּרעכן — וויפל כבוד ער האָט געהאַט צו יעדן חבר פון קיבוץ, וועגן וועלכן מיר האָבן גערעדט און ווי ער האָט געקענט אַרויסברענגען די אַלע גוטע אייגנשאַפטן מיט וועלכע דער חבר איז באַגאַבט.

ס׳איז אויך נישט געווען שווער צו אָפּפילן, וויפל כבוד ס׳האָבן אים אויסגעדריקט זיינע חברים אין טאָג־טעגלעכן לעבן.

זאָל מיר דערלויבט זיין צו זאָגן דאָ אַ פּאָר פּערזענ־לעכע ווערטער:

כ׳האָב זוכה געווען צו יצחק׳ס חברשאַפט און פריינד־שאַפט. מיר האָבן זיך באַקענט אין ווילנע, אין עלטער פון 17־18 יאָר ער — אַ שילער פון דער העברעאישער גימ־נאַזיע „תרבות״, איך אַ שילער אין העברעאישן לערער־סעמינאַר „תרבות״. אין די אָוונטן פלעגן מיר זיך טרעפן אין דער זעלבער געבידע ״תורת אמת״ (אַ שולע) — קראָפּניטשע 9. אויפן צווייטן שטאָק סניף החלוץ, אויפן דריטן שטאָק — דער קן פון השומר הצעיר.

אַ געוויסע צייט האָב איך געוווינט ביי יצחק׳ס זיידן.

א גרויסער זון פון פאָלק

דר' שלום כאַלאַווסקי

אונדז איז געלונגען צו באַקומען די יידישע איבערזעצונג פון דער רעדע, וועלכע ס'האָט געהאַלטן דר' שלום כאַלאַווסקי פון קיבוץ עין השופט, צו די שלושים פון יצחק צוקערמאַן (אַנטעק) איינער פון די פירער פון וואַרשעווער געטאָ־אויפשטאַנד, וואָס איז געווען דער גרינדער פון קיבוץ לוחמי הגיאטות.

רעדאַקציע

ערשט מיט 3 יאָר צוריק בין איך געשטאַנען דאָ, בײַ אײַך אין קיבוץ לוחמי הגיטאות, אין דער אָנוועזנהייט פון יצחק צוקערמאַן און כ'האָב גערעדט וועגן צביה ז"ל און כ'האָב זיך נישט פאָרגעשטעלט, אין די שרעקלעכסטע חלומות מיינע, אַז כ'וועל דאַרפן רעדן וועגן יצחק'ן וועלכער לעבט שוין נישט מער.

ווי שטאָלץ מיר זענען געווען מיט אים, מיר זיינע חברים, אויף דעם וואָס ער איז געווען און וואָס ער האָט פאָרגעשטעלט מיט זיך; וועלכער האָט מיטגעלעבט די יסורים פון דאָזיקן פאָלק ביזן טיפסטן אָפגרונט אין זיין איבערקער האָפענונג.

קודם כל די געשטאַלט אַליין: הויך, שיך, מיט דער קודרע האָר, ליכטיקע קלוגע אויגן מיט אַן אַדלעריש קוק! אַנטעקס אָנוועזנהייט האָט געשפרודלט מיט אויטאָריטעט, קראַפט און בטחון. און טראָץ דער דיסטאַנץ, האָט זי געשטראַלט מיט באַשיידנקייט און קלוגשאַפט.; אַ געשטאַלט, וואָס האָט מיט איין אויגנבליק דערוואָרבן און צוגעשמידט צו זיך. און זייענדיק אין דיין מחיצה, האָסטו תמיד געהאַט דאָס געפיל, אַז טראָץ דעם וואָס ער איז פאַרפלאָנצט אין זיין אָרט און אין זיין צייט — קוקט ער אַלעמאָל ווייטער — איבער דעם האָריזאָנט. זיין לעבן — אַזוי ווי צביה'ס — איז געווען אויסגעשפרייט אין פיר עפּאָכעס:

„יידנטום פאַר דעם אומקום; אומקום — און אויפשטאַנד; די אַנטשטייאונג פון מדינת ישראל און קיבוץ לוחמי הגיטאות — דער מוזעאום פון אומקום און גבורה. דער פאָקוס פון זיין לעבן — דער אומקום און אויפשטאַנד.

יצחק צוקערמאַן און מרדכי אַנילעוויטש — די קאָמענדאַנטן פון גרויסן ידישן אויפשטאַנד. יצחק צוקערמאַן — אויף דער אַרישער זייט און מרדכי אַנילעוויטש אין געטאָ, האָבן באַנומען מיט אַן איינמאָליקער און טיפער

לישע „זיכערע ברעגעס". מיט דעם נאָגנדיקן געפיל פון בענקשאַפט נאָך דעם עבר, מיט דעם געפיל פון פרעמדקייט אין נייעם אַרום; מיט אינטעגראַציע, מיט אַסימילאַציע, דאָס זענען פראָבלעמען, מיט וועלכע עס האָבן זיך אין מטפל געווען פּ. גאָלדהאַר, ה. בערגנער; דזש. וואַטען און אַנדערע ידישע און יידיש־ענגלישע שרייבער. ליבערמאַן איז געקומען קיין אויסטראַליע כמעט נאָך אַ קינד. ווי האָט ער אַדורכגעמאַכט די חבלי לידה פון צופּאַסונג־פּראָצעס וואָס יעדער נייגעקומענער מוז אַדורכמאַכן?

זיין שול־חבר שפּילט זיך מיט אים... און לאַכט פון אים אָפּ. צומאָל גיט ער אים קלעפּ, ווייל ער איז אַ פרעמדער, אַ ייד. אין מיניאַטור איז עס אַן אָפּשפּיגלונג פון דעם וואָס קומט פאָר אין דער מיליע פון די דערוואַקסענע — נאָר אָן קלעפּ.

אויב דו ווילסט געזען ווערן נישט ווי אַ פרעמדער, אַסימיליר זיך. מאָריס נוסבוים פאַלט אַ קרבן, ווייל ער האָט נישט באַוויזן אין דער קורצער צייט פון לעבן אין אויסטראַליע צו ווערן „אַ ריכטיקער אויסטראַליער" ווי זיינע אַרבעטס־חברים האָבן עס זיך געווונטשן.

דעם פּראָבלעם פון אַסימילאַציע און די פאַרבונדענע דערמיט קאָמפּליקאַציעס, האָט ליבערמאַן אַוועקגעשטעלט שאַרף (אין דריפטינג). ער האָט נישט געפונען קיין אויסוועג, קיין לייזונג פאַר די צוויי אַנטיפּאָדן. פאָטער און זון. דאָס אנפשרותדיקייט פון פאָטער, אַליין „אַ דריפטער", פון וועלטלעכקייט צו רעליגיאָזיטעט, הענגט ווי אַ פעלדז אויף שפּיץ באַרג מיט

דער דראָאונג, אַז אָט, פאַלט ער אַראָפּ! דעמאָלט, וואָס ווייטער?...

נאָך אַנדערע, שווערע אינערלעכע ראַנגלענישן פון די העלדן און טיפן קומען בולט צום אויסדרוק אין „צוויי בריוו"; אין דערמאָנטן „דריפטינג"; אין „קונצענמאַכער" און אין אַנדערע. פון אַלע דערציילונגען, אָנגעלאָדענע מיט דראַמאַטישן שטאָף, לייכט אַרויס די געשטאַלט פון אַלטן איין־קרעם פאַרקויפער מיט דעם פּאַטאָס פון זיין ליבשאַפט צו אַלץ וואָס איז יונג, פאַרקערפּערט אין זיין אייניקל. ער ווייסט אַז ער איז ביים סוף פון וועג, און דאָס גלעקעלע וואָס האָט אַמאָל גערופן די קינדער פון דער גאַס צו געבן זיי די פרייד פון גענוס פון לעבן, קלינגט איצט אין זיין ציטערדיקער האַנט מיטן דערמאָן פון אַמאָליקער פרייד, און מיטן טרויער פון פאַרלוסט.

אין דעם געקלאַנג פון גלעקעלע קלינגען אָפּ די פרוסטראַציעס פון אַ לאַנג לעבן מיט טענער פון אמתער דיכטונג, זעלטן צו געפינען אין אַ „פּראָזאַיש" ווערק.

„אויף זיכערע ברעגעס", געשריבן אין אַ פיינעם ענגלישן סטיל, איז אין תוך א ידיש בוך (טיילמאָל אויך מיט נישט־יידישע) פּערסאָנאַזשן, מיט אוניווערסאַל מענטשלעכע, און אוי ווי, מיט אַזויפיל יידישע ברענענדיקע פּראָבלעמען וואָס זוכן אַ תיקון אויסער די בלעטלעך פון בוך.

דאָס בוך איז אַ פיינער אדערויף פאַר די ביכער וואָס דאַרפן, און וועלן קומען.

י. מ. לעווין

„אויף זיכערע ברעגעס"

דערציילונגען פון סערזש ליבערמאַן, (ענגליש) מעלבורן 1981

דער מחבר פון בוך „אויף זיכערע ברעגעס" האָט זיך פאַרמאָסטן צו באַלייכטן און דעשיפרירן אין אַ ראָם פון קורצע דערציילונגען די פאַרפלאָנטערטע אומוועגן פון לײדנדע נשמות, וואָס זוכן פאַר זיך אַ תיקון און זענען נישט ביכולת צו געפינען מיט אייגענע כוחות, דאָס וואָס זיי זוכן. שטייט דער מחבר, אַ דאָקטאָר פון באַרוף, הינטער די געשילדערטע טיפּן, און העלפט דעם לייענער צו אַנטפּלעקן דעם באַהאַלטענעם מעכאַניזם פון יעדער געשעעניש, ווי טריוויאַל אָדער וויכטיק זיי זענען. זיין מעטאָד ביים צייכענען דעם פּסיכאָלאָגישן פּראָפיל פון אַ טיפּ איז פון א פאַרשער־אַנאַליטיקער מיט דער באַפאַרבונג פון אַ כראָניקער, געפּאָרט מיט דער וואַרעמקייט פון הארץ פון א הומאַניסט.

עס איז פאַראַן אַ כלל, אַז אין אַ ליטעראַריש ווערק דאַרפן לאָגיק און געפיל גיין האַנט אין האַנט, אַן די צוויי עיקרים בלייבט עס הויל, אָן אַ נשמה. אַ ווערק מוז אויך האָבן אַ מוסר השכל. די יאָדער אַרום וועלכער די געשעענישן, די האַנדלונגען פון די העלדן גראַוויטירן, ווי די ערד אַרום דער זון.

האָט סערזש ליבערמאַן מצליח געווען אין דער אויפגאַבע וועלכע ער האָט זיך געשטעלט? דער ענטפער איז — יאָ!

סערזש ליבערמאַן זעט נישט נאָר דאָס שלעכטע, ווען ס'ווערט שוין גאָר טונקל געפינט ער אַ ליכטשטראַל, וואָס באַלייכט די פינצטערניש. אין „די הייראַט" צעשטערט אַ נאָכנישט געבוירן קינד דאָס האַרמאָנישע צוזאַמענלעבן פון אַ יונג פאָרפאָלק.

דאָס קינד וואָס האָט צעשטערט, ווערט נאָכן געבוירן ווערן — דער פאַקטאָר פון אויפבוי, פון דעם ווידער צוזאַמענלעבן פון אַ צעריסן פאָרפאָלק. אויף די טונקעלע חורבות פון דעם נעגאַטיוון, האָט דער מחבר אויסגעבויט דעם שיינעם בנין פון פּאָזיטיוון — דאָס דערמאָנט אין דעם בעל־שם־טובס שיטה וועגן גוטס און שלעכטס.

„נישטאָ, — האָט ער געלערנט — קיין אַבסאָלוט שלעכטס. פאַראַן אַביסל ווינציקער גוטסקייט; א מאָל — גאָר ווייניק גוטסקייט. אָבער אויפן סאַמע דעק בלייבט דאָך אַלעמאָל איבער אַ ביסל פון דער דאָזיקער גוטער מידה".

מיט אַן ענלעכער פילאָזאָפישער קאָנצעפּציע באַשעפטיקט זיך דער מחבר אין „ראַפאַעל לאַזאַרוס". „ראַפאַעל לאַזאַרוס" איז געצייכנט מיט אַ פאַרביקן, קרעפּטיקן עקספּרעסיאָניזם און דער סיוזשעט דערמאָנט אין „דער פּאָרטרעט פון דאָריאַן גרעי", וואָס האָט אין זיינער צייט געמאַכט אַ גרויסן רושם אין דער ליטעראַרישער וועלט.

דער מאָלער לאַזאַרוס איז באַהערשט פון א ניהיליסטישן יאוש. אַלץ איז הבל הבלים. דער טרויעריקער אמת, אין לאַזאַרוסעס טראַכטן איז, אַז אונטער דער אויבערפלעכלעכער שיינקייט פון לעבן, לויערט דער טרויער פון פאַרגענגלעכקייט. דער שרייבער — דאָקטאָר, וואָס איז פאַרשעריש און אינטים מיט זיינע פּאַציענטן, זיינע טיפּן, געפינט נישט קיין רפואה פאַר לאַזאַרוסעס ניהיליזם. ער געפינט דאָך אין דעם קראַנקן קינסטלערס נעגאַטיוון טראַכטן אַן עלעמענט פון קעמפערישקייט, אין תוך אַ פּאָזיטיווער שטריך אין דער מאַניפעסטאַציע פון נעגירן דאָס לעבן.

די ראָם פון די 17 דערציילונגען וואָלט געקענט אויסגעברייטערט ווערן צו גרעסערע שטחים. פאַראַן אין זיי גענוג ווערטפולע בוי־ציגעלעך ראוי צו שאַפן פון יעדער דערציילונג אַ גרעסער ווערק, נאָר דאָס איז נישט געווען די אויפגאַבע פון מחבר. ער האָט דערוויזן, אַז פון דער אייביקער פּראָבלעמאַטיק פון „ער" און „זי" מיט אַלע מעגלעכע קאָנסעקווענצן — ביי געמישטע חתונות, נישט געמישטע פּאָרלעך, איז דאָך ווערט די טירחה פון באַטראַכט זיי, אונטערן פּיזיאָלאָגיש־פּסיכאָלאָגישן מיקראָסקאָפּ. דער אויספיר, נישט אַלעמאָל קיין פריילעכער — ווי ס'געשעט געווינטלעך אין לעבן.

ס'איז נישט מעגלעך אין אַ קורצן איבערזיכט צו באַשעפטיקן זיך מיט פרטים, מיט „פּאַלמעסן" יעדן זאַץ כדי אויסצוגעפינען דעם „אַנדערן מיין". אַן אַנדערע באַדייטונג אַרויסגעבראַכט ציל־באַוווסטזיניק, אָדער ווי עס געשעט אַ מאָל, „אינטואיטיוו" פון מחבר. מען קען אָבער נישט אַדורכלאָזן וואָס עס בולט זיך אין דער דערציילונג. די סיטואַציעס; דעם פּסיכאָלאָגישן הינטערגרונט פון אַ טאַט, אַפילו פון זעלבסטמאָרד, (דער פילאָזאָף), אָדער דאָס פרייוויליקע אָפּזאָגן זיך פון פּערזענלעך גליק לטובת דער יינגערער געליבטער פּערזאָן (צוויי בריוו) צי גאָר דאָס פרווון צו פאַרלאָטען אַ צעבראָכן לעבן (די הייראַט). אַלע אויסגערעכנטע צושטאַנדן און טראַכטונגען פון די העלדן וויברירן מיט דעם לעבעדיקן פולס פון אַ רעאַלער אַקטועלקייט. די דערציילונגען אָטעמען מיט דער פרישקייט און אַנלאָדונג פון נישט געפעלשטע געפילן און ווערן דערהערט מיט דער אינערלעכער שמיעה פון לייענער ווי אַ רעזאָנאַנס פון אייגענער דערפאַרונג. דער לייענער וועט אַליין קענען געפינען אין די דערציילונגען דעם אַזוי גערופענעם קינסטלערישן אמת, וואָס זאָגט: עס האָט באמת געקענט זיך אַזוי, ווי די פאַרשטעלונגס־קראַפט פון שרייבער האָט געשילדערט.

„צוויי יאָר אין גלות" איז אַ טעמע באַקאַנט יעדן נייעם אימיגראַנט, וואָס האָט באַטראַכטן די אויסטראַ־

און ער האָט גענומען די פּאָס, אויפצוהויבן עס און זיך גענומען גיין צוריק צו דער שטאָל.

און עס האָט זיך אים געדאַכט, אַז אַ קול פרעגט אים: „וואָס ווילסטו?"

נאָר ער האָט געוואוסט, אַז דאָס איז אַ דאַכטעניש. ערשט ווען ער האָט געהערט דאָס קול אין זיין אינגעווייד פרעגן אים נאָכאַמאָל וואָס ער וויל, האָט ער אַראָפּגעשטעלט זיין פּאָס אויף דער ערד, האָט זיך אויסגעדרייט מיטן פּנים צום פּלאָם, ער האָט געשלאָסן זיינע אויגן און אויפגעהויבן זיין פּנים צום פּייער־רויטן הימל.

נאָר געריידט האָט ער נישט, ווייל געוואוסט האָט ער, אַז ער איז אומריין. האָט ער געלאָזט זיינע ווערטער אין דער מחשבה אַזוי צו זאָגן:

„גאָר נישט קיין גרויסעס פאַרלאַנגט דער קנעכט פון זיי ליב־זעליקן האַר. נישט קיין גרויסעס. דו האָסט ביי מיר געלאָזן אָוועקנעמען מיין פרוי און מיינע קינדער — אָבער איך ווייס אַז דו האַר, ווייסט פאַרוואָס דו טוסט עס. מיינע שבתים זענען צעשטערט געוואָרן און די קרוין וואָס דו האָסט מיר אָנגעטאָן — די תפילין זענען פון מיר צוגערויבט געוואָרן. מיין צונג טאָר דיין נאָמען נישט דערמאָנען ווייל איך ווער פון טרפות דערנערט".

„וואָס ווילסטו?" האָט ער געהערט דאָס קול אין זיין קאָפּ.

„איך ווייס, אַז דו, באַשעפער און האַר פון דער וועלט האָסט מיך אָנגעגרייט איך זאָל דיין נאָמען הייליקן און דערפאַר ווועסטו מיר דיין אייביקן שכר געבן..."

„זאָג גיכער וואָס דו ווילסט, איידער די מזלות נעמען דיך אָוועק פון מיר", האָט ער געהערט דאָס קול ווידער אַמאָל.

„כ'וויל נישט קיין שכר! האָט ער אויסגעשריגן, נאָר האַלט אונטער מיין געפּאַלנקייט, כ'זאָל שטענדיק קענען גלויבן אין דיר. אויב נישט וועל איך פאַרלוירן ווערן אין מיין יאוש".

„וואָס ווילסטו?" האָט דאָס קול געפרעגט ווי אַ לעצט מאָל גאָר בייזלעך.

„קום האַר און גיי נעבן מיר, כ'זאָל וויסן אַז דו שטייסט ביי מיין רעכטער האַנט. דאָס איז אַלעס".

און עס איז געווען, אַז ער האָט אָפּגעזאָגט זיינע ווערטער, ערשט דער אַרום איז ווי איינגעשלונגען געוואָרן און ער האָט פאַרנומען די ווערטער וואָס ער האָט געהערט:

„איך בין דיין גאָט. דער גאָט פון אברהם פון יצחק און פון יעקב און דיין תפילה האָב איך געהערט, ווייל זי איז נישט געווען אַ תפילה פון רחמים. רחמים וואָלט מיך נישט דערגרייכט ווייל די טויערן פון רחמים זענען געשלאָסן. אָבער ווייל דו האָסט געבעטן צו קענען מיך דינען מיט דיין גאַנצן האַרץ, וועל איך שטענדיק זיין מיט דיר און וועל גיין ביי דיין רעכטער זייט ביזן לעצטן טאָג פון דיין לעבן. ווען דו וועסט אויסדרייען דיין פּנים צו דער רעכטער זייט וועסטו זען מיינע טריט נעבן דיינע. גלייך וועלן זיי זיין אין אויסזען, ווייל ווי אַ פריינד וועל איך זיין צו דיר אַלע טעג פון דיין לעבן".

און ס'איז געווען, אַז דער מאַן יהודה־יידל האָט צוריק געעפנט זיינע אויגן האָט ער גלייך געקוקט אויף דער ערד אין דער רעכטער זייט און אָט זע! דער צייכן פון פוס טריט, איז ערשט געווען נעבן אים. נאָר ער האָט זיך נישט געוווּנדערט, וואָרום גאָטס־פאַרכטיק איז ער געווען און ער האָט געוווּסט, אַז הקב"ה איז מקיים וואָס ער זאָגט־צו.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

און נאָך צוויי טעג פון קוקן כדי צו זען אויב הקב"ה גייט מיט אים, ווי ער האָט אים צוגעזאָגט, האָט יהודה־יידל געטראַכט אַ טראַכטעניש, אַז נישט גוט איז צו צווייפלען, אויב זיין באַגלייטער גייט טאַקע מיט אים און ער האָט זיך געטאָן אַ נדר, אַז ער וועט מער נישט קוקן צו זען די טריט פון האַר נעבן זיינע.

און דער האַר האָט יהודה־יידל אַרויסגענומען פון דער שטאָט פון טויט און ער האָט נאָך דערלעבט אויפצושטעלן אַ ניי הויז און לעבן אַ לעבן וואָס איז געווען גוט און אמאָל — ווי עס טרעפט מיט מענטשן — שווער און מאנכעס מאָל אַפילו זייער שווער.

נאָר יהודה־יידל, האָט אַלעס גענומען פאַר ליב ווייל ער האָט געוואוסט, אַז זיין פריינד גייט ביי זיין זייט.

און אַז עס איז געקומען די צייט נאָענט פון אַוועקגיין פון דער וועלט, האָט אַ פריינד צו אים גערעדט אַזוי צו זאָגן:

„יהודה־יידל, אַ מענטש דאַרף מאַכן אַ חשבון הנפש. קוק צוריק און בעט מחילה פאַר דעם וואָס דו האָסט געזינדיקט".

און יהודה־יידל האָט געטאָן לויט דעם ראַט פון זיין פריינד און נאָכאַמאָל אַדורכגעקוקט זיין גאַנצע פאַרגאַנגענהייט, כדי צו וויסן אויף וועלכע זינד ער דאַרף תשובה טאָן. ערשט אַ גרויסער צווייפל האָט אַ ריס געטאָן זיין האַרץ, וואָרום ער האָט געזען, אַז דאָרט אויף די ערטער וואו עס איז אים געווען שווער אין טאָל פון יסורים — דאָרט איז געווען נאָר איין פּאָר פוס־טריט. און ער האָט געפרעגט:

„פאַרוואָס האָסטו מיך גענאַרט, האַר?"

„און די שטימע פון זיין האַר האָט ער אַליין נאָר געהערט:

„איך בין נישט קיין מענטש וואָס זאָל אָפּנאַרן, און נישט קיין באַשעפעניש פון בלוט און פליש וואָס זאָל חרטה האָבן אויף מיין וואָרט. איך בין שטענדיק געגאַנגען מיט דיר".

און דער צווייפל פון יהודה־יידל איז דערגאַנגען ביז צום אָפּגרונט און ער האָט אויסגעשריען: „איך זע נאָר מיינע אייגענע טריט אין טאָל פון ביטערניש בלויז איין פּאָר פוס טריט זע איך אין די אַלע טאָלן, נישט דיינע".

און די שטימע וואָס ער האָט געהערט איז געווען טרויעריק:

„כ'באַדויער וואָס דו צווייפלסט. געמיינט האָב איך דאָך, אַז דיין אמונה איז גאַנץ, און געפרייט האָב איך מיך דערויף, ווייל געוואָלט האָב איך, אַז כאָטש איינער אין אַלע דורות זאָל האָבן אַ גאַנצן גלויבן אין מיר".

איז יהודה־יידל געוואָרן גאָר טרויעריק און געזאָגט:

„וואָס זאָל איך טאָן מיין האַר? איך זע אָבער, אַז אין די אַלע שווערע רגע'ס פון מיין לעבן בין איך געגאַנגען אַליין. בלויז מיינע טריט זע איך".

און די שטימע האָט גערעדט שטיל און מיט צער:

„די טריט וואָס דו זעסט, זענען נישט דיינע. דו וואָלסט אַ סך טיפענישן נישט איבערגעשריטן אָן מיין הילף. אין אָט די טיפענישן בין איך געגאַנגען טראָגנדיק דיך אויף מיינע הענט..."

יהודה־יידל האָט חרטה געהאַט אויף דער רגע פון זיין צווייפלען אָבער ס'איז שוין געווען צו שפּעט.

א. ציקערט

און ס'איז געווען...

דערציילונג

(אַ מעשה פאַר קינדער און פאַר דערוואַקסענע. פאַר פרומע לייט און פאַרגעשריטענע. פאַר די וואָס ווייסן אַלעס וועגן גאָט און מענטש און פאַר די וועלכע ווייסן גאָרנישט).

ויהי, און עס איז געווען אין א שטעטל אין מדינת פוילן האָט געוווינט אַ מאַן מיט נאָמען יהודה. און גערופן האָט מען דעם מאַן אויף ידיש, יידל.

און דער יהודה־יידל איז געווען אַ גאָטס־פאַרכטיקער און אַן ערלעכער מענטש און ער האָט געלערנט זיין פרוי און זיינע קינדער צו גיין אין די וועגן וואָס זענען ליב אין די אויגן פון גאָט און צו נעמען פאַר ליב גאָטס טאָוונגען, אַפילו ווען זיי קוקן אויס נישט צו זיין צום גוטן, וואָרום — אַזוי האָט דער מאַן יהודה — יידל געלערנט — גאָטס טאָוונגען זענען שטענדיק צום גוטן.

און ס'איז געווען אין די טעג ווען דער האַר פון דער וועלט האָט אויסגעגאָסן זיין גרימצאָרן אויף זיין פאָלק און האָט די קינדער פון אברהם, יצחק און יעקב איבערגעגעבן אין די הענט פון די רשעים הגערמאנים בני עמלק יש״ו, אין יענע טעג האָט דער גאָטספאַרכטיקער מאַן יהודה־יידל אויסגעטראָגן די קללות וואָס זענען אין די טעג פון אַמאָל געשיקט געוואָרן אויסצופרוואוון דעם דינער פון גאָט — איוב.

זיינע קינדער זענען אומגעבראַכט געוואָרן פאַר זיינע אויגן, זיין כשרה פרוי איז פון צער משוגע געוואָרן און ער אַליין איז גענומען געוואָרן צו דער שטאָט פון טויט, וואָס איז גערופן געוואָרן בירקענאַו; וואָס מיינט דאָס וועלדל פון בערעזינקעס. און גאָרנישט איז אים געבליבן פון דעם וואָס איז געווען דינס נעכטן און איערנעכטן.

און דער מאַן יהודה־יידל האָט נישט ווידערגעשפעניקט די טאָט פון גאָט, וואָרום ער האָט געוואוסט, אַז גאָט ב״ה איז גערעכט, און זיין משפט איז גערעכט.

און עס איז געווען, אין דער שטאָט פון טויט אין דעם וועלדל פון בערעזינקעס האָבן די גערמאנים בני עמלק יש״ו אויסגעשטעלט פיר גרויסע טעמפּלען צו דעם אָפּגאָט מולך (מוילעך) וואָס נעמט צו מענטשן דורך זיינע פייער צונגען, און די בני עמלק האָבן די פיר אָפּגעטער געשפּייזט מיט רבבי רבבות (צענדליקער און צענדליקער טויזנטער) נפשות פון ידישן פאָלק. און די פלאַמען פון די מזבחות האָבן זיך געצויגן אַרויף צום הימל און דער ריח פון די קרבנות האָט זיך אויסגעשפּרייט אויף דעם גאַנצן לאַנד.

און ס'האָט געטראָפן, אַז דער מאַן יהודה־יידל האָט געוווינט אין אַ גרויסן פערד־שטאַל מיט אַ סך הונדערטער מענטשן וואָס זענען געווען גלייך ווי ער, די קנעכט פון די קינדער פון עמלק און זיי האָבן אַלע געוואַרט אויף זייער שעה פון טויט, ווען זיי וועלן אויפגעפרעסן ווערן דורכן גאָט מולך, אָבער דערמיט וועלן זיי הייליקן דעם נאָמען פון דעם איינציקן גאָט פון דער וועלט וואָס זיין נאָמען איז, הקב״ה וואָס מיינט — דער הייליקער געלויבט איז ער.

און אַזאַ מנהג איז געווען אין די שטאַלן וואו די קנעכט האָבן גענעכטיקט. די טירן פון די שטאַלן זענען פאַרנאַכט געשלאָסן געוואָרן און קיינער האָט נישט געקענט אַריינקומען אָדער אַרויסגיין.

און ווייל די קנעכט זענען געווען אַ סך אין צאָל און זיי האָבן אויך אין דער נאַכט געברויכט טאָן זייערע מענטשלעכע געברויכן האָבן די קינדער פון עמלק יש״ו געהייסן אַריינשטעלן אַ פאַס אין יעדער שטאַל און זיי האָבן געזאָגט: יעדע נאַכט וועט שטיין אַ שומר ביים פאַס. ער וועט נאָכקוקן, אַז די וואָס דערליידיקן זייערע געברויכן זאָלן נישט פאַראומרייניקן אַרום דער כלי און ווען דאָס פאַס וועט ווערן פול זאָל דער שומר עס אַרויסטראָגן און אויסליידיקן דאָרט, וואו עס מעג אויסגעליידיקט ווערן.

און ס'איז געווען, אַז אין א נאַכט פון די נעכט איז יהודה־יידל גערופן געוואָרן דורכן עלטסטן פון די קנעכט וועלכער האָט צו אים אַזוי געזאָגט: דו וועסט זיין היינט ביינאַכט דער שומר און דו וועסט אַרויסטראָגן די פאַס ווען עס וועט פול ווערן. און ס'וועט זיין — אויב די שטאַל וועט פאַראומרייניקט ווערן מיט דעם קלענסטן אומריין וועסטו מאָרגן איבערגעגעבן ווערן צום גאָט מולך און אויב דו וועסט אָפּהיטן אַלעס וואָס איך האָב דיר באַפוילן וועסטו בלייבן לעבן.

און דער מאַן יהודה־יידל האָט זיך געפּאַרכט אַ גרויסע פאַרכט פאַר זיין לעבן און ער האָט אָפּגעהיט, אַז אַלעס זאָל זיין ריין און ציכטיק און ווען די פאָס איז געוואָרן פול,האָט ער עס אַרויסגענומען אינדרויסן און עס אויסגעליידיקט דאָרט וואו מען האָט געדאָרפט עס אויסלידיקן.

און ס'איז געווען, אַז יהודה־יידל איז אַרויסגעקומען אינדרויסן פון דער שטאַל איז אים באַפאַלן עפּעס וואָס ער האָט קיינמאָל פריער נישט געוואוסט, וואָרום ער האָט קיינמאָל פריער נישט געזען די שטאָט פון טויט ביינאַכט, וואָרום פאַרמאַכט און פאַרשלאָסן איז ער געווען אַלע פריערדיקע נעכט אין די שטאַלן פון דער שטאָט פון טויט.

און אַז ער האָט שוין געהאַט אויסגעליידיקט דאָס פאַס פון אומריין און איז געווען אויף זיין וועג צוריק צו דער שטאַל, ערשט דעמאָלט איז אים קלאָר געוואָרן, אַז שטיל, גאָר שטיל, איז די שטאָט פון טויט־ביינאַכט ווען די טויערן פון די שטאַלן זענען פאַרשלאָסן. אַז ליכטיק איז דער הימל איבער דער שטאָט פון טויט ביינאַכט פון די פייערן פון די מזבחות וואָס גייען אויף ביז צום הימל.

און דער מאַן יהודה־יידל איז געבליבן שטיין און געקוקט אויף די פייערן וואָס זענען אויפגעגאַנגען פון די מזבחות און ער האָט געטראַכט אַ טראַכטעניש, אַז ענלעך צום ברענענדיקן דאָרן זענען די פלאַמען וואָס ער זעט, וואָרום ווי דער דאָרן פון מדבר, וואָס האָט זיך באַוויזן צו משה רבינו אַזוי איז געווען דאָס פייער פון מולך; עס האָט געברענט און האָט געברענט און האָט נישט אויפגעהערט.

און ער האָט געטראַכט אַ טראַכטעניש וואָס ער האָט נישט אַרויסגעזאָגט אין ווערטער וואָרום ער האָט געוואוסט, אַז ער איז אומריין פון קאָפּ ביז צום קלענסטן נעגעלע פון זיינע נאַקעטע פיס.

האָט ער תפילה געטאָן אין זיין מחשבה אַזוי צו זאָגן:

„גאָט פון ברענענדיקן דאָרן — ביזן ברענענדיקן דאָרן! טו אויס דיינע שיך, וואָרום דאָס אָרט וואו דו שטייסט איז הייליק, ווייל איך גיי שוין באָרוועס. איך וועל נישט צוגיין זען פאַרוואָס דער דאָרן אין פלאַם ווערט נישט פאַרברענט — ווייל איך ווייס, אַז ער ווערט יעדן טאָג געשפּייזט מיט נייע שפּייז".

און ער האָט זיך אויסגעדרייט מיטן רוקן צום פלאַם

יעקב ראָזענבערג

צוויי לידער

מיין זיידע

מיין זיידן **אבא ברעסלער ז״ל**

אַט שפּאַנט ער, מיין ליכטיקער זיידע,
אין וואָלקן אויף זאַמדיקן שליאַך,
אַ שטאָלצער אַזוי ווי די אבות,
אין לאַנד פון אייביקן תנ״ך . . .

די ליפּן צעפּלאַטערט אין שמייכל,
צאַרט — ווי אין פרילינג אַ ווינט,
די באָרד ווי עס פּאַסט פאַר אַ זקן,
נאָר אויגן — נאָך יונג פון אַ קינד.

און גלייך אין זיין טראָט אויסגעמאָסטן
אויף הינטן פאַרוואָרפן די הענט —
ווי נאָנט איז מיר איצטער מיין זיידע,
כאָטש כ׳האָב אים גאָר ווייניק געקענט.

כ׳געדענק נאָר זיין פּנים פון בילדער,
צעהאָנגען אויף שטוביקע ווענט,
איבער אַן אָפענעם ספר,
מיט ווייסע, איידעלע הענט.

כ׳געדענק אויך זיין ניגון ביים לערנען,
מיט בענקשאַפט פון ספר אַרויס —
און אפשר געציילטע מינוטן,
אין זיידנס וואָרעמער שויס.

אַן אביון געווען אינדערוואָכן,
מיט עול און שווערן געמיט.
נאָר שבת — אַ מלך, אַן עושר,
מיין זיידע — דער אייביקער ייד.

איצט זע איך נאָר ווי אין חלום —
מיין זיידן אויף זאַמדיקן שליאַך,
און ליבע שטראַלט פון זיין פּנים,
די ליבע און חכמה — פונעם תנ״ך . . .

די צעבלוטיקטע האַנט

דאָרט ווו מיין זיידנס בילד איז געהאָנגען,
אין מיין מאַמעס שטוב אויף דער וואַנט —
איז לדורות אַ צייכן געבליבן;
אַ ווייסע צעבלוטיקטע האַנט . . .

האָבן די גוים אין שטוב פון מיין מאַמען,
דעם צייכן מיט פאַרבן פאַרדעקט.
דאָך האָט להכעיס זיך ווידער באַוויזן,
דער נאַסער, בלוטיקער פלעק . . .

האָבן די גוים אין ווילדער רציחה,
מיט העק צעטרייבערט די וואַנט —
איז דאָך ווי אַ כישוף אַלץ נאָך געבליבן,
די ווייסע, צעבלוטיקטע האַנט . . .

האָבן די גוים צום פלעק זיך געבויגן,
מיט חניפה — געצלמט זיך פרום,
האָט די אַלטע וווּנד זיך צעעפנט —
בלוטיק, גרויזאַם — און שטום . . .

דאָרט ווו מיין זיידנס בילד איז געהאָנגען,
אין מיין מאַמעס שטוב אויף דער וואַנט,
איז ווי אַ וואָרענונג אויף דורות געבליבן,
מיין זיידנס בלוט און זיין האַנט . . .

פאַרלוסטן אין דער יידישער ליטעראַרישער וועלט

מיר באַערן די שרייבער, וועלכע זענען אַוועק אין דער אייביקייט אין משך פון יאָר:

יהודה קערש — לאַנג־יאָריקער יוגנט־דערציער, לעקטאָר און מחבר פון צוויי בענד וואָגיקע און באַלערנדע עסייען. מיטאַרבעטער פון יידישע צייטונגען און זשורנאַלן אין דער וועלט. תל־אָביב

בנימין שלעווין — מחבר פון אַ צאָל ראָמאַנען און דער־ציילונגען. דער עיקר געשריבן אין בעלעטריסטישער פאָרם וועגן די פּאָליטישע רייבונגען און שטרעמונגען אין דער אַרבעטער־באַוועגונג. איבערגעריסן מיטן לינקן לאַגער. פּאַריז.

ד״ר דוד ספאַרד — איינער פון די אינטעליגענטסטע שרייבער פון פוילן. נאָכן באַזעצן זיך אין ישראל, אין די סוף 60־ער יאָרן, איבערגעריסן מיטן לינקן לאַגער און אויסגעדריקט זיין חרטה אין אַרטיקלען און פּאָעמעס. מיטאַרבעטער פון ערנסטע זשורנאַלן און צייטונגען. ירושלים.

משה שולשטיין — אָנגעזעענער, באַגאַבטער פּראָלע־טאַרישער דיכטער אין פאַר־מלחמהדיקן פוילן. אַרויסגעגעבן אַ צאָל ביכער פּאָעזיע און פּראָזע. אין די לעצטע יאָרן פון זיין לעבן — איבערגעריסן מיטן לינקן לאַגער. פּאַריז.

כבוד זייער אָנדענק!

בלוטיקטע און פאַרבלאַטיקטע הענט און נשמות האָבן נישט אויפגעהערט צו שרייען, אַז מיר מאַכן אַ חורבן פון ירושלים, און די נטורי־קרתא שליסט זיך אָן אין דעם כאָר מיט געשרייען „פאַרלעצונג און פראָפּאַנאַציע".

אונדז וווּנדערט אָבער ווען מיר לייענען, אַז צו די אומדערהערטע דעמאָנסטראַציעס פון די נטורי־קרתא (און אויסערלעכע שונאים וועלכע וואַרטן נאָר אויף אַזעלכע אַקציעס) האָבן זיך אויך אָנגעשלאָסן דער הרב הראשי, הרב עובדיה יוסף.

✶

די ידישע מדינה איז געבויט אויף דעמאָקראַטיע. אויב ס'איז פאַראַן אַ מינדערהייט וואָס האַלט, אז מען דאַרף נישט באַשטעטיקן אונדז געשיכטע דורך אַרכעאָלאָגישע פאַקטן — ווייל אַלץ איז געשריבן... איז עס זייער רעכט.

גאָר עפּעס אַנדערש איז ,ווען די מינדערהייט וויל מיט כוח פון ברוטאַלע דעמאָנסטראַציעס, מיט דראָען פון אַ חרם — אָנוואַרפן איר געדאַנקענגאַנג אויף אַן איבערוויגנדיקער מערהייט. איז דאָס דער וועג פון תלמידי חכמים וועלכע דאַרפן פאַרמערן דעם שלום?!

ביז איצט האָט נאָך קיינער פון די רבנים — מיט אַלע זייערע באַוואָרענישן — נישט געוואָגט צו פאָדערן דאָס, אויף וואָס ס'דערלויבט זיך דער רב הראשי: — פשוט אַרויפלייגן אַ חרם אויף אַרכעאָלאָגיע בכלל.

✶

קען זיך ווער פאַרשטעלן מיט וויפל אַרעמער ס'וואָלט געווען אונדזער מדינה, ווען די היינטיקע אָרטאָדאָקסיע און נטורי־קרתא האָט די אויפזיכט איבער אַרכעאָלאָגיע?!

עס וואָלטן נישט אַנטפּלעקט געוואָרן אַזעלכע ערטער ווי: — מצדה חצור, אָדער די גאָר לעצטנס אַנטפּלעקונג פון מערת הנטיפים — היילן אין וועלכע ס'געפינען זיך סלופּעס פון קריסטאַליזירט וואַסער. דאָס זענען ערטער וועלכע האָבן באַקומען אַ וועלט־נאָמען. אַט איצט לייען איך אין דער ישראל־פּרעסע, אַז אין יריחו האָט מען אויסגעגראָבן אַ ווייַן־פּרעס, וואָס זאָל שטאַמען פון די צייטן בית שני.

✶

אַט האָב איך זיך לעצטנס אָנגעטראָפן אויף אַ בריוו געשריבן אין יאָר 1896 פון דעם גאון הרב מר מרדכי עליאשבערג ע"ה און אַן ענטפער פון ד"ר פינסקער ע"ה, וועגן אַ שטרייט, וואָס איז דעמאָלט געווען צווישן דעם חלוקה (צדקה) עלעמענט און דעם יישוב בכלל.

דער בריוו איז זייער לאַנג און מיר נעמען אַרויס עטלעכע זאַצן:

„...ווען ידן האָבן געבראַכט קרבנות אויף דעם מזבח איז דאָס פייער פון קרבן תמיד געווען פאַר דער גוטסקייט פון פאָלק און דאָס צווייטע פייער איז דער קרבן פון הדיוט. אויך איצט — שרייבט דער גאון — דאַרף מען האָבן די צוויי פייערן: אַ פייער פון תורה (רעליגיע) און אַ פייער פון חכמה (וויסנשאַפט).

...ווען דאָס פאָלק האָט געהאַט זײַן לאַנד איז תורה און חכמה געווען אַ נאָרמאַלע זאַך, ווייל ביידע האָבן געשטאַמט פון איין קוואַל.

אָבער זינט דאָס פאָלק איז פאַרטריבן געוואָרן דאַרף עס לערנען און אויך אונטערשטיצן די צוויי פייערן, כאָטש זיי קומען פון צוויי אָפּגעזונדערטע קוואַלן: — תורה פון די גדלי ישראל און חכמה פון די גדולי העמים.

אויב מיר ווילן עפּעס טאָן פאַר דער טובה פון אונדזער פאָלק, דאַרפן מיר ווידער די צוויי פייערן פאַראייניקן אין איין פלאַם און שיינען ווי אַ מאָל" (פרייע איבערזעצונג פון עברית).

יאָ! אַזעלכע גרויסע ידן ווי דער אויבן דערמאָנטער רב, מיט אַזויפיל מסירות הנפש פאַרן פאָלק, האָבן נישט געהאַט אין זינען פּאָליטישע מאָטיוון. זיי וואָלטן זיכער נישט גערופן צו דעמאָנסטראַציעס, אָדער געסטראַשעט מיט אַ חרם — נאָר וואָלטן געהאָלפן פונאַנדערפלאַקערן ביידע פייערן: תורה און חכמה, ווייל זיי קענען זיין אַ ברכה פאַר דעם פאָלק און לאַנד.

דורך געמיינזאַמע טאָלעראַנץ וועלן מיר זיין בכוח אַקעגנצושטעלן זיך אַלע כוואַליעס, וועלכע שטרעבן אונדז איינצושלינגען.

אין אַזאַ צייט וועט זיך באַשטעטיקן דער זאָג פון רבי חנינא, אַז ס'זענען נויטיק די 2 פייערן: תורה און חכמה, אויף וועלכע ס'האָט אָנגעוויזן דער חשובער רב עליאַשבערג ע"ה.

די מעשים פון די נטורי־קרתא און אַלע זייערע נאָכלויפער זענען באַשטימט נישט קיין מעשים לשם שמים!

פון דער רעדאַקציע: „מעלבורנער בלעטער"

מיטן היינטיקן נומער (29) צייכענען מיר אָפּ 6 יאָר פון אונדזער עקזיסטענץ.

דער צוגאַנג פון „קדימה"־קאָמיטעט, אַז דער זשורנאַל דאַרף זיין אַ צוויי שפּראַכיקע, האָט זיך אַרויסגעוויזן ווי אַ ריכטיקער. אַ דאַנק אונדזערע באַמיאונגען צו געבן אָרט פאַר פאַרשידענע שטאַנדפּונקטן אין געזעלשאַפטלעכע פראַגן; אַריינציען אין דעם יידישן ווי אין ענגלישן טייל אַ וואָס גרעסערע צאָל מיטאַרבעטער — האָט דער זשורנאַל דאַרף זיין אַ צוויי שפּראַכיקער, האָט זיך אַרויסגעוויזן וועלט, צווישן שרייבער און קולטור־טוער. מען דערמאָנט אָפּט אונדזער זשורנאַל אין דער גרעסטער יידישער צייטונג: „פאָרווערטס".

מיר האָבן אָנגענומען ווי אַ פאַרשטענדלעכע זאַך, אַז די לייענער גיבן זיך אָפּ א חשבון, אַז די אַרויסגעזאָגטע מיינונגען אין די אַרטיקלען דריקן אויס די מיינונג פון די מחברים, און נישט תמיד די מיינונג פון דער רעדאַקציע, אָדער דעם „קדימה"־קאָמיטעט.

אין דער ענגלישער אָפּטיילונג איז אגב וועגן דעם דאָ אַ באַזונדערע מעלדונג. מאַכן מיר עס אַצינד **אָפיציעל.**

ביי דער געלעגנהייט, ווינטשן מיר אונדזערע מיטאַרבעטער, לייענער און אונטערשטיצער; די דרוקער, וועלכע באַמיען זיך אַז דער זשורנאַל זאָל זיין עסטעטיש און צו דער צייט — די אַלע וואָס פאָרן אַרויס אויף די זומערוואַקאַציעס, אַ גוטן און אָנגענעמען אָפּרו. פאַרברענגט גוט און קומט צוריק געזונטערהייט.

לאַנד און ווידער באַנייען זיין נאַציאָנאַלע און פּאָליטישע פרייהייט״ . . .

צי האָבן מיר טאַקע געטרוימט צו האָבן אַ לאַנד וווּ אַ מינאָריטעט נעמט זיך דאָס רעכט אָנצוּוואַרפן איר מיינונג אויף דער גאַנצער באַפעלקערונג?! צי הייסט וואַרפן שטיינער, אַריינהאַקן נעגל אין די רעדער פון די אויטאָס, וועלכע געהערן צו די אַרכעאָלאָגן — פרייהייט — און דערמיט פאַרשוואַרצן ישראלס פּנים?!

ערגער פון אַלץ איז, וואָס ביז איצט האָבן מיר געפונען אַ כּלומרשטע טרייסט, אַז דאָס שלעכטס ווערט געטאָן פון אַן אומבאַדייטנדיק הייפל: נטורי קרתאניקעס. האָט אָבער די לעצטע אַקציע קעגן דער אויסגראָבונג געוויזן, אַז כמעט די גאַנצע אָרטאָדאָקסיע מיט דעם ח׳ רב הראשי זענען געאייניקט, און זיי דערקלערן, אַז זיי וועלן זיך אַקעגנשטעלן מיט אַלע מיטלען... און נישט דערלאָזן, אַז ד״ר יגאל שילה זאָל פאָרזעצן די אויסגראָבונגען...

פּרובירט ווער פרעגן, היתכון?! אויף וועלכן סמך נעמען זיי זיך די דאָזיקע רעכט?

ס׳האַנדלט זיך דאָך וועגן ווּיסנשאַפטלעכע אויספאָרשונגען אַדורכגעפירט דורך גרויסע געלערנטע. דער ענטפער איז אָבער: „ס׳שטייט געשריבן״ — און פּטור אָן עסק!

✶

ס׳האָט גענומען צייט און ס׳איז ביי מיר געווען אַ גאַנץ נישקשה׳דיקער ויתרוצצו ביז איך האָב זיך געאייניקט מיטן געדאַנק, אַז אויך אַ ייִד פון די תפוצות האָט דאָס רעכט אויסצודריקן זיין מיינונג וועגן דער ייִדישער מדינה. סיי וועגן אירע דערפאָלגן און סיי וועגן אירע דורכפאַלן. זעלבסטפאַרשטענדלעך, אַז מען מוז דאָ קאַטעגאָריש אויסשליסן די רעכט פון דעם תפוצה־ייִד אויסצודריקן די מיינונג וועגן אַלץ, וואָס האָט אַ שייכות צו דער זיכערקייט פון דער מדינה און איר באַפעלקערונג. אָבער אין די פראַגן פון טאָג־טעגלעכן לעבן, ווי: עקאָנאָמיע, קולטור, ספּאָרט א.א.וו. האָבן די באַרופענע אינסטאַנצן פון די תפוצות דאָס פולשטענדיקע רעכט צו לאָזן הערן זייער שטים. נאָך מער: איך וואָלט אפילו ריזיקירט צו זאָגן, אַז ס׳איז די פליכט פון אַלע ערלעכע און באַרופענע דערצו — אויסצודריקן זייער מיינונג, ווייל דאָס קען נאָר אונטערשטרייכן זייער איבערגעגעבנקייט צו דער מדינה.

די קריטיק פון די ישראלים: — „שווייגט! איר זיצט דאָרט און מיר זענען דאָ״... איז — אין ליכט פון די לעצטע געשעענישן, לחלוטין אָפּגעפרעגט געוואָרן, ווייל מען קען נישט שאַפן אַ פּראָצעדור פון אַ פּערמאַנענטער טעאָריע וואָס באַשטייט פון אַרויפוואַרפן פליכטן אָן רעכטן.

דער תפוצה־ייִד ווערט מיד פון די אָפטע שלוחים, וועלכע קומען כּסדר פון אים מאָנען און ער דאַרף זיין אַ פּאַסיווער שב ואל תעשה, אין גאַנצן אומאַקטיוו, אַלץ אויפנעמען מיט ליבשאַפט.

מיר האָבן געהערט אויף דער ייִדישער ראַדיאָ פּראָגראַם — פרייטיק, דעם 18טן סעפּטעמבער ה. י., דעם ח׳ קאָאָרדינאַטאָר פיניע רינגעלבלום ציטירן בעגינען: „אויף אייך, ייִדן אין אַמעריקע ליגט די פליכט צו טאָן אַלצדינג בכדי נישט צו דערלאָזן דאָס פאַרקויפן געווער פאַר סאַודי־אַראַביע״.

דאָס זענען גרויסע פליכטן — קענען זיין פליכטן אָן רעכטן?!

צי קען מען, למשל, פאַרווערן אַ ייִדיש־אַמעריקאַנער אַרכעאָלאָג ארויסצוזאָגן זיין מיינונג וועגן די אויסגראָבונגען, נאָכדעם ווי ער האָט געהערט דעם פּסק־דין, פון דעם רב־הראשי וועגן דעם ענין.

אגב, לויט ווי ס׳גיט איבער די „ירושלימער פּאָסט״ פון פרייטיק, דעם 21־טן אויגוסט, האָט פּראָפ׳ יגאל ידין אויף דער טעלעוויזיע — ווו ער איז אויפגעטראָטן צוזאַמען מיטן רב־הראשי — איבערצייגט אפילו רעליגיעזע ייִדן, אַז דער ח׳ רב ווייסט נישט וואָס ער רעדט, וואָס שייך די לעצטע אויסגראָבונגען.

פּראָפ׳ יגאל ידין קען זיין אַ שלעכטער פּאָליטיקער — ער איז אָבער אַ גרויסער אויטאָריטעט אויפן געביט פון אַרכעאָלאָגיע.

✶

דאָס אַרטיקל הויבט זיך אָן מיט אַ ציטאָט פון דעם תנא רבי חנינא: — תלמידי חכמים פאַרמערן דעם שלום אויף דער וועלט.

אין מוח עגבערט: — ווי וואָלט געווען, ווען דער תנא לעבט היינט אין ישראל? צי וואָלט ער אויך געקענט אונדז לאָזן הערן זיין זאָג וועגן די תלמידי חכמים? ס׳איז צווייפלהאַפט. דער שלום ביי ייִדן איז דאָך דאָרט אין גאַנצן נישט בנמצא, קומט אויס, אַז דאָרט זענען אין גאַנצן נישטאָ קיין תלמידי חכמים?! להיפך: אין ישראל לאָזט זיך דאָך מערקן וואָס אַ מאָל שטאַרקער די אַגרעסיוויקייט פון די רעליגיעזע בריונים, וואָס טוען אָן מעשים, אַז עס פאַלט ממש אַ שרעק אויף דעם פּשוטן ייִד, ווען ער טראַכט צו וואָס דאָס אַלץ קען דערפירן. דערביי איז כאַראַקטעריסטיש וואָס די מאָטיוון (דאָס מאָל אַרכעאָלאָגישע) זענען אונטער אַ שטאַרקן פראַגע־צייכן. דער אָרטאָדאָקסיעס באַהויפּטונג, אַז: „לויט אויסגראָבונגען זאָל דאָרט האָבן געווען אַ בית־הקברות מיט 700 יאָר צוריק״ — קלינגט דאָך ממש גראָטעסק, ווען די אויסגראָבונגען האָבן שוין דערגרייכט אַ פיל העכערן שטאַפּל.

די געפאַר פון פאַרשוועכן מצבות, איז חלילה, נישט קיין געפאַר מצד די ארכעאָלאָגן. פאַרקערט, די לעצטע טוען אַלץ מיט דעם גרעסטן דרך־ארץ, בכדי אָפּצוהיטן זייער כבוד.

✶

נישט פון היינט און נישט פון נעכטן שרייען די אַראַבער און גאָר באַזונדער די פּ.ל.אָ., אַז די ייִדישע אַרכעאָלאָגיע מיט די אויסגראָבונגען אין ירושלים און אומגעגנט — האָבן אַ טענדענץ צו רואינירן דעם כאַראַקטער פון דעם אַראַבישן טייל, פון דער אַלטערטימלעכער שטאָט.

מילא, אז די נטורי־קרתא מענטשן האָבן זיך פאַראייניקט צום אַרגומענט פון אונדזערע שונאים, האָט אונדז לחלוטין נישט געווּנדערט: — די פּ.ל.אָ. מיט אירע פאַר־

א. זילבער

צוויי פייערן – תורה און חכמה

תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם (רבי חנינא).
— געלערנטע פאַרמערן דעם פרידן אויף דער וועלט

מיט אַ צייט צוריק האָט מען געזען אויף דעם טעלעוויזיע־עקראַן אַ בילד, וואָס האָט געמאַכט ציטערן אַ ייִדיש האַרץ און ממש פאַרקילט די אָדערן, אַז אַזאַ דערשיינונג קאָן פּאַסירן ביי אונדז ייִדן (אַ קלייניקייט אַ ביסל — עם סגולה!).

מען האָט געוויזן אַ צוזאַמענשטויס, וואָס איז פאָרגעקומען אין ירושלים צווישן ייִדן און דער ייִדישער פּאָליציי, וועלכע האָט געמוזט זיך באַנוצן מיט שטעקנס און אַנדערע „מכשירים" אָפּצושטויסן די דעמאָנסטראַנטן, וועלכע זענען געקומען שטערן די אַרכעאָלאָגישע אויסגראָבונגען, אָנגעפירט דורך ד"ר יגאל שילה, באַשטעטיקט דורך דער וויסנשאַפטלעכער אַקאַדעמיע. (דאָס איז די העכסטע אינסטאַנץ אויפן אַרכעאָלאָגישן געביט).

ווער זענען די דעמאָנסטראַנטן, און פאַרוואָס דעמאָנסטרירן זיי?

מען דאַרף נישט זיין קיין האָר־שפּאַלטער, בכדי צו ענטפערן אויף בידע פראַגן: דאָס זענען מענטשן, וועלכע ווילן צוריקדרייען דאָס ראָד פון דער געשיכטע, ווי טייער דער פּרייז זאָל נישט זיין, פאַר דער מדינה, אָדער וויפל חרפה דאָס זאָל ניט פאַרשאַפן. זייער האַנדלונג קען חלילה דערפירן צו אַזאַ כאַאָטישן צושטאַנד ווי אין איראַן, ווו עס רעגירט דער פאַנאַטיקער איאַטאָלאַ כומייני, רחמנא ליצלן.

דאָס איז די נטורי־קרתא מיט אירע נאָכפאָלגער. אויף דעם עקראַן האָט מען געזען: — ייִדן מיט שוואַרצע כאַלאַטן, שטריימלעך, ייִדן מיט לאַנגע געקרייזלטע פאות. (ווען און ווו האָבן די ייִדן געלערנט און געפונען אַ היתר, אַז מען מעג וואַרפן שטיינער אום שבת, אַפילו פאַר אַ דבר מצווה, איז שווער צו פאַרשטיין, ווייל אין בעסטן פאַל איז עס דאָך אַ מצווה הבאה מתוך עבירה).

מילא, אַזוי לאַנג ווען דאָס ווערט געטאָן דורך די נטורי קרתא־עלעמענטן, איז עס נאָך אַ האַלבע טרייסט. זענען זיי דאָך די, וועלכע שיקן בריוו צו דער אָרגאַניזאַציע פון די פאַראייניקטע פעלקער — ווו די מערהייט זענען אונדזערע גרעסטע שונאים — בריוו קעגן דער אָנערקענונג פון דער מדינה. פון זיי קען מען אַלץ דערוואַרטן.

עס איז אָבער אַ סך ערגער, ווען קעגן די אַרכעאָלאָגישע אויסגראָבונגען טרעט אַרויס דער רב הראשי דער ח' רב שלמה גורן מיט זיינע נאָכפאָלגער און מ'גיט אַרויס אַ פּסק־דין, אַז מען טאָר נישט ...

דאָס אַלץ פּילט אָן מיט פּיין דעם אמתדיקן ייִד. דער ערלעכער ייִד פרעגט: „צי קען מען פונדאַנגען דערוואַרטן, אַז „כי מציון תצא תורה"? צי אויף דעם האָבן מיר תפילה געטאָן און געהאָפט 2000 יאָר?

✶

די פרייהייט־דעקלאַראַציע פאַר דער ייִדישער מדינה, געלייענט דורך בן־גוריונען ע"ה, דעם 14טן מאי 1948 — הויבט זיך אָן מיט די פאָלגנדע ווערטער:

„אין ארץ ישראל איז אַנטשטאַנען דאָס ייִדישע פאָלק, דאָרט איז אויסגעפאָרעמט געוואָרן איר גייסטיק, רעליגיעז און פּאָליטיש געשטאַלט... דאָרט איז געגעבן געוואָרן פאַר דער גאַנצער וועלט דאָס אייביקע בוך, דער תנ"ך... נאָך דעם ווען דאָס פאָלק איז פאַרטריבן געוואָרן מיט דעם כוח פון דער שווערד... האָט דאָס פאָלק נישט אויפגעהערט צו בעטן און האָפן פאַר אומקערן זיך צו זיין

אינהייטן קיין סיני. דאָס וועט שטאַרקן די שלום־איניציאַטיוו פון „קעמפּ־דייוויד".

בכדי די פּאָליטישע דערקלערונג פון דעם וויצע־פאָרזיצער פון דער לייבאָריסטישער פּאַרלאַמענטאַרישער פראַקציע זאָל נישט זיין קיין „איין שטימיקע", האָט דער פאָרזיצער פון דער לייבאָריסטישער פּאַרלאַמענטאַרישער פראַקציע צוגעטראָגן זיין „אויטאָריטאַטיווע" מיינונג, אַז די רעגירונג פון בעגינען אין מדינת ישראל, איז פון דער גרעסטער געפאַר פאַר דער גאָרער וועלט"...

האָבן די היינטיקע פירער פון דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג, ספּעציעל די „אויסגעלינקטע" פירער פון דער לייבאָר־פּאַרטיי אין אויסטראַליע, עפּעס געלערנט פון דער פאַרגאַנגענהייט?

די „נייע" רעדעס און „נייע" קאָמענטאַרן פון די היינטיקע „לינקע" וואָס קעמפן מכלומרשט פאַר דעמאָקראַטיע און פרייהייט, מאַלפּעווען נאָך די „אַלטע" רעדעס און די „אַלטע" קאָמענטאַרן, וואָס עס האָבן געמאַכט די „לינקע" און קאָמוניסטישע נאָכלויפער אין די יאָרן 1938־1941.

זיי האָבן מיט די זעלבע ווערטער אויפגעוויזן, אַז אַמעריקע און אַלע אַנדערע דעמאָקראַטישע מלוכות אין אייראָפּע זענען מלחמה־העצער און זענען אַ געפאַר פאַר דעם וועלט־שלום, נאָר די נאַציס און זייערע מיטהעלפער זענען פאַר שלום. דעריבער קען ראַטנפאַרבאַנד שליסן אָן אָפּמאַך מיט די פירער פון דייטשלאַנד.

אין רעזולטאַט פון די פאַלשע זינלאָזע פּראָפּאַגאַנדע־רעדעס פון די דעמאָלסטיקע „לינקע" און „אויסגעלינקטע" (און ייִדן צווישן זיי) איז אויסגעבראָכן די צווייטע וועלט־מלחמה מיט די שוידערלעכסטע רעזולטאַטן פאַר די פעלקער פון אייראָפּע, און אַמשוידערלעכסטן — פאַרן ייִדישן פאָלק.

הלוואַי זאָל איך זיין אַ פאַלשער נביא: די „נייע" רעדעס מצד די „נייע" לינקע און „אויסגעלינקטע" אין יאָר 1981 קעגן מדינת ישראל און דעם גאַנצן ייִדישן פאָלק — קענען ווידער דערנענטערן און דערפירן צו אַ 3־טער וועלט־מלחמה מיט אַלע גרויזאַמקייטן און פאַרניכטונגען, נישט בלויז פאַרן ייִדישן פאָלק, נאָר פאַר דער מענטשהייט בכלל.

וואָפֿן, ווערט דערקלערט פון דער אַמעריקאַנער אַדמיניסטראַציע, אַז דאָס וועט פאַרשטאַרקן די „מעסיקע״ עלעמענטן. איז אינטערעסאַנט צו פאַרנאָטירן, אַז דער באַוווּסטער פּאַלעסטינער פּראָפֿ. פון האַרוואַרד וואַליד קהאַלאַדי האָט לעצטנס מודה געווען, אַז דער קעניג כוסיין און סאַוד אַראַביע האָבן פּראָוואָצירט נאָסערן צו דער מלחמה אין 1967. ער שטעלט פעסט, אַז זיי האָבן גערייצט נאָסערן, אַז ער באַהאַלט זיך הינטער דעם פאַרטוך פון או טאַנט׳ס (געוו. גענעראַל סעקרעטאַר פון די פאַר. פעלקער) סיני כוח. ווי באַוווּסט, האָט נאָסער אויפגעפאָדערט או טאַנטן אַרויסציען דעם סיני כוח און אַזוי האָט זיך די מלחמה אָנגעהויבן.

אַזוי וויַיט די ראָלע פון די „מעסיקע״...

✶

די אַלגעמיינע שטימונג ביי ידן איז בלי ספק אַ געדריקטע, אָבער עס איז נישטאָ קיין גרונד פאַר יאוש. געווען ערגערע צייטן.

אין 1955 האָבן אַמעריקע און ענגלאַנד געדריקט אויף ישראל צוריקצוגיין צום חלוקה פּלאַן פון 1947. אָוועקגעבן דעם נגב צו מצרים. דזשאָן פאָסטער דאַללעס האָט קלאָר געמאַכט אַמעריקעס שטעלונג אין זיין אַנטי ישראל רעדע דעם 26־טן אויגוסט 1955. אַן ענלעכע אַנטי־ישראל שטעלונג איז געקומען צום אויסדרוק אין אַנטאָני אידענס רעדע דעם 9־טן נאָוועמבער 1955. (א פאָר חדשים שפּעטער ווען נאָסער האָט נאַציאָנאַליזירט דעם סועץ קאַנאַל האָט דער זעלבער אַנטאָני אידען זיך געבעטן ביי בן גוריון אַריינצומאַרשירן קיין סיני...).

ווער געדענקט היינט דזשאָן פאָסטער דאַללעס אָדער אַנטאָני אידען? בן־גוריון האָט אָפּגעוואָרפן די אַמעריקאַנער־ענגלישע פּלענער צוריקציען זיך צו די חלוקה גרענעצן פון 1947. — מנחם בעגין — מיט דער פולער אונטערשטיצונג פון גאַנצן ישוב וואַרפט היינט אָפּ די פּלענער צוריקצוגיין צו די גרענעצן פון 1967 און צו שאַפן אַ פּ.ל.אָ. מדינה.

ישראל איז היינט אין אַן אומפאַרגלייכבאַר בעסערער און שטאַרקערער פּאָזיציע, ווי אין 1955.

אַפילו דער „אויל דרוק״ האָט פאַרלוירן זיין וואָגיקייט. מער און מער אומאָפּהענגיקע פּאָליטישע וויסנשאַפטלער קלערן אויף, אַז דער ישראל־אַראַבישער שלום, האָט ווייניק וואָס צו טאָן מיט דעם אויל פלוס פונעם מיטעלן מזרח. דער ענין איז אַ קאָמפּליצירטער, אָבער פון א גאַנץ אַנדערן כאַראַקטער. ער ליגט אין דער נישט סטאַבילקייט פון די רעזשימען און די אינטער־אַראַבישע רייבונגען.

דווקא אין די באַדינגונגען איז די סטאַבילע און שטאַרקע מדינת ישראל דאָס גרעסטע סטראַטעגישע פאַרמעגן פון אַמעריקע אין דעם ראַיאָן.

„דאָס איז דאָס איינציקע לאַנד וווּ די אַמעריקאַנער קענען לאַנדן אַן עראָפּלאַן — מאָרגן״.

י. אַרבאַך

עס רעדט פון אים אַרויס...

אין משך פון חדשים קומט פאָר אין אויסטראַלישן פאַרלאַמענט די דיסקוסיע: דאַרף אויסטראַליע זיך באַטייליקן אין דעם באַוואַכונגס־קאָרפּוס אין מדבר סיני, צוזאַמען מיט אמעריקע, נאָך דעם ווי ישראל וועט זיך צוריקציען, און עגיפּטן וועט איבערנעמען די טעריטאָריע, ווי דאָס איז פאַרויסגעזען אין „קעמפּ־דייוויד״ שלום־אָפּמאַך.

די אויסטראַלישע לייבאָר־פּאַרטיי איז קעגן שיקן מיליטער פאַרן דאָזיקן קאָרפּוס.

דער וויצע־פאָרזיצער פון דער פּאַרלאַמענטאַרישער פראַקציע פון דער לייבאַר־פאַרטיי מר. באוען, האָט געגעבן וועגן דער פראַגע אַן אינטערוויו פאַרן מלוכישן ראַדיאָ אי.בי.סי.

מיר ברענגען דאָ דעם אינטערוויו, און די קאָמענטאַרן פון פר׳ אַרבאַך, וועלכער איז אַ מיטגליד פון דער לייבאַר־פאַרטיי.

סאָציאַליזם און פרייהייט, זענען א חוץ אידעאָלאָגיעס — אויך מאָראַלישע באַגריפן. בכדי צו קענען געווינען אנהענגער פאַר די דאָזיקע אידעאָלאָגיעס, מוז מען פריער אליין זיין אין אָרדנונג מיטן אייגענעם געוויסן.

דאָס איז געזאָגט געוואָרן אַנטקעגן דעם לעצטן אינטערוויו פון וויצע־פאָרזיצער פון דער לייבאָריסטישער פראַקציע אין פאַרלאַמענט אין קאַנבערא, „חבר״ באוען, וועלכן ס׳האָט אינטערוויואירט אַ זשורנאַליסט פון דער ראַדיאָ־סטאַציע אי.בי.סי. אין מעלבורן.

איז וואָס־זשע האָט אַזאַ פּאָליטישע פּערזענלעכקייט געזאָגט? „רעיגען און בעגין זענען פאַשיסטן, מלחמה־העצער און שטערער פון שלום אין דעם מיטעלן מזרח. מדינת־ישראל איז אַן אַגרעסיוו לאַנד. דער באַווייז: ישראל האָט באָמבאַרדירט און פאַרניכטעט דעם אַטאָמישן רעאַקטאָר אין איראַק, וואָס איז אויפגעבויט געוואָרן בלויז לשם שלום־צוועקן. ישראל האָט באָמבאַרדירט „פּ.ל.אָ.״־באַזעס אין לבנון, וואָס זענען געווען אויסשליסלעך וווינונגס־הייזער פון אַראַבישע פּליטים. דער „קעמפּ־דייוויד״ שלום־איניציאַטיוו איז באַנקראָט און דער סאָציאַליסטישער פירער פון פראַנקרייך — דער איצטיקער פראַנצויזישער פּרעזידענט — איז אַן אומדירעקטער מיטהעלפער פון די פאַשיסטן רעיגען און בעגין, מיט אַקצעפּטירן דאָס שיקן אַ מיליטערישע אָפּטיילונג קיין סיני״.

אויף די פראַגן מצד דעם אי.בי.סי.־זשורנאַליסט דערקלערט מר. באוען: אַז סאַודי־אַראַביע מיט אירע אויטאָקראַטן און פּרינצן, ליביע מיט איר פירער קאַדאַפי און אַלע אַנדערע אויל־מאַגנאַטן, פּלוס סאָוויעט־רוסלאַנד — זענען די אמתע שלום־זוכער און זיי זענען גערעכט פון אַלע שטאַנדפּונקטן, וואָס זיי ווילן נישט דערלאָזן, אַז די מערב־מלוכות און אויך אויסטראַליע זאָלן שיקן מיליטער־

(דעם אויבער קלאַס), דעם גוט באַצאָלטן אָפיצירן־קלאַס פון איך דיט, און די צענדליקער מיליאָנען אָרעמע און פאַרצווייפלטע פון דער צווייטער זייט — וואָרנט פּראָפ. דזשעקסאָן, אַז וואָס מער דאָס מיליטער ווערט פינאַנסירט, פאַרגרעסערן זיך די סאָציאַלע רייבונגען, די שנאה און שפּאַלטונג צווישן דעם מיליטער קלאַס און די ברייטע שיכטן פון פאָלק. אין די אויגן פון די מאַסן ווערט אַמעריקע אידענטיפיצירט מיט די רייכע און מיט דעם מיליטער קלאַס, ווי אויך מיט דעם מערב־איינפלוס, וואָס איז אין קעגנזאַץ צום איסלאַם.

דער איינציקער פּלאַץ פאַר די אַמעריקאַנער איז אין פעלד, צוזאַמען מיט די אָרעמע פאַרמער. א מיליטערישע אָנוועזנהייט וועט נאָר צעפלאַקערן די שנאה קעגן אַמעריקע, וואָס די איסלאַמישע פונדאַמענטאַליסטן וועלן אויסנוצן מיטן צוועק צו דעסטאַביליזירן דעם רעזשים.

✶

דער עגיפּטישער רעזשים איז בלי ספק מסכים מיט דעם „סטראַטעגישן קאָנסענסוס" פון אַל. הייג, אַז סאָוויעט רוסלאַנד איז שונא נומער איינס. וואָס שייך אָבער דער אַמעריקאַנער מיליטערישער אָנוועזנהייט אויפן עגיפּטישן באָדן, וואָס איז דער גוף פון דעם „סטראַטעגישן קאָנסענסוס", איז דאָס עלול צו ברענגען די סכנות וועלכע אַמעריקע וויל פאַרמיידן. דער ענין קאָן זיך פאַרענדיקן מיט פאַרטרייבן די אַמעריקאַנער, אַזוי ווי עס איז געשען מיט דער סאָוויעטישער מאַנשאַפט, פון צוואַנציק טויזנט טעכנישע און מיליטערישע באַראַטער.

אויב דאָס זענען די אויסזיכטן פון דער מיליטערישער אָנוועזנהייט אין דעם פריינדלעכן עגיפּטן, וואָס זענען שוין די שאַנסן אין סאַוד אַראַביע, וואָס איז היינט געוואָרן דער נייער „פּילאַר", דער זייל פון דער אַמעריקאַנער געאָפּאָליטיק? . . .

אין קעגנזאַץ צו מצרים, איז סאַוד אַראַביע שטיינרייך. בעסער געזאָגט: אוילרייך. דאָס רייכסטע לאַנד אין דער וועלט „פּער קאַפּ". דער סטאַטיסטישער באַגריף „פּער קאַפּ" איז נישט טרעפלעך, ווייל די אומגעהויערע רייכטימער ווערן הויפּטזאַכלעך אָקומולירט אין די „פּאָרטפאָליאָס" פון די 4000 אַראַבישע פּרינצן.

די באַפעלקערונג פון סאַוד אַראַביע באַשטייט פון אַן ערך פינף מיליאָן איינגענע , און איבער א מיליאָן פרעמדע אַרבעטער, אָנגעשטעלטע, טעכניקער, וואָס באַווענן דאָס עקאָנאָמישע לעבן. די אַרמיי באַשטייט פון 35,000 מאַן. דער ווערט פון דער אַרמיי איז נאָך קיינמאָל נישט אויסגעפּרוווט געוואָרן.

די סאָציאַלע סטרוקטור פון סאַוד אַראַביע, האָט פרעמיער מיניסטער מנחם בעגין באַצייכנט אין איין זאַץ : „דאָס פעטראָדאָלאַר ־ מדבר־קעניגרייך", ווו עס הערשט די פינצטערקייט פון מיטלאַלטער, ווו מען האַקט אָפּ הענט און קעפּ, ווו עס הערשט א קאָרופּציע, וואָס שרייט צו די הימלען" . . .

די פּרינצן וואָס הערשן און פירן אָן מיט דעם קעניגרייך, זענען באַהערשט פון אַ סכיזאָפרענישן קאָמפּלעקס. זיי ווייסן, אַז זייער לעצטער פּראָטעקטאָר — דאָס איז אַמעריקע. זיי ווילן האָבן אַ „ספּעציעלע פאַרהעלטניש" מיט אַמעריקע, אָבער גלייכצייטיק האָבן זיי מורא, אַז אַן אָפיציעלע פאַרבינדונג מיט אַמעריקע קאָן באַדראָען זייער רעזשים פון אינעווייניק, פון די איסלאַמישע פאַנאַטיקער און פון דעם מיליאָן פּאַלעסטינער, וואָס געפינען זיך אין דעם גאָלף ראַיאָן.

סאַוד אַראַביע איז נישט מסכים מיט דעם „סטראַטעגישן קאָנסענסוס" פון אַל. הייג.

די פּרינצן טענהן, אַז סאָוויעט רוסלאַנד איז נישט דער שונא נומער איינס, און אין א געוויסער מאָס, איז דאָס אמת, אַז דער שונא נומער איינס איז לויט זיי — מדינת ישראל. זיי ווייסן, אַז דאָס איז נישט אמת, ישראל באַדראָט נישט סאַוד אַראַביע. זיי ווייסן אָבער דעם טרויעריקן אמת, אַז זייער שונא נומער איינס געפינט זיך אינעווייניק: פאַרפוילקייט פון זייער רעזשים; די איסלאַמישע פאַנאַטיקער און די ראַדיקאַלע פּאַלעסטינער זענען זייערע שונאים נומער איינס. בכדי אָפּצוציען די שנאה פון די אינערלעכע און רעגיאָנאַלע, ראַדיקאַלע, עלעמענטן — זענען די פּרינצן געוואָרן „די טשעמפּיאָנען" פון רופן צו דער ליקווידאַציע פון מדינת ישראל, האָפנדיק, אַז דאָס וועט אָפּראַטעווען זייער הויט.

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער געפּלאַנטער אַמעריקאַנער אָנוועזנהייט אין סאַוד אַראַביע, שרייבט קריסטאָפער וואַן האָללען (מיטגליד פון קאַרנעגי פונדאַציע, געוו. שטעלפאַרטרעטער פון שטאַט סעקרעטאַר פאַר די ענינים אינעם מזרח — „פאָרעין אַפעירס", זומער 1981) :

„אויב מיר פּלאַנירן הויפּטזאַכלעך קעגן דער סאָוויעטישער געפאַר, כאָטש די אמתע געפאַר איז פון אינעווייניק און רעגיאָנאַל, וועלן אונדזערע אַקטיוויטעטן ברענגען מיט זיך א דעסטאַביליזאַציע".

וואַן האָללען איז נישט בלויז קעגן אַן אַמעריקאַנער מיליטערישער אָנוועזנהייט. ער וואָרנט, אַז אַפילו אַ ציווילע אָנוועזנדיקייט איז שעדלעך פאַר די אַמעריקאַנער אינטערעסן, ווייל דאָס קאָן ברענגען אַ דעסטאַביליזאַציע פון דעם סאַודישן רעזשים. ער וואָרנט, אַז היינט צו טאָג געפינען זיך אין סאַוד אַראַביע 45,000 אַמעריקאַנער, דערונטער 1000 מיליטערישע אינסטרוקטאָרן. אין דער פּראָפּאָרץ צו דער באַפעלקערונג איז די צאָל זיבן מאָל אַזוי גרויס, ווי אין איראַן, אין די בעסטע צייטן פון שאַך . . .

דער דראַנג פון דער רעיגען אַדמיניסטראַציע פאַר עטאַבלירן אַ מיליטערישע אָנוועזנהייט אין די זאַמדן פון די אַראַבישע לענדער דערמאָנט די „פאַקטאָמאַניע" פון דזשאָן דאַללעס. עס איז פון די פּאַקטן גאָרנישט געוואָרן. דאָס איינציקע וואָס דער „באַגדאַד פּאַקט" האָט גורם געווען, איז געווען די בלוטיקע ליקווידאַציע פון דער האַשעמיטישער דינאַסטיע אין איראַק . . .

דער דראַנג צו פאַרפליצן דעם מיטעלן מזרח מיט

פריינד און דאָס פאַרזעצן דעם שלום־פּראָצעס צווישן ישראל און די אַראַבישע מדינות.

שטאַט סעקרעטאַר אַל. הייג האָט אַנטוויקלט אַ פּלאַן פאַרן מיטעלן מזרח, וואָס איז באַקאַנט אַלס „סטראַטעגי־שער קאָנסענסוס" פון אַלע פּראָ־מערב מדינות אינעם מיטעלן מזרח. דאָס הייסט, אַלע מדינות, פון פּאַקיסטאַן ביז מצרים, איינשליסלעך ישראל, דאַרפן איינזען, אַז דער שונא נומער איינס איז סאָוויעט־רוסלאַנד. זיי דאַרפן שאַפן איין געמיינזאַמען פראָנט קעגן דעם שונא נומער איינס — סאָוויעט רוסלאַנד. במילא דאַרפן זיי פאַרגעסן זייער שנאה צו ישראל און דערלויבן אין דיערע לענדער אַן אַמעריקאַנער מיליטערישער אָנ־וועזנהייט, וואָס וועט פאַרוואַנדלען דעם גאַנצן ראַיאָן אין אַ גרויסן מיליטערישן לאַגער, מיטן ציל צו באַ־שיצן די אויל קוואַלן קעגן די רוסישע אַפּעטיטן.

באַהויפּטן אָבער די אַראַבער, אַז צוערשט מוז דער אַראַביש־ישראלדיקער פּראָבלעם געלייזט ווערן אַזוי ווי זיי ווילן, און שפּעטער וועט מען זען...

דאָ ליגט דער פאַרדאַכט פון אַ רעאָריענטאַציע פון דער אַמעריקאַנער פּאָליטיק, מיטן ציל צו באַפרידיקן די אַראַבער אויפן חשבון פון ישראל.

✶

עס איז דער ציל פון דעם אַרטיקל אויפצווייזן, אַז דער הייג־פּלאַן פאַר אַ „סטראַטעגישן קאָנסענסוס" איז אַן אַמאַלגאַם פון דער נאַיווער און שעדלעכער קאַרטער פּאָליטיק און פון דער „פּאַקטאָמאַניע" פון דזשאָן פאָסטער דאַללעס, פון דעם אייזענהאָוער פּעריאָד.

דער פּלאַן האָט נישט קיין אויסזיכטן אויף דערפאָלג, דערפאַר ווייל ער וועט ביישטייערן צו די סכנות, וואָס דער פּלאַן וויל אייגנטלעך פאַרמײַדן.

דאָס וועלן מיר זען, ווען מיר וועלן באַטראַכטן: מי ומי ההולכים?

לאָמיר אָנהייבן מיט מצרים.

מצרים געפינט זיך בלי ספק אין דעם אַמעריקאַנער לאַגער. מצרים האָט געשלאָסן אַ שלום אָפּמאַך מיט ישראל און איז גרייט צו געבן די אַמעריקאַנער כוחות „פאַסיליטיס" (אַ מער אַקצעפּטירט וואָרט פאַר אַ צייט־ווייליקער באַזע.) אַמעריקאַנער מיליטערישע איינהייטן ווערן ספּעציעל געבראַכט קיין מצרים, פאַר געמיינזאַמע מיליטערישע איבונגען. צוזאַמען מיט סודאַן רעפּרעזענ־טירט דער דאָזיקער אַפריקאַנער פליגל 70 פּראָצענט פון דער גאַנצער אַראַבישער וועלט.

פּלוצים איז די וועלט שאָקירט געוואָרן מיטן טראַ־גישן טויט פון פּרעזידענט סאַדאַט. לויט אַלע וואָרשיינ־לעכקייטן וועט סאַדאַטס נאָכפאָלגער פאַרזעצן פריינד־לעכע באַציאונגען מיט אַמעריקע און כמו־פריינדלעכע באַציאונגען מיט ישראל.

אָפּשאַצנדיק די אינערלעכע לאַגע אין מצרים, האָט פּראָפ. הענרי דזשעקסאָן פון קאָלומביאַ אוניווערסיטעט פאַרעפנטלעכט אַ לענגערע אַרבעט אין „פאָרעין פּאָ־ליסי" (פרילינג 1981), וווּ ער האָט כמעט פאָראויס־געזען סאַדאַטס טראַגישן טויט, אָנגעוויזן דעם פאַלשן צוגאַנג פון דער אַמעריקאַנער פּאָליטיק און גלייכצייטיק פאָרגעשלאָגן אַ נייעם צוגאַנג „נאָך סאַדאַטן".

לויט פּראָפ. דזשעקסאָן ליגט די געפאַר פאַרן עגיפּ־טישן רעזשים הויפּטזאַכלעך אין דער טרויעריקער סאָציאַל־עקאָנאָמישער לאַגע, וואָס די איסלאַמישע פונדאַמענטאַליסטן וועלן אויסנוצן בכדי אונטערצוגראָבן און ליקווידירן דעם רעזשים.

די אינערלעכע לאַגע איז כמעט האָפנונגסלאָז. אַ באַפעלקערונג פון צוויי און פערציק מיליאָן, וואָס פאַר־גרעסערט זיך מיט הונדערט טויזנט יעדן חודש. העלפט פון אַלע לעבנסמיטל־פּראָדוקטן ווערט אימ־פּאָרטירט. דער אַגריקולטור שטח פון 6 מיליאָן אַקער פאַרקלענערט זיך מיט 60 טויזנט אַקער אַ יאָר פאַר הייזלעך און שטאָטישע אַנטוויקלונגען, (90 פּראָצענט פון מצרים איז אַ ווילדער מדבר) די אַרבעטסלאָזע דאָרפסלייט פאַרפלייצן די שטעט. בלויז אין קאַיר באַ־טרעפט דער שטראָם 360 טויזנט אַ יאָר (כמעט 1000 טעגלעך).

עקאָנאָמיסטן שאַצן אָפּ, אַז אַן ערך 25 פּראָצענט פון דער אַרבעטערשאַפט קאָן מען קלאַסיפיצירן אַלס אַר־בעטסלאָזע.

זינט 1975 האָט אַמעריקע צוגעשטעלט קנאַפּע פינף און אַ האַלבן ביליאָן דאָלאַר ציווילע, עקאָנאָמישע הילף. דאָס איז מער פּער קאָפּ ווי דער מאַרשאַל פּלאַן, וואָס האָט צוריק אויפגעשטעלט אייראָפּע פון די חורבות פון דער צווייטער וועלט מלחמה. אָבער אין עגיפּטן איז דאָס אַ טראָפּן אין ים (בלויז די דרינגענדע קאַנאַלי־זאַציע און וואַסער לייטונג אַרבעט אין קאַיר פאָדערט צוויי ביליאָן דאָלאַר).

פּראָפ. דזשעקסאָן האָט פאָרגעשלאָגן, אַז אַמעריקע דאַרף נישט שטעלן אַלץ אויף דער פּערזענלע־לעכקייט פון סאַדאַטן, וואָס קאָן פאַלן אַ קרבן פון אַן אַטענטאַט. די אַמעריקאַנער פּאָליטיק דאַרף זיך אידענ־טיפיצירן מיט די נאַציאָנאַלע אינטערעסן פון מצרים.

עגיפּטן דאַרף נישט מער קיין מאָדערנעם וואָפן. אַנשטאָט נייע געווער ליפערונגען, דאַרף אַמעריקע אויסבילדן טעכניקער צו רעסטאַווירן די טאַנקען און עראָפּלאַנען וואָס זענען שוין דאָרטן דאָ און צו־שטעלן די טעכנאָלאָגיע צו פּראָדוצירן באַשטאַנדטיילן. הויפּטזעכלעך דאַרף זיך אַמעריקע קאָנצענטרירן אויף צושטעלן אַגראָנאָמען און אַגריקולטור טעכנאָלאָגיע מיט אַ ציל צו ברענגען דאָס לאַנד צו אַזאַ צושטאַנד, אַז עס זאָל אַליין קאָנען באַשפּייזן די וואַקסנדיקע באַ־פעלקערונג.

וואָס איז גאָר וויכטיק אין שייכות מיט דער פריער פאָרגעשלאָגענער טעזע פון דעם אַרטיקל, פּראָפ. דזשעק־סאָן באַגרינדעט זיך וואָרנונג צו דער רעיגען אַדמיניסטראַ־ציע קעגן אַן אָנזעבאַרער אַמעריקאַנער אָנוועזנהייט אין מצרים. נעמענדיק אין באַטראַכט דעם קלאַסן אונטער־שיד פון דער באַפעלקערונג, די פינף פּראָצענט רייכע

ד"ר מ. פּערשטענדיק

אַמעריקאַנער אילוזיעס

אין שייכות מיט דער קאָנטראָווערסיע אַרום דעם מאַסן פאַרקויף פון וואָפן און מיליטערישע טעכנאָלאָגיע פאַר סאַוד אַראַביע, האָט דער אַמעריקאַנער פּובליציסט דזשאָרזש וויל דערמאָנט אַן אַלט באַקאַנטע פּאָליטישע לעקציע פון לינקאָלן: „אויב איר רופט אַן אַ ווידל, אַ פוס, וויפיל פיס האָט אַ הונט? פינף? ניין! פיר, ווייל אָנרופן אַ ווידל אַ פוס מאַכט נישט דעם ווידל פאַר אַ פוס"...

נמשל: אַ מאָל האָט די אַמעריקאַנער אַדמיניסטראַציע באַצייכנט דעם שאַך פון איראַן אַלס אַ „פּילאַר", אַ טייל אויף וועלכן עס שטיצט זיך די אַמעריקאַנער געאָפּאָליטיק אינעם מיטעלן מזרח. שפּעטער איז סאַדאַט געוואָרן דער דאָזיקער „טייל". נאָך אַ קורצער צייט איז דער „סאַדאַט־פּילאַר" באַטראַכט געוואָרן אַלס מינדערווערטיק און היינט איז דער בכבודיקער נאָמען „פּילאַר" דער טייל פון דער אַמעריקאַנער געאָפּאָליטיק צוגעפּילט געוואָרן צו סאַוד אַראַביע.

עס איז קלאָר פאַר יעדן, שרייבט דזשאָרדזש וויל „ישראל איז דאָס איינציקע לאַנד אין דעם ראַיאָן, וווּ מיר קאָנען לאַנדן אַן עראָפּלאַן — מאָרגן".

אין קעגנזאַץ צו אָט דער קלאָרער לאָגיק, דריקט אויפן האַרצן אַ באַגרינדעטער פּאַראַדאָקס, אַז מיר שטייען פאַר אַ ראַדיקאַלער רעאָריענטאַציע פון דער אַמעריקאַנער פּאָליטיק אינעם מיטעלן מזרח, אַ רעאָריענטאַציע וואָס קאָן גורם זיין טראַגישע קאָנסעקווענצן, ווייט איבער די גרענעצן פון דעם מיטל־מזרח־ראַיאָן.

בכדי צו פאַרשטיין דעם נייעם צוגאַנג פון דער רעיגען אַדמיניסטראַציע; די אויסזיכטן פאַר דערפאָלג און וואַרשיינלעכן דורכפאַל, נייטיקט זיך אַ קורצער איבערזיכט און אַנאַליז פון אַ ריי פאַקטאָרן.

אין דער וואַל־קאַמפּאַניע פאַר דער פּרעזידענטשאַפט האָט ראָנאַלד רעיגען אידענטיפיצירט צוויי גרונטזעצלעכע צילן פון דער אַמעריקאַנער פּאָליטיק אינעם מיטעלן מזרח: די זיכערקייט פון אַמעריקעס

דערצויגן (אין סאָציאַליסטישן גייסט) אַז קאַפּיטאַליסטישע געווער־פאַבריקאַנטן זענען פאַראינטערעסירט אין באַוואָפענונג, אין מלחמה — צוליב פּראָפיטן. מען האָט זיי אַפילו אָנגערופן: די הענדלער מיט טויט. און אָט דערזען מיר, אַז צווישן די הענדלער מיט טויט געפינט זיך דער „טשעמפּיאָן" פון סאָציאַליזם — סאָוויעט רוסלאַנד. פאַרוואָס שיקט זי נישט קיין ברויט צו די הונגעריקע לענדער נאָך קאָלאָשניקאָוו־ביקסן? פאַרוואָס שיקט זי נישט קיין אַגראַר־מאַשינען, אַגראַר־טעכניק, כדי די פעלקער זאָלן קאָנען אַרויסבאַקומען מער פון זייער ערד, זיך אַליין צו דערנערן?

דעם ענטפער דאַרף מען ווייט נישט זוכן. ער ליגט אין איין וואָרט: רעאַל פּאָליטיק. קויפן אַ טאַנק, איז נישט דאָס זעלבע ווי קויפן אַ ברויט. דער בעקער גייט נישט מיט, מיט אייך אַהיים, צו ווייזן אייך — ווי אַזוי מען צעשניידט אַ ברויט. דער מעכאַניק וואָס האָט געבויט דעם טאַנק פאָרט יאָ מיט, מיטן טאַנק, אָדער דער מיליטערמאַן, וועלכער באַדינט דעם האַרמאַט אין טאַנק — פאָרט יאָ מיט, מיטן טאַנק, כדי דעם אַנאַלפאַבעט פון אָפּגעשטאַנענעם לאַנד באַקענען מיט דער מיליטערישער וויסנשאַפט פון צוואַנציקסטן י. ה.

געווער — אויסער וואָס עס ברענגט אַריין פעסטע אויסלענדישע וואַלוטע (לייען — דאָלאַרן) גיט אויך אַ מעגלעכקייט צו אַריינדרינגען אין געגעבענעם לאַנד און פאַרקויפן דאָרט קאָמוניזם, כאָטש דער פּרימיטיווער איינוווינער פון לאַנד ווייס נישט מיט וואָס מען עסט עס.

באַוואָפענונג מיינט פאַר יעדן עפּעס אַנדערש. דער מערב באַוואָפנט זיך קעגן רוסלאַנד (בעסער טויט, אייידער רויט...) רוסלאַנד באַוואָפנט זיך קעגן מערב, כאָטש די פילן זיך נישט באַדראָט פיזיש, אָבער זיי פילן זיך באַדראָט אידייאיש — ווייל דער קאַפּיטאַליסטישער סיסטעם זעט אויס (דורכן סאָוויעטישן פענצטער) מער צוציענדיק און צוזאָגנדיק. די אָפּגעשטאַנענע לענדער באַוואָפענען זיך — אויב מען מעג אַזוי זאָגן, צוליב פּרעסטיזש.

דער אַלגעמיינער סך־הכל איז אָבער זייער אַ טרויעריקער:

אַלע וועגן (און צילן) פירן צו דער פאַרניכטונג פון מענטשן.

די גרויסע אַנטי־נוקלעאַר דעמאָנסטראַציעס אין דער מערב־וועלט (אין רוסלאַנד קאָן נאָר דאָס מיליטער דעמאָנסטרירן איר מעכטיקן באַוואָפנטן כוח) זענען אַן אויסדרוק נישט פון רעוואָלט אָדער איבערצייגטן פּאַציפיזם — זיי זענען אַן אויסדרוק פון פּאַניק, וואָס עס איז באַפאַלן די מענטשן. זיי ווילן דאָס סאַמע איינפאַכסטע, וואָס איז געוואָרן דאָס סאַמע קאָמפּליצירטסטע, און טייל־מאָל — דאָס אומדערגרייכבאַרע: זיי ווילן געבוירן און דערציען קינדער, זיי ווילן בויען הייזער — זיי ווילן לעבן. עס איז אָבער זייער שווער צו לעבן אַ נאָרמאַל לעבן, אין שאָטן פון טויט.

לויט פּשוטן שכל קומט אויס, אַז די ריזיקע סומען, וועלכע מען לייגט אַריין צו דערפינדן נייע טעכנאָלאָגיע, נייע פאַרניכטונגס־סיסטעמען — האָט מען געקאָנט, און געדאַרפט אויסנוצן פאַרן וווּיל פון מענטש.

אָבער דאָס איז שוין אידעאַליזם וואָס האָט נישט קיין אָרט אין אונדזער צייט פון רעאַל פּאָליטיק.

הענגט טאַקע דער גורל פון דער מענטשהייט אין באַלאַנס.

מ. א.

מעלבורנער בלעטער

ליטעראַריש־געזעלשאַפטלעכע אויסגאַבע

“KADIMAH”, 7 Selwyn Street, Elsternwick, Victoria, 3185, Australia. :אַדרעס פון רעדאַקציע

נאָוועמבער־דעצעמבער 1981 נומער 5 (29) מעלבורן־אויסטראַליע

אידעאַליזם און – רעאַל־פּאָליטיק

אין מיטן פון אַלע ווידעראַנגדן אין דער וועלט: אינפלאַציע; אַרבעטסלאָזיקייט; לאָקאַליזירטע מלחמות; אויפשטאַנדן; מיליטערישע שפּאַנונג; באַוואָפענונג און סתם טעראָריזם — האָט מען זיך געכאַפּט, אַז אַ חוץ דעם אַלעם, זענען אין דער וועלט דאָ זאַטע מענטשן און הונגעריקע מענטשן.

פאַרשטייט זיך: אַרויסזאָגן עס אין אַזעלכע פּשוטע ווערטער, וועלן די דאָזיקע ווערטער פּיקן אין געוויסן (ביי די, וועלכע האָבן נאָך אַ געוויסן) און מאָנען אַן ענטפער: פאַרוואָס?

דעריבער נוצט מען אַ מער דיפּלאָמאַטישע באַצייכענונג, ווי: אַנטוויקלטע און נישט־אַנטוויקלטע לענדער, אָדער — די דריטע וועלט. אונטער וועלכע באַצייכענונגען מען זאָל דעם צושטאַנד נישט באַהאַלטן, ענדערט זיך נישט זיין סובסטאַנץ און דיווירקלעכקייט שרייט צו אונדז אַ ביטער געשריי: מיר זענען הונגעריק!

אין רעזולטאַט פון באַוווסטזיין, אַז עפּעס שטימט נישט אין וועלט־באַלאַנס צווישן די שיינע רייד וועגן מענטשן־רעכט און די הונגעריקע מאָגנס, האָט מען אָרגאַניזירט אַ צונויפקום פון די ווייניק־אַנטוויקלטע און צופיל־אַנטוויקלטע לענדער אין מעקסיקאַנער אַפּרואָרט — קאַנקון. 22 פאַרשטייער, פירער פון רייכע און אָרעמע לענדער האָבן זיך פאַרנומען אַרומצורידן, וואָס איז מעגלעך צו טאָן, כדי דעם צושטאַנד צו ענדערן, אָדער כאָטש פאַרבעסערן. קודם האָבן אַלע מסכים געווען (וואָס דאָס אַליין איז אַ זעלטנהייט ביי אינטערנאַציאָנאַלע קאָנפערענצן) אַז עס איז נישט גוט. אָבער נאָך דעם — איז כמעט אַלץ געבליבן ביים אַלטן.

עס איז געווען צו דערוואַרטן, אַז די רייכע, אַנטוויקלטע לענדער וועלן, ביי זייער גאַנצן פּראָקלאַמירטן אידעאַליזם (מענטשן־רעכט) נישט איינלאַדן די אָרעמע, נישט־אַנטוויקלטע לענדער, זיי זאָלן זיך זעצן צום רייכן טיש — און געניסן. עצות האָט מען אָבער יאָ געגעבן — ווי אַזוי די אָרעמע לענדער זאָלן זיך אונטערגאָרטלען, כדי די עקאָנאָמישע און אינדוסטריעלע אַנטוויקלונג זאָל קאָנען הייבן דעם נידעריקן לעבנס־סטאַנדאַרט.

אַ טרייסט איז אפשר, אַז אין דער פּאָזע פון רעאַל־פּאָליטיק, וועלכע די וועלט מאַכט אַצינד דורך, באַדייט די קאָנפערענץ אַ לייכטער ציטער (אָבער פאָרט אַ ציטער!) פון געוויסן, דאָס געפיל אַז ס'איז נויטיק געווען צו רופן אַזאַ קאָנפערענץ — איז דער טראָפּן מענטשלעכקייט, אויף וועלכן מיר קאָנען אָנהענגען אַלע אונדזערע האָפענונגען.

עס וואָלט זיך דעריבער געקאָנט דוכטן, אַז אויב מיר האָבן אין די זאַטע לענדער, אָנשטאָט אידעאַליזם, זעלבסטצופרידנקייט, וועלן די האַלב־ אָדער דריי־פערטל זאַטע לענדער פאַרמאָגן מער פאַרשטענדעניש פאַר די נויטן פון זייער באַפעלקערונג און דעריבער אַרויסווייזן מער איינזען. דער דראַנג (אַ סך מאָל — אומגעוויסטיקער) מיטצומאַכן רעאַל־פּאָליטיק האָט אָבער אויך דאָרטן איבערגענומען דאָס אָרט פון אידעאַליזם.

אין לעקסיקאָן פון אונדזער צייט, מיינט רעאַל־פּאָליטיק — באַוואָפענונג.

ווען מיר לייענען וועגן די ביליאָנען דאָלאַרן, וועלכע אָרעמע לענדער גיבן אויס זיך צו באַוואָפענען; ווען מיר זעען בילדער אין פּאָפּולערע וועלט־זשורנאַלן פון 10 יאָריקע קינדער באַהאָנגען מיט אויטאָמאַטישע ביקסן; ווען מיר זעען צעשמיכלטע קינדער אין אַראַבישע פּליטים־לאַגערן, וועלכע באַווייזן זייער פּעאיקייט און געשולטקייט אין געציילטע מינוטן צונעמען און צונויפשטעלן קאָמפּליצירטע אויטאָמאַטיש געווער — גייט אַ גרויל אַדורך, בלויז פון געדאַנק: ווו פירט עס אַלץ?

מיר ווילן זיך נישט פאַרנעמען מיט אויסרעכענען וויפל עס גיבן אויס אויף באַוואָפענונג די נישט־אַנטוויקלטע לענדער. מירן בלויז דערמאָנען, אַז סאָוויעט־רוסלאַנד געפינט זיך אויפן צווייטן אָרט אין דער וועלט, לויטן סכום געווער וועלכן זי פאַרקויפט. קלאָר איז, אַז אירע קונים זענען קודם כל די אָרעמע לענדער. וואָס מיר ווילן יאָ אונטערשטרייכן איז: אין אומלויף (אויסער רוסלאַנד) געפינען זיך 10 מיליאָן קאַלאַשניקאָוו־ביקסן, וואָס קאָסטן לויטן אָפיציעלן פּרייז 750 דאָלאַר אַ שטיק, און אויפן מאַרק (צווייטע, דריטע, האַנט) פון 100 ביז 150 דאָלאַר.

מיר געדענקען נאָך די צייטן, ווען מען האָט אונדז

WITH COMPLIMENTS FROM:

ESTHER
and
ALEC
NADELMAN

CONGRATULATIONS TO THE

"KADIMAH"

ON ITS 70TH ANNIVERSARY

Mr. Sam Pearl

WITH THE BEST WISHES
TO THE
"KADIMAH" ON THE OCCASION
OF ITS 70TH ANNIVERSARY

★

FAMILY
RUBIN KAUFMAN

WITH COMPLIMENTS FROM:

Phillips Shirts
Pty. Ltd.
CLOTHING MANUFACTURERS

274 Lit. Lonsdale Street
Melbourne. 3000
Phone 67-3000 67-4753

ISSN 0155-0128

מעלבורנער בלעטער

אינהאלט:

מ. א. — אידעאליזם און — רעאל פאליטיק 1

דר. מ. פערשטענדיק — אמעריקאנער אילוזיעס 2

י. אַרבאַך — עס רעדט פון אים ארויס... 5

א. זילבער — צוויי פייערן — תורה און חכמה 6

פון רעדאקציע 8

י. ראָזענבערג — מיין זיידע; די צעבלוטיקטע האנט (לידער) 9

פארלוסטן אין דער יידישער ליטעראַרישער וועלט . . . 9

אַ. ציקערט — און ס'איז געווען... (דערציילונג) 10

י. מ. לעווין — „אויף זיכערע ברעגעס" (אפשאַצונג) 12

דר' שלום כאַלאַווסקי — א גרויסער זון פון פאַלק 13

מ. אייזענבוד — ווען עס קלינגט דער טעלעפאָן... (דערציילונג) 16

י. אַרבאַך — יידישע קינסטלער — געסט פון „קדימה" 19

ש. בענעט — איז אויסטראַליע א גלות? 20

װ. יאַבלאָנסקי — וועלט־אַטלאַס פון שטראַף־אַנשטאַלטן. 22

מאַרק ב. — אין א נאָווינע — וועגן דער ליטעראַטור אונדזערער... 23

א היסטאָרישע געשעעניש אין אונדזער ישוב 24

א״ד — צילן און טרוימען 25

אין אונדזער סביבה 26

פרייז 1 דאָלאַר

אַרויסגעגעבן דורך דער „קדימה" אין מעלבורן, אויסטראַליע

מעלבורן נר. 5 (29) נאָוועמבער–דעצעמבער 1981